

MIHAIL EMINESCU

LUMINA DE LUNA

POEZII

SUB ÎNGRIJIREA
LUI I SCURTU

MINERVA

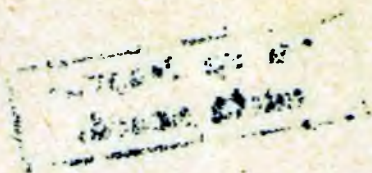
BUCUREȘTI 1910

Prețul Lei 2.—

LUMINA DE LUNA

P O E Z I I

8R-1

8p21 428

M. EMINESCU

Nu se împrumută
mută acasă.

LUMINA DE LUNA POEZII

EDIȚIE ÎNGRIJITĂ DUPA MA-
NUSCRISE DE ION SCURTU

329
1598

BUCUREȘTI
«MINERVA», Institut de Arte
Grafice și Editură, Bulevardul
Academiei 3—Edgar Quinet 4
1912.

K. II. 190

EDITURA INSTITUTULUI DE ARTE GRAFICE «MINERVA», BUCUREȘTI
B-DUL ACADEMIEI, 3

Nepăsător de toate zădărniciile lumii acesteia — «mică de se măsură cu cotul», purtând, ani de-a rândul, și povara unui traiu de muncă amarnică, de frământări și de lupte fără noroc, de suferinți necurmate, — geniul literaturii noastre moderne, Mihail Eminescu nu s'a îngrijit de publicarea în volum a poeziilor sale, de și până la 1883, când tragicul vieții sale se săvârși, prin înnebunirea-i fără de veste, o comoară întreagă de versuri și lucrări în proză apăruseră ori se păstrau în labirintul de aur al manuscriselor, al căruia fir ariadnic nu-l scăpase încă din mâni nefericitul maestru. Se știe că nici de publicarea singuratitelor sale poezii, de prin vremea întoarcerii sale în țară, *he* nu prea vroia să audă: trebuiau multe rugăminți și stăruinți ale prietenilor literari, până ce o serie de bucăți să poată străluci, ca un șir de mărgăritare, în coloanele «Convorbirilor literare». Abia o singură dată trecu prin mintea poetului ideea unui volum, — de sigur în vr'unul din acele fericite «ceasuri ale tainei» pe care le petrecea numai cu cărțile, gândurile, visele și inspirațiile sale. Acest neprețuit moment biografic, necunoscut pân'acum de nimeni, este eternizat pe una din galbenele file ale hârtiilor lui intime, unde ni se destăinuște chiar și titlul volumului un titlu admirabil, nu se poate mai fericit ales: «Lumină

de lună, *versuri lirice*»¹. Este ca un simbol mărturisit a vieții și operii sale : al romantismului și al pesimismului, al idealismului și al decepționismului, al cultului pentru natura tăcută și al izolării de oameni. Un asemenea titlu, pe cât de modest, pe atâta de expresiv, trebuie să fie pus în fruntea ediției II a publicației noastre : *cititorii sunt pregătiți pentru el, din ediția I.*

Cel dintâiu editor al poeziilor lui Eminescu este și cel dintâiu critic, profund înțelegător, al poetului și cugetătorului așa de puțin înțeles, așa de mult vrășmășit înainte de-a se stinge trupește. Cu acest merit netăgăduit, pentru care și generațiile mai nouă îi sunt cu drept cuvânt recunoscătoare, d. Titu Maiorescu era și cel mai competent editor al poeziilor lui Eminescu, apărute în volum pentru prima oară la sfârșitul anului 1883, după catastrofa înnebunirii maestrului, cu o scurtă prefață datată : «București, Decembrie, 1883». Conduc de pure considerații estetice, firești pentru o vreme când Eminescu nu putea fi studiat după criteriile istoriei literare, și vroidind să scoată o ediție pentru admiratorii contemporani ai poetului, care nu aveau interes decât față de creațiunile epocii sale mature, d. Maiorescu a făcut o alegere, nu o culegere, cuprinzând în volum «toate poeziile lui Eminescu publicate în «Conv. lit.» de vre-o doisprezece ani încoace, precum și cele aflate pân'acum numai

¹ Vezi Ms. Ac. Rom 2277 f. 123, alături de conceptul poeziei «Și dacă ramuri bat în geam» ; cuvântul «versuri» este adăos peste «poezii». Este vădit vorba de un titlu de volum la care s'a gândit Eminescu. Însemnarea datează de prin anii 1880 — 1883.

în manuscris pe la unele persoane particulare» (*Prefață*)¹.

Astfel lipseau din această ediție poeziile de tinerețe publicate în «*Familia*», apoi, firește, cele tipărite după boala lui Eminescu, dela 1884, încoace, în «*Conv. lit.*», «*Familia*» și aiurea, precum și «*Inger de pază*» și «*Floare Albastră*». Succesiunea singuraticelor bucăți a fost hotărâtă iarăși numai de considerații estetice; poeziile nu sunt datate și nici grupate după vr'o normă critică, de care nici nu se simțea pe atunci nevoe, îndată ce ediția se făcea, după cum în *Prefață* spune însuși d. Maiorescu, numai «*pentru iubitorii de literatura noastră*», deci pentru amatori pe cari îi atrăgea frumusețea în sine, arta poeziilor, și nici un alt moment literar ori științific. Ingrijită ca execuție tehnică, venită și la timpul cel mai oportun, scurtă vreme după declararea boalei poetului, în mijlocul durerii și simpatiei obștești, ediția librăriei Socec, unde s'a tipărit, se răspândi repede, se repeți mereu, la mici răstimpuri, și rămase până târziu cea mai accesibilă cercurilor alese ale cititorilor și relativ cea mai izbutită între edițiile ce urmară pe rând, fără să o poată înlocui nici una pe deplin, cu toate lipsurile și greșelile ei de tipar, deși rectificând-o și complectând-o pe alocurea.

După moartea lui Eminescu, simțită cu jale unanimă pretutindenea între Români, tinerimea porni o propagandă entuziastă pentru slăvirea adoratului ei poet, și în 1890 unul din admiratorii lui, d. V. G. Morțun, tipări la Iași o utilă ediție de «*Proză și versuri*», adăogând ediției Socec poeziile din «*Familia*», postumele din «*Fântâna Blanduziei*»

¹ Sonetele: «*Iubind în taină*» și «*Trecut-au anii*», nepublicate în reviste.

și bucățile apărute în «Conv. lit.» după 1883, acestea din urmă introduse chiar în edițiile mai nouă ale d-lui T. Maiorescu¹, împreună cu remarcabilul d-sale studiu despre personalitatea și opera poetului.

Vre-o trei ani în urmă, tot la Iași, se tipări o nouă ediție a poeziilor lui Eminescu, cu caracter popular, prin librăria fraților Șaraga, având o prefață a d-lui A. D. Xenopol despre cauzele înnebunirii poetului, datată «Februar 1893». Titlul de «Poezii complete» al noiei ediții însemnă abia strângerea la un loc a bucăților cunoscute pân'atunci din edițiile Socec și Morțun. Textul, departe de-a înlătura toate erorile de tipar, prea grave în poezii, cu deosebire în opere de clasicitatea scrierilor lui Eminescu, a mai sporit cu unele. Nici succesiunea cronologică, introdusă după datele publicării singuraticelor poezii în reviste, nu e liberă de greșeli. Astfel ca o pildă, avem enormitatea datării prin 1865 a poeziilor «Viața» și «Stelele 'n cer», puse 'n fruntea volumului ca întâiele opere ale Poetului, pe când ele au fost scrise târziu de tot, prin anii 1881—1883, și publicate pentru prima oară tocmai la 1889! Prea adesea ori și datarea celorlalte poezii este greșită c'un an ori chiar mai mulți, mai înainte ori mai în urmă, cum se 'ntâmplă — dacă nu lipsește cu totul precum iarăși avem cazuri. Cunoscutele poeme «Călin» și «Strigoii» sunt puse, de ex., în 1882 în loc de 1876, urmând după «Scrisorile» publicate prin anii 1881—1882, iar «La moartea lui Aron Pumnul», deși corect datată (1866), e arun-

¹ Una din ele, a doua, apărută la 1885, dă și frumosul portret în miniatură al poetului, de prin anii 1879—80, când se fotografiase pentru grupul jubiliar al membrilor «Junimeii».

cată tocmai la sfârșitul volumului. Dar însăși cronologia, și pe unde ar fi corectă, este insuficientă, întru cât nu ne dă luna și ziua, ci numai anul publicării, deasemenea nu ne arată nicăieri izvorul (revista). Astfel avem prea suficiente dovezi că cercetarea întâiilor publicații nu s'a făcut, ci abia s'a utilizat — destul de superficial — publicațiile ulterioare, edițiile. După atâtea scăderi, e de mirare că o astfel de operă a putut fi proclamată ediție «critică» — și încă «cea dintâi ediție critică»! — de către critici serioși dealtminteri, moment asupra căruia, din cruțare către buna lor reputație de astăzi, e bine să trecem cu oarecare discreție, păstrându-l numai ca un fapt caracteristic pentru istoria noastră literară de prin 1893.

Prin estinătatea sa, prin poeziile împrumutate ediției Morțun și în parte, de sigur, prin pretenția și chiar consacrarea de a fi «critică», ediția Șaraga se repeți mereu, dar — din ce motive ciudate? — fără indicarea anului tipăririi, ajungând în vre-o 10 ani cifra de vre-o 15 mii de exemplare, dacă nu mai mult.

Intr'una din primele ediții retipărite, prefața d-lui A. D. Xenopol fu înlocuită cu alta, sumară, tot de d-sa, în care se spune că pe lângă «întocmirea șirului cronologic» al poeziilor «după data publicării lor în diferitele reviste și scrieri din care au fost culese», — opera editorilor Șaraga, cari iscălesc acumă în această calitate și lămuresc astfel cestiunea paternității erorilor grave din prima ediție, s'ar «deosebi de acele ale altor editori» prin «restituirea adevărată a textului după manuscriptele originale», însă numai pentru o parte din poezii, și «prin o reproducere mai exactă a poeziilor publi-

cate». Păcat că nu s'au depus la academie, spre utilitate publică, aceste manuscrise «dăruite de d-nul George Butman¹, fost pe atunci compozitor de litere la «Conv. lit.» care văzând că textul poeziilor se publică cu oarecare corecție din partea redacției, i-au plăcut a păstra manuscriptul lor în original», precum declară «Editorii», frații Șaraga, într'o notă la noua «Prefață» a d-lui A. D. Xenopol.

Cu toate aceste asigurări din «Prefață», nici de astă dată nu ni se dă o altă ediție, dacă nu critică, cel puțin îngrijită, deși mai multe din datările greșite și din erorile în succesiunea cronologică sunt îndreptate, iar pe lângă anul întâiei publicații se adaogă titlul și pagina revistei. Greșit e că nu se indică luna și ziua întâiei publicații în loc de pagina (nici măcar numărul) revistei, a cărei stabilire n'are ventru orânduirea cronologică nici o însemnătate și nu poate fi de nici un folos cercetătorului, nevoit a căuta el însuși, din nou, prețioasele date. Și enormitatea datării prin 1865 a poeziilor «Viața și «Stelele'n cer» e păstrată; numeroase indicații de ani ai primei publicații în reviste sunt iarăși greșite; în unele poezii lipsesc chiar rânduri întregi; erorile de tipar se întâmpină asemenea des, iar noul adaos al poeziilor populare culese de Eminescu și publicate postum în «Conv. lit.», nu-și are locul într'un volum de opere al poetului. Totuși, față de întâia ediție, este superioară aceasta prin orânduirea cronologică revizuită pe alocurea, prin complectarea textului «Luceafărului» după «Conv. lit.» și prin în-

² Deși dăruite, însă, unul din frații Șaraga, dela care vroiam să le cumpăr, mi-a declarat mai anii trecuți că «așteaptă să le vândă» Academiei pentru suma de zece mii de lei!»

dreptarea după manuscrisul original—în unele cazuri, fără vre-o importanță deosebită—a câtorva poezii; «Floare-albastră», «Făt-frumos din teiu», «Povestea teiului», «Singurătate», «Departate sunt de tine» și «Inger și demon», cea din urmă cu cinci strofe nouă, dintre care numai patru de valoare, a cincea fiind ștearsă vădit de însuși autorul.

Cât de necompetenți și cât de lipsiți de ori-ce grije serioasă au rămas editorii Șaraga, o dovedesc și ulterioarele lor ediții, prea numeroase din nefericire, în care s'au păstrat erorile din edițiile anterioare, mai adogându-se în fruntea volumului și cel mai rău portret—de după nebunie—al poetului, popularizat din păcate mai bine ca oricare altul, prin tablouri și prin cărți poștale, tot ale editorilor Șaraga, învredniciți astfel mai mult de osânda istoriei noastre literare, decât de vre-o recunoștință a ei, opera lor fiind dintr'un început prea puțin culturală și prea negustorească, în cel mai vinovat sens: al speculei.

Intr'un gen inferior chiar ediției Șaraga, se ivi câți-va ani în urmă ediția de popularizare a Librăriei Alcalay: scoasă ca broșură a «Bibliotecei pentru toți» și ca volum de lux. Întâia din aceste ediții avea unicul merit de-a da ca prefață o interesantă schiță biografică, scrisă de d. Căpitan Eminescu, fratele poetului; încolo este o reproducere servilă a ediției Socec, cu adaosul poeziilor «La Bucovina» și «La moartea lui Aron Pumnul». Supt toată critica ajunseră noile ediții Alcalay, populară și de lux, în care prețioasa schiță biografică a d-lui Căpitan Eminescu s'a înlocuit printr'o schiță biografică regretabilă, absolut false, izvo-rită din cea mai patentă nepricepere și încărcată de erori

de tot soiul, — isprăvi ale unui analfabet în ale istoriei și chiar în ale culturii generale, care a găsit de cuviință să se illustreze ca «editor critic», batjocorind clasicul text al poeziilor maestrului cu note ridicole, prin care explică «Eliseul» prin «profetul Eliseu» (în elegia «La moartea lui Aron Pumnul»), sau cu erori de tipar ne nemaipomenite ca «rade-mă» în loc de «redă-mă» (în «Oda în metru antic») ! Asupra unor astfel de ediții, care evoacă istorica osândă «opus igni...», nu mai e nevoie să stăruim. Le-a condamnat însăși editura Alcalay, renunțând a le mai tipări și făcând apel la subsemnatul pentru revizuirea textelor din ultimele ediții.

Astfel, după douăzeci și cinci de ani dela publicarea întâiei ediții a poeziilor lui Eminescu, ajunserăm să avem treptat, treptat—ediții tot mai puțin îngrijite, cu greșeli de tot soiul grămădite mereu, ediții printre care cea relativ mai acceptabilă, deși incompletă, rămase tocmai ediția cea mai veche, pe când cea mai rea din toate era tocmai cea mai nouă.

În asemenea împrejurări era o necesitate supremă și o datorie a istoriei literare să-și impună drepturile ei, dând în stărsit de mult și de mulți dorita ediție critică, autentică în text, completă în cuprins, orânduită după toate normele obicinuite aiurea, spre mulțumirea științei și a marelui public cetitor: numai astfel s'au putut scoate din circulație edițiile netrebnice și s'au putut reduce la justa lor valoare istorică celelalte. Aceasta cu atât mai mult, cu cât pilda rea a edițiilor de contrabandă a'nceput să prindă,

și uneori citim cu mirare suspecte prefete-pledoarii pentru «ediții provizorii» de cea mai problematică utilitate.

Încă de pe băncile școalei, pe când sorbiam poeziile lui Eminescu și le reciteam mereu, dar cu deosebire când începu a le studia mai deaproape, întâmpinam versuri al căror înțeles limpede zădarnic cercam a-l descrifră. Nemulțumit cu atribuirea lor pretinsului «caracter filosofic prea abstract» ori «formeî obscure» de care cititorii — ba chiar și unii critici—se îndeletnicesc a face răspunzător pe poet, îmi formai pe încetul convingerea că acele versuri rău rimate sau expresii curioase și întunecate, mai curând ar trebui socotite ca erori ale tipăririi.

Mai târziu, când izbutii să descoper, rând pe rând, originalele ori variantele poeziilor maestrului, ajunsei a putea descrifră textul, a scoate la iveală sensul autentic al unor astfel de versuri și a mă pătrunde pe deplin de necesitatea unei ediții critice, cu cea mai conștiincioasă restabilire a textelor.

Cercetările de ani de zile, pe care le-am făcut și le urmez, cu răbdarea cuvenită, asupra vieții, operelor și manuscriselor poetului, mă îndemnară și-mi înlesniră să încerc eu această ediție, care să cuprindă numai poeziile publicate până la darea în vileag a manuscriselor, afară de puținele excepții, al căror rost se va lămuri în paginile următoare.— cu alte cuvinte toate poeziile publicate de Eminescu însuși, de prietenii săi și de alți contemporani literari. Nădăjduesc să urmeze, acestui prim volum, al doilea, cuprinzând, în ordine cronologică și în fireasca lor grupare, celelalte poezii, cu discernerea și cu lămuririle trebuitoare.

Întâia problemă ce mi se puneă pentru clădirea unei temelii sigure a noiei ediții, eră stabilirea prototipului care a servit diferiților editori ai poeziilor lui Eminescu, deci cercetarea amănunțită a tuturor poeziilor publicate în revistele la care colaboră el și colaționarea lor cu textele edițiilor tipice, iar pe urmă controlarea celorlalte ediții cu aceste texte revizuite.

A doua problemă, mai anevoioasă, dar fără a căreia rezolvire o ediție critică autentică nu era cu putință, fu căutarea, stabilirea și cercetarea de aproape a tuturor conceptelor, variantelor și originalelor de poezii risipite printre hârtiile poetului, spre a dobândi cu ajutorul acestor prime izvoare, de-o însemnătate hotărîtoare, mijloacele întru descoperirea eventualelor «schimbări de redacție», lipsuri de strofe, greșeli de lectură, punctuație, ortografie, precum și erorile de tipar ale publicării primitive și ale retipăririlor.

Fără îndoială că variabilitatea ortografiei și punctuației noastre, deasemenea uzul, ca să nu zic abuzul, corecturilor făcute superficial, adeseori de oameni necompetenți, fiind lucruri în deobște cunoscute și recunoscute la noi, constituiesc motive suficiente a ne fi îndemnat să bănuim existența greșelilor arătate mai sus.

O discuție lămuritoare e necesară numai cu privire la «schimbări de redacție» pe cari le-a afirmat mai întâi, fără alte probe, d. I. L. Caragiale¹, iar apoi editorii Șaraga în nota la prefața a doua a d-lui A. D. Xenopol.

Evident că față cu aceste afirmațiuni, se poate opune cu-

¹ «Note și schițe», Buc. 1892; pg. 20 și urm.

noscuta scrisoare din Viena, datată 6 Febr. 1871, a poetului către d. I. Negruzzi¹, în care «schimbările de redacție» sunt îngăduite fără nici o rezervă, cu rară modestie și cu nepăsare caracteristică, — prin urmare, cu dreptate, ori cel puțin cu aparență de dreptate s'ar putea susține că toate schimbările de redacție s'au făcut cu învoirea, ba chiar la dorința poetului, iar o restabilire a lor, departe de a fi îndreptățită, este de-a dreptul contrară intențiilor autorului însuși, deci inadmisibilă.

Din nenorocire, am izbutit a lămuri definitiv acest moment, prin descoperirea unei probe neclintite, care înlătură pentru întotdeauna temeinicia oricărei nedumeriri ori întâmpinări ce s'ar mai exprima. Intr'adevăr, în Ms. Ac. Rom. 2255, ff. 312—313, ciorna unei scrisori a poetului către directorul «Conv. lit.» cuprinde următoarele mărturisiri de mare preț, pe care le reproduc cu sublinierea momentelor esențiale pentru chestiunea pusă aici:

«Spun drept, că n'aveam de gând a mai tipări versuri. Această cură rațională de lirism o datoream Junimii din Iași, căci de sigur că pentru convulsiuni lirice râsul e mijlocul cel mai bun și — cel mai rău. Atârnă adică totdeauna de valoarea ce este în ele și de valoarea, ce le-o dă autorul.

«Acest din urmă punct e mai cu seamă important, nu pentru deșertăciunea personală (departe de mine aceasta), dar pentru convingerea că lucrezi sau nu în zadar. Eu sunt scriitor de ocazie și dacă am crezut de cuviință a statornici pe hârtie puținele momente ale unei vieți destul de deșerte și de neînsemnate, e un semn că le-am crezut vred-

¹ «Conv. lit.» XXV, pg. 903 urm.

nice de aceasta. Dacă forma, pe care ele a 'mbrăcat-o, e vrednică de răs, vei concede că nu aceasta a fost intenția mea și c'atunci e mult mai bine ca să nu se publice niciodată. În orice caz, eu n'am vrut să le dau o formă ridicolă și dacă sunt greșeli, eu din parte-mi am cântărit orice cuvânt.

«Deci trimit această coală de versuri, făcând trei rugăminți cât se poate de stăruitoare, a căror împlinire voi privi-o ca un deosebit semn de prieteșug.

¹⁰. Să nu se schimbe nimic ¹ din ceea ce am scris, căci îndată ce ies tipărite cu iscălitura mea, răspunderea greșelilor mă privește pe mine;

²⁰ Să se tipărească tuspătru deodată;

³⁰. Să nu aibă în marginele putinței nici o greșeală de tipar.

Din încheierea scrisorii, de interes personal, se vede că poetul a compus-o în vremea când venise la București și anume prin vara anului 1876, precum se poate deduce din controlarea cronologiei poeziilor lui din «Conv. lit.» Căci afară de nr. «Conv. lit.» dela 1 Sept. 1876, cuprinzând poeziile «Melancolie», «Crăiasa din povești», «Lacul» și «Dorința», toți ceilalți ani ai revistei cuprind în câte un număr mai puține ori mai multe bucăți ale poetului. Ciorna scrisorii, deci, se referă de sigur la aceste patru poezii iar partea ei critică la bucățile anterioare din «Conv. lit.», ș. a. «Împărat și Proletar», «Făt-frumos din tei», apărute în «Conv. lit.» pe 1874—75; «Inger și Demon» și «Floare albastră», apărute în 1873—74¹, care au într'adevăr schimbări și greșeli de text, mai ales cea din urmă, la care Eminescu va fi ținut mult și fiindcă era un fel de credeu poetic al romantismului său. Socotind acumă că, ori câtă însemnătate ar

¹ Cuvântul este adaos peste: «o iotă», subliniat de E., dar șters.

² În anii 1875—76, «Conv. lit.» n'au publicat nimica de Eminescu.

avea, scrisoarea din Viena a poetului privește vremea pe când el abia începuse a colabora la «Conv. lit.» și era străin de redacția ei, iar ciorna celeilalte scrisori este din timpul participării sale intime la «Junimea», rămâne confirmat definitiv și prin autorul însuși faptul că «schimbări de redacție» se făceau poeziilor sale, că poetul nu era învoit cu ele, ba chiar îl mâniau adânc, că cerea să nu i se schimbe nimic din text și se plângea de greșelile de tipar.

Astfel, necesitatea revizuirii și restabilirii textelor, și din aceste puncte de vedere, este pe deplin dovedită.

Ar mai fi de lămurit, prealabil, chestiunea cercetării conceptelor, variantelor și originalelor definitive, păstrate în Ms. Ac. Rom., și a utilizării lor pentru ediția noastră.

Premiți dela început un fapt care, din pricina unor anume publicații necritice ale operelor inedite, ca de pildă fragmentul de dramă «Bogdan Dragoș» se cunoaște fals în publicul nostru cetitor și trebuie stabilit clar și neted :

Manuscrisele rămase pe urma lui Eminescu nu cuprind obicinuite opere postume, încheigate, ci sunt hârtiile sale intime, cu note, copieri din cărți ori manuscrise, felurite însemnări și acte personale, apoi, în cea mai mare parte, planuri, schițe, poezii publicate de el însuși și lucrări inedite, cele mai multe în numeroase variante. După toată evidența, ele datează în întregime din vremile sănătății sale psihice și păstrează mai ales activitatea literară de «interior», de atelier, ca să zicem așa, din anii tinereții dintâiu a poetului, de pe la 1865, până în ultimele zile ale epocii dinainte de nebunie, deci până prin Iunie

1883¹. De sigur că aceste manuscrise tănuiesc o adevărată comoară, variată și neprețuită, dar în dezordinea firească a temperamentului și a felului de viață caracteristice maestrului. Ca dintr'o fântână fermecată, cu ascunse izvoare fără de număr, cu adâncuri nepătrunse, misterioase ca și sufletele geniilor, astfel răsăriră din această comoară, una câte una, poeziile lui Eminescu. El le da la iveală numai după prelucrări migăloase, după reveniri în variante și alte variante, ca dovadă strălucită a extraordinarei conștiinți de artist de care se conducea și care trebuie să stoarcă admirația ori cărui cercetător înțeleghător. Acestei împrejurări ferice se datorește puțința noastră de-a fi găsit și de-a fi stabilit fie conceptele primitive și variantele, fie chiar originalele definitive ale celor mai multe din bucățile cunoscute ale poetului. Alături de ele, se află celelalte bucăți ale sale, unele, prea puține însă, definitive, cele mai multe în formațiune, neînchegate ori nelucrate pe deplin, iar acestea, pentru-că în parte sunt cunoscute prin edițiile populare ale «Postumelor,» dar mai ales pentru motivele arătate mai sus și pentru-că ar fi trecut și prin număr limitele ediției noastre, trebuiră rezervate pentru un alt volum, cu speciala sa metodă de editare. O excepție am cre-

¹ Singura bucată de după 1883, cuprinsă în acest volum, este «Serenada» (după V. Hugo): manuscrisul ei nici nu se găsește în hârtiile dela Academie. Ea s'a publicat, împreună cu câteva versuri populare, după moartea poetului, cu mențiunea specială a d-lui I. Negruzzi că toate «versurile aceste au fost scrise târziu, după ce (poetul) se îndreptase de întâia lovire a boalei, întors din casa de sănătate Leidersdorfer din Viena» («Conv. lit.», 1892, nr. dela 1 Martie, notă la publicarea lor).

zut-o trebuitoare numai pentru câteva bucăți: poezia din tinerețe «La moartea Prințului Barbu Știrbei», care de altminteri fusese publicată chiar de poet; doina «Ce stă vântul», deplin încheată, întregind în chip fericit ciclul poeziilor în formă populară; «Nu mă înțelegei», apărută fragmentar în reviste și de acolo în diferitele ediții; și «Ta tvam asi», din care s'a publicat în edițiile pomenite numai fragmentul «Rugăciune».

În cercetarea și utilizarea textelor de concepte, variante și originale definitive, am căutat să fiu și amănunțit, scrutând cuvânt de cuvânt totul, și complet, notând fiecare bucată. Acolo unde, din norocire, textele sunt identice ori aproape identice, ca și unde există numai variante, le-am colaționat cu fiecare poezie, rectificând textul după ultima redactare, îndreptând erorile de tipar, punând și completând punctuația care-i de însemnătate specială și pentru forma și pentru fondul poeziilor, — năzuind, astfel, a împlini toate lacunele ce se iveau.

Evitând îngreunarea și încâlcirea pedantă și inutilă a textelor prin note ale cutărilor deosebiri de cuvinte peste care, de altfel, a trecut însuși autorul, am indicat, pe lângă data și izvorul întâiei tipăriri, de sub fiecare poezie, izvoarele din manuscrise, la sfârșitul volumului, spre deplina posibilitate a controlului și spre folosul cercetărilor ulterioare.¹

¹ Ca unul ce urmăresc cercetări cu totul speciale în vederea unei monografii a vieții și operelor lui Eminescu, am avut prilejul să constat adeseori însemnătatea acestor izvoare și utilitatea indicării lor, care de aci înainte va scuti pe cercetător de rătăcirea îndelungată prin sutele de file.

Cu privire la însăși întregirea și restabilirea textelor cred de prisos să mai arăt îndeosebi fiecare rectificare ori schimbare; cetitorul va vedea el însuși, din simpla lectură, schimbările esențiale, iar celelalte se pot cunoaște ușor prin compararea cu textele edițiilor anterioare.

Ca orientare sumară despre natura și rostul lor, voi atrage luare aminte numai asupra câtorva din aceste rectificări și completări, mai caracteristice.

Am îndreptat erori de lectură ori de tipar, păgubitoare rimei, și am întregit după manuscrisul original, textul poeziei «Singurătate», descoperindu-i două strofe, în locul celei adaose de editorii Șaraga. Am introdus penultimele două strofe inedite, foarte frumoase, în poezia «Sara pe deal», iarăși după original. Am restabilit textul complet al poeziei «Stelele 'n cer», cu adaosul strofelor 2, 3, 5, 6 și 7, care lipseau din întâia publicație postumă («Fânt. Bland.»1889). Am rectificat și am împlinit în mai multe

uneori fără legătură, ale zecilor de caete manuscrise. Citez, pe lângă nsemnările din note, un singur exemplu, care-i de-o importanță deosebită. Alături cu una din variantele «Luceafărului» (Ms. Ac. Rom 2275 bis, f. 96) Eminescu însuși mărturisește că s'a inspirat dintr'o scriere germană și lămurește că ideea fundamentală a poemului este *alegorică*: *soarta luceafărului din legendă — asemănătoare geniului*. Aceiași idee o susținusem cu ani înainte, ca student în Lipsca, într'o conferință despre Eminescu la societatea «Neuphilologischer Verein» de acolo, sprijinit pe acea carte germană, pe care o descoperisem de pe atunci, fără să cunosc mărturisirea poetului. Într'un studiu special, terminat mai de mult, despre izvoarele, filosofia și valoarea estetică a «Luceafărului», voi insistă de aproape asupra acestui moment, publicând și textul mărturisirii poetului, descifrat cu greu pe alocurea: aici nu și-ar avea locul.

părți esențiale, textul «Scrisorii V» (Dalila), incompletă în amândouă publicațiile anterioare («Fânt. Bland.» 1889 și «Conv. lit.» 1890); astfel, în textul nostru, restabilit și completat după manuscrisul original descifrat pe deplin, avem pag. 287, odată trei versuri inedite (10, 11 și 12) dintre care ultimul rimează cu al 13-lea vers, isolat în celelalte ediții, iar altă dată încă opt, cuprinzând observații satirice pline de vervă, foarte interesante pentru viața noastră socială, pe care o biciuia poetul, prin urmare inadmisibil, să fie eliminate; chiar și titlul poeziei («Scrisoarea V») l-am restabilit după manuscrisul poetului, completând seria «Scrisorilor» potrivit intențiunii autorului. Observ că, în manuscrise, și ordinea «Scrisorilor» e alta: drept I e socotită «Scrisoarea II», drept II «Scrisoarea IV», drept III «Scrisoarea I» și drept IV «Scrisoarea III». Dar în acest sens nu puteam restabili ordinea «Scrisorilor», întâiu pentru motivul că însuși poetul și-a publicat «Scrisorile» (în «Conv. lit.») după ordinea cea nouă, al doilea, pentru că ar fi fost și o schimbare turburătoare, nu numai nejustificată, provocând confuziune în titlurile «Scrisorilor», prea adânc înrădăcinate în conștiința cetitorilor.

Cu privire la restabilirea erorilor de lectură și de tipar, își poartă închipui oricine cât pierdeau versuri în care în loc de arpa («La Heliade», pag. 9, vers 5) se citia «ceea» (ed. Șaraga); în loc de smult — «smuls» (ed. Socec), rimând rău cu mult («Departate sunt de tine», pag. 86. versul penultim); în loc de «O, tu crai cu baarba 'n noduri» («Călin, pag. 98, VI, rândul I) — «O tu erai cu barba 'n noduri» (ed. Șaraga); în loc de «regi, oșteni și învățați (Scrisoarea II

pag. 250, rândul 24)—«regi, oșteni și împărați» (ed. Socec, 1885), o umplutură pentru rimă, inadmișibilă în operele unui artist care, părăndu-i-se «că pe cap îi cade cerul», căută așa de stăruitor: «cuvântul ce exprimă adevărul»; în loc de «toți se scurseră aicea» («Scrisoarea III», pag. 268) — «toți se scutură aicea» (ed. Socec și Șaraga); în loc de clarele versuri din «Glossa» (pag. 306, strofa 2): «Nu speră când vezi mișei¹, la izbânzi făcându-și punte» — Nu speră când vezi mizerii², la izbândă făcând punte» (ed. Socec și Șaraga). Mai sunt și alte îndreptări de acestea, destul de numeroase, care restabilesc textul autentic, înlătură defectele de formă de care nu-i vinovat poetul și pun cugetarea lui și frumusețea hainei artistice în dreapta lor valoare.

Ortografia pe care, din considerații practice am adoptat-o, este cea academică; spre a scoate la iveală, unde e cu putință, corectitudinea rimei, am ținut seamă și de pronunția dialectală moldovenească a lui Eminescu, unde ea nu lovea prea mult simțul pronunției literare³.

În orânduirea întregului material, m'am condus de principiul stabilirii evoluției urmate de geniul scriitorului nostru, pe care am căutat să o înfățișez în lumina cea mai curată, în scopul îndoit de-a înlesni pătrunderea mai deaproape a operii sale, în elementele-i alcătuitoare, în dezvoltarea și

¹ Dialectul mold.: «mișăii», rimând cu nătărăii.

² Să rimeze cu «nătărăii»?

³ S'au evitat în ortografia academică numai prea multele accente. supărătoare.

desăvârșirea lor, precum și de-a explica și justifica mai ales imperfecțiile formale (de limbă, stil, ritmu și rimă), destul de jignitoare mai ales în creațiunile tinereții maestrului. Considerația din urmă am socotit-o cu atât mai necesară, cu cât și astăzi se mai întâmpină critici neîntemeiate, pe socoteala pretensei inferiorități a formei operelor aceluia, care a contribuit ca nimeni altul la îmbogățirea și perfecționarea versificației noastre în atâtea direcții.

Luând ca bază succesiunea cronologică a poeziilor după întâia lor publicație (în reviste), am stabilit trei epoce firești în dezvoltarea literară a lui Eminescu: prima epocă, pe care am numit-o «epoca tinereții întâia», între anii 1865, —1869, cuprinde încercările poetului; a doua, caracterizată ca «epoca tinereții a doua», între anii 1870—1878, este vremea în care geniul său își întinde aripele-i puternice, înălțându-se în sfere neatinse până la dânsul în poezia lirică românească, dar nu răzbate încă până la culmile de cugetare originală, de vervă clasică, de perfecțiune a limbii, a stilului și versificațiunii, cari se lămuresc în toată maiestatea lor abia în epoca treia, între anii 1879—1883, ce se poate numi cu drept cuvânt «epoca maturității» geniului său.

Și din punctul de vedere biografic și din cel istoric-literar cred că această grupare este cea mai firească și cea mai deslușită.

Intr'adevăr, în epoca primei sale tinereți, poetul simte înstrăinarea sa de casă și dorul de căminul părintesc, cântă «frumoasa Bucovină», unde-și petrece întâii ani de

școală, urează României, chiar în anul de fericită prefacere politică 1867, «viață de vecie, glorie, bucurie, arme de tărie, suflet românesc, vis de vitejie, fală și mândrie,» urări care aveau să se îndeplinească așa de îmbelșugat la 1877, zece ani în urma dorințelor profetice ale tânărului rătăcitor peste granițele țării. Tot pe atunci, educația sufletească a lui Eminescu este profund influențată în sens național de marele apostol Aron Pumnul, pe care-l plânge la moarte ca pe un «lucefăr» al Bucovinei. În aceeași vreme Eminescu colindă Ardealul, Banatul, părțile românești ale Ungariei și Muntenia ca sufler de teatru ambulant; el aude și înseamnă cântece populare caracteristice, se pierde în lectura măștrilor săi din tinerețe Alexandri, Bolintineanu, Mureșeanu, Eliade, pe care de asemenea îl slăvește, într'o odă în stil clasic, strălucind de mărgăritare ale mitologiei grecești. În aceleași zile citește — chiar și «într'un grajd», cum l-a găsit odată d. I. L. Caragiale — pe Schiller, care-l influențează mult cu elementele antice și cu avântul etic al operelor sale. Viața de teatru din aceeași epocă îi inspiră cântece de iubire romantică, precum «La o artistă», «Amorul unei marmore» sau «O călărire'n zori», unde se resimte mai ales influența lui Bolintineanu. În sfârșit, până și zorile sfioase ale geniului său filosofic și satiric le zărim mijind pe alocurea în aceeași epocă; astfel în poeziile «Junii corupți» «Speranța» și «Misterele nopții».

Dacă atmosfera romantismului românesc de pe la 1860 învăluiește anii dintâi ai tinereții lui Eminescu, zări mult mai largi se deschid ca prin farmec în epoca tinereții sale

a doua. În toamna anului 1869, poetul își începe studiile academice la Viena, de unde scrie «Epigonii», întâiul triumf al geniului său și cea dintâi manifestare a personalității sale față cu literatura românească a vremii. Mai târziu își urmează și își desăvârșește studiile în a doua metropolă a culturii germane, în Berlin. Se întoarce apoi la Iași, în mijlocul «Junimei», ori între rafturile bogatei biblioteci a Universității, pe care o studiază cu hărnicie, sau cutreeră ca revizor școlar satele județelor Iași și Vaslui. Semnele unei serioase culturi literare, filosofice, istorice, sociale, zbucnesc, în flacări uriașe, din poemele sale «Egiptul», «Împărat și Proletar», «Inger și Demon», «Strigoii». De altă parte, romantismul său, rodit prin cel german, al căruia credea — «Floarea Albastră» — îl mărturisește, își afirmă originalitatea prin măestrul poem «Călin», prin balade admirabile, cu acelaș fond popular românesc, precum «Făt-Frumos din teiu», ori prin romanțe ca «Lacul», «Crăiasa din povești», «Dorința», «Povestea codrului»; iubirea sa găsește forma plastică a «Singurătății» ori accentele de-o rară putere sugestivă din «Melancolie» și «De parte sunt de tine»; filosofia sa pesimistă, cu sinistru-drum pustiu prin scurgerea vremilor și prin largul Cosmosului, se vestește în «Mortua est», în «Inger și Demon». satira sa nelămurită încă, răsare și ea în «Cugetările Sermanului Dionis». Pe când astfel filosofia sa europeană începe a cuprinde Universul, romantismul său e atras de farmecul naturei specific românești și de vrăjile poeziei noastre populare.

La începutul epocii a treia îl întâlnim pe poet în toiul

aprigelor sale lupte politice dela «Timpul», în mijlocul anarhiei noastre culturale și morale, care-l turbură, îl măhnește și-l revoltă, în sfârșit în vâlmășagul vieții trudnice de ziarist și de boem. Totuși activitatea lui e mai spornică decât oricând; până la urmă, stors de munca-i excesivă, nepriceput de atâția dintre contemporani, cercat și obosit de mizeriile vieții noastre, cutremurat de răzvrătire ori doborât de deznădejde, săpat tot mai adânc și de grozava-i boală care avea să-l prăbușească fiziologicește și psihicește,—el rămâne întreg, nebiruit în manifestarea eroică a geniului său. Mai mult de jumătate din opera sa poetică, strânsă în volum, e producțiunea acestor ani ai maturității și cele mai multe din operele sale de acum sunt clasice prin desăvârșirea lor, ca fond și ca formă, — neîntrecute în măreția lor de nici o altă operă a literaturii noastre. În împrejurările, mare parte schimbate, ale nouei sale vieți de scriitor politic, Eminescu trebuia să se înstrăineze până la un punct și de romantismul său, de singuratica sa vișare în atmosfera lumilor minunate ale legendelor străvechi, ale basmelor și cântecelor populare, ale codrilor și lacurilor poetice, ale nopților de dragoste supt farmec de lună. El mai crează și'n această vreme, ca alte dăți, romane pure și duioase cântece de iubire, dar ademenirea naturii romantice a pădurii pe care «a'nțelege n'o mai poate» (în «O rămâi») îl umple de melancolie dureroasă, de păreri de rău după copilăria sa. În schimb, elegiile de iubire sporesc ca negrele unde ale unui râu adânc și trist, parc'ar curge spre nemărginitele ape ale morților, și «singurul dor» ce-l mai are e «să fie îngropat la marginea mării», în pustiul

mormânt... «fără noroc și fără prieteni». În sonetele de puritate a marmorei, cele mai multe note sunt deasemenea elegiace, arare ori mai străbate «câte-o rază mai curată», mai veselă, mai dătătoare de viață, — pe când pesimismul masiv își așează și aici piatra-i grea pe sufletul poetului, care-și chiamă cu dor umbra morții, ba chiar «se vede murind», «aude cântări și vede lumini de torții». Până și'n geniul cântecelor artistice în formă populară, ridicat de Eminescu la perfecțiune, stăpânește tonul melancolic al unor dureri discrete, înăbușite, sau vulcanica răzvrătire patriotică («Doină»); numai în priveliștele naturei ne mai întâmpină liniștea și seninătatea. Dar mai ales poeziile filosofice și sociale din această vreme arată triumful concepției pesimiste a poetului asupra romantismului său, care rămâne abia ca o amintire din timpuri depărtate, cu lumini de amurg, servind pretutindenea drept contrast față cu ticăloșia prezentului (Scrisoarea II, III și IV) ori față cu zădărnicia universului întreg (Scrisoarea I). În «Rugăciunea unui Dac», purtând într-o variantă caracteristicul titlu «Nirvana», poetul cerșește în accente selbatice «intrarea în vecinicul repaos», fericit numai la gândul că «în stingerea eternă dispare fără urmă»... Pe când în «Scrisori» și'n «Viață» predomină satira cea mai cumplită, de-o vervă și vigoare fără pereche în literatura românească, în «Oda în metru antic» poetul chiamă «nepăsarea-i tristă» și i-se cere pe sine însuși, spre «a muri liniștit», după-ce suferința cea «dureros de dulce» l-a «învățat să moară», făcându-l «să bea până'n fund voluptatea morții»; în «Glossa», nepăsarea budhistă de tot ce-i viață își află expresia definitivă.

cu totul senină, iar în cea mai perfectă operă a sa, în «Luceafărul», soarta tragică a geniului, alegorizată prin povestea luceafărului, e însăși soarta poetului, sigur acum, după atâta zbucium, de nemurirea sa... Abia o singură dată mai răsună de nădejdi minunata-i «Rugăciune», care-i în sine o clasică bucată religioasă, dar în cadrul filosofic-social al inspirației indice este numai șoapta sufletului ce zboară în eternitatea timpului, a căruia filosofie Eminescu o sintetizează așa de plastic în poezia «Cu mâne zilele-ți adaogi», unde parcă anume a șters întâia strofă religioasă — produsă de mine în «Adaos» —, ne mai avându-și locul în «Nirvana» sa păgână.

Acelaș scop central de-a pune în cea mai clară lumină evoluția geniului poetic al maestrului, m'a hotărît a introduce, în cadrul cronologic al celor trei epoce, o grupare psihologică, după fondul de sentimente și de idei al poeziilor, iar în lăuntrul acestor grupări iarăși o succesiune cronologică a singuraticelor bucăți. În chipul acesta, sper a fi izbutit să arăt cât de unitară și de consecventă cu ea însăși este personalitatea artistică a poetului, pe lângă toată varietatea și bogăția manifestării sale; în fiecare din aceste trei epoce, poeziile se grupează dela sine în 1) romane și cântece de iubire; 2) elegii; 3) poezii filosofice și sociale. O grupare specială, realizabilă fără a contrazice principiul orânduirii psihologice, mi s'a părut necesară, din considerații formale, numai pentru sonete și poeziile în formă populară, care deasemenea constituiesc o unitate strânsă, precum și pentru cele câteva traduceri ce-și aveau locul la sfârșitul volumului.

Această orânduire psihologică, a căreia utilitate științifică și didactică este vădită, va fi bine venită și pentru publicul cetitor, care nu se mai poate mulțumi astăzi cu o simplă «gustare» a singuraticelor poezii, ci caută de sigur, a le pătrunde în fireasca lor înlănțuire organică, deci în succesiunea lor psihologică. Instructivă, fără a turbura, ba chiar sporind emoția estetică, o astfel de orânduire poate ajuta mult cunoașterea operii poetice a lui Eminescu, prin faptul că prilejește cetitorilor lectura unor grupe de poezii omogene, în intima lor unitate, înălțurând în acest chip lectura la întâmplare a unui cântec de iubire alături de un poem filosofic ori de o satiră. Așa cum am ținut să îndeplinesc această orânduire psihologică, fără nici o considerare la genurile moarte ale vechilor poetice didactice și cu observarea riguroasă a succesiunii cronologice, ea înlesnește în acelaș timp dreapta înțelegere și prețuire a fiecărei poezii în cadrul evoluției generale a operei.

Cu privire la cronologia singuraticelor bucăți din volum, am stabilit pretutindenea ziua, luna, anul și revista în care s'a tipărit fiecare din ele ; pentru poeziile nepublicate în reviste și pentru inedite, am căutat să stabilesc cu aproximație, pe lângă datele publicării dintâi, cel puțin epoca în care s'au scris, de oarece mijloacele pentru o datare mai strânsă, precum corespondența poetului și memorii ale contemporanilor săi, nu stau încă la îndemâna cercetătorului. Dar, în genere, afară de unele excepții fericite, menționate în notele respective, o arătare specială a zilei ori zilelor când s'a scris fiecare poezie nu este cu putință

și din pricina însuși felului de-a munci și de-a publică al poetului, despre care pot vorbi în competență astăzi, după ce ani îndelungați am urmărit deaproape viața și opera sa, îndeosebi manuscrisele sale, citite și studiate filă cu filă. Poetul, precum o dovedesc numeroasele concepte și variante ale mai tuturor poeziilor sale, dintre cari unele ajung 10 până la 20 de redactări, nu creia poeziile sale pe zile, ci termină definitiv și publică de cele mai multe ori o serie de poezii în aceeași vreme. Acest fapt e confirmat și prin informațiile biografice identice pe care le-am adunat dela prietenii literari ai poetului, în sensul că avea obiceiul să scrie zile și nopți în șir, fără întrerupere. Pe lângă aceste momente, e de relevat un alt fapt, tot atât de caracteristic pentru faptul de-a munci al poetului: dânsul obicinuia să păstreze luni, uneori și ani întregi, germenii singuraticelor poezii, imagini, descrieri, ba chiar versuri și strofe depline, fără a le fixa locul, strămutându-le uneori dintr'o poezie într'alta. Probe concrete în acest sens am notat în «Adaos»; astfel crâmpeie-varianta la «Scrisoarea I» se găsesc de pe la 1873—74 în hârtiile sale intime: unele versuri au fost trecute dintr'un fragment al «Scrisorii I» în «Rugăciunea unui Dac»; «Scrisoarea IV» are într'un manuscris o parte tratată independent, cu data «28 Aug. 876, noaptea», pe când poemul va fi încheiat definitiv prin anii 1880—82 și s'a publicat numai în 1882.

Totuși, am izbutit să stabilesc, cu ajutorul manuscriselor, și unele date cu totul precize când s'au scris anume poezii; ele sunt însemnate la fiecare poezie în parte. A le spori va

fi posibil numai când vor fi la îndemână și mijloacele speciale, arătate mai sus : corespondența și eventuale memorii.

Dar, pentru opera poetică a lui Eminescu, o cronologie a creării fiecărei bucăți nu este de-o importanță prea mare, din cauză că dânsul, care abia plutea în timp și spațiu, cu firea sa boemă și cu filosofia sa romantică-pesimistă, s'a ferit a da o notă prea actuală vr' uneia din poeziile sale, chiar în acele bucăți unde această actualitate este vădită, ca în *Scrisorile II, III*, ori în «*Doină*». Poet «sub specie eternitatis», prin geniu și prin atâtea din motivele sale artistice, el a rămas mai mult străin de lumea și de vremea sa, în alegerea subiectelor ca și în tratarea lor, astfel că o cronologie a poeziilor, în legătură cu evenimente ale timpului, pentru cele mai multe nici nu și-ar avea locul,—afară doar de câte-va, ca «*Doina*», a cărei redactare definitivă datează de sigur din zilele publicării ei, pe vremea dezvălirii statuii lui Ștefan cel Mare la Iași; sau unele din odele tinereții sale, care se pot iarăși dată destul de precis, fără să fie nici aici de vre-o utilitate specială însemnarea printr'o anume zi; ori poeziile cu fond în parte contemporan, ca «*Împărat și Proletar*», care iarăși e limpede că a fost inspirată de imperiul lui Napoleon III și de comuna din Paris. Chiar și pentru viața sentimentală a poetului, în deosebi pentru poeziile sale erotice, o datare cronologică, cât se poate de precisă, dacă nu e posibilă astăzi din lipsa unor documente biografice amănunțite, nu e nici indispensabilă studiului iubirei

*idealiste, estetice, cu prea puține legături pământești*¹, pe care o cântă Eminescu.

Sfârșesc, cu aceste lămuriri, introducerea trebuitoare pentru înțelegerea deplină a ediției de față, pe care îmi permit a o prezenta publicului cititor, istoricilor literari și profesorilor de literatură românească, — în nădejdea că textele autentice, dobândite și orânduite prin aplicarea conștiințioasă a principiilor critice de care m'am călăuzit, vor putea să înfățișeze în strălucirea ei deplină, curățită de zgura defectelor constatate, opera poetică a lui Eminescu.

Râvna de-a ajunge la o astfel de ediție, m'a condus, după puterile mele, în tot timpul pregătirii și alcătuirii acestui volum. Dacă voi fi izbutit, sunt mulțumit în suflet că voi fi contribuit cu cât de puțin la biruința principiilor critice și științifice în editarea autorilor noștri clasici, de a le căror opere numai astfel se pot arăta vrednici urmașii. Căci, precum picturile din vechile noastre biserici ne apar în lumina lor proaspătă abia după ce mâni pioase le-au spălat de fumul veacurilor, astfel se cuvine să arătăm, în lumina timpului, și creațiunile marilor cărturari ai neamului, trecuți la posteritate.

Iunie, 1910.

I. SCURTU.

¹ Firește, pentru biografie datarea cea mai precisă e în sine de oare-care însemnătate, dar aci tratez chestiunea numai din punct de vedere literar, cum e și firesc; în monografia vieții și a operelor poetului chestiunea va fi tratată sub toate aspectele ei.

EPOCA ÎNTÂIEI TINEREȚI

1865—1869.

Elegii și ode.

LA MOARTEA LUI ARON PUMNUL

Imbracă-te în doliu, frumoasă Bucovină,
Cu cipru verde 'ncinge antică fruntea ta;
Acuma din pleiada-ți auroasă și senină
Se stinse un luceafăr, se stinse o lumină,
Se stinse-o dalbă stea !

Metalica, vibrândă a clopotelor jale
Vuește în cadență și sună întristat :
Căci, ah ! geniul mare al deșteptării tale
Păși, se duse-acuma pe-a nemuririi cale
Și 'n urmă-i ne-a lăsat !

Te-ai dus, te-ai dus din lume, o geniu 'nalt și mare,
Colo unde te-așteaptă toți îngerii în cor,
Ce 'ntoană tainic, dulce a sferelor cântare
Și-ți împletesc ghirlande, cununi mirositoare,
Cununi de albe flori !

Te plânge Bucovina, te plânge 'n voce tare:
Te plânge 'n tânguire și locul tău natal,
Căci umbra ta măreață în falnica-i zburare
O urmă 'ncet cu ochiul în tristă lăcrimare,
Ce-i simț național !

Urmeze încă 'n cale-ți și lacrima duioasă
Ce junii toți o varsă pe trist mormântul tău,
Urmeze-ți ea prin zboru-ți în cânturi tânguioase,
În cânturi răsunânde, suspine-armonioase.
Colò, în elizeu !

1866, Ianuarie.

LA HELIADE

De mi-ar permite-Apolon s'aleg dintre cunune,
Ghirlanda n' aş alege-o de flori plăpânde, june
Ci falnica cunună a bardului bătrân;
Eu n' aş alege lira vibrândă de iubire,
Ci arpa care falnic vuieste de mărire,
Cu focul albei Vestе aprinde al meu sân.

Ghirlanda ce se' nsoară cu silfele uşoare,
Pe fruntea inspirată, pe fruntea 'nspirătoare
De bucle 'nconjurată, blondine, undoind;
Plăcută-i o ghirlandă, sublimă însă este
Cununa cea de laur, ce sfântă se' mpleteşte
Pe fruntea cea umbrită de bucle de argint.

Ca visul e cântarea ce-o 'ntoană Eol dulce,
Când silfele vin jalnic prin lilii să se culce,
Să doarmă somn de îngeri pe sânul alb de flori,
Sublim însă e cântul când ȋpă și ia'n goană
Talazurile negre ce turbă, se răstoarnă,
Și spumegă ca furii și urlă 'ngrozitor.

Astfel ȋți e cântarea, bătrâne Heliade
Cum curge profeȋia unei Ieremiade,
Cum se răzbun' un vifor zburând din nor în nor.
Rugă-m'aș la Erato să cânt ca Tine, barde,
De nu în viaȋa-mi toată, dar cântecu-mi de moarte
Să fie ca «Blestemu»-Ți... să-l cânt, apoi să mor.

1867, Iunie 18, «Familia».

VISURI TRECUTE

Amicului F. I.

Visuri trecute, uscate flori
Ce-ați fost viața vieței mele,
Când vă urmam eu, căzânde stele,
Cum ochiul urmă un meteor;

V'ați dus cu anii-mi, ducu-vă dorul,
Precum cu toamna frunzele trec:
Buza mi-i rece, sufletul sec,
Viața mea curge uitând izvorul.

Candel'a ștersei de-argint icoane
A lui Apolon, crezului meu,
Mă topesc tainic, însă mereu
De ale patim lor orcane.

Sau ca un nour gonit de vânt
Alerg pe calea vieții mele:
O buhă care, țipând a jele,
Bântue urma unui mormânt.

Viața-mi se scurge ca și murmura,
Ce-o sufl'un crivăț printre pustii,
Mă usc ca crucea pusă 'n câmpii
Și de blesteme mi-i neagră gura.

Imi târăsc soarta ca un vultur
Ce își târăște aripa frântă;
Viscolul iernii foame îmi cântă
Moarte îmi râde tot dimprejur.

Am uitat mamă, am uitat tată,
Am uitat lege, am uitat tot;
Mintea mi-i seacă, gândul netot,
Pustiul arde 'n inima-mi beată;

Numai prin chaos tu îmi apari,
Cum printre valuri a navei velă,
Cum printre nouri galbena stelă,
Prin neagra noapte cum un fanar.

Te văd adesea frunte senină
Ca și gândirea lui Dumnezeu,
Sufletu-ți arde 'n sufletul meu
C'o flamă dulce, tainică, lină.

Gândind la tine nu voi să mor,
Imi blestem însuși eu mântuirea,
Orb, nebun, care blastămă firea,
Ce-ar vrea din frunte-i să sting' un nor.

Dar dacă gândul zilelor mele
Se stinse'n mintea lui Dumnezeu,
Și dacă pentru sufletul meu
Nu-i loc aicea, ci numa'n stele :

Voi, când mi-or duce îngerii săi
Palida-mi umbră în albul munte,
Să-mi pui cununa pe moarta-mi frunte,
Și să-mi pui lira la căpătăi !

1869, Martie 30, «Familia».

LA MOARTEA PRINCIPELUI ȘTIRBEI

Turnurile mișcă 'n doliu a lor inimi de aramă
Și un înger cu-aripi negre, cu diademă de spini,
Cu cântarea plângătoare, lumea mișcă, lumea chiamă,
Precum mișcă vântu 'n cântec fața mării de senin.

Și cu ochiul plin de lacrimi națiunea cea română,
Care are 'n mii de inimi sufletul ei tremurând,
Vede cum prin nori se stinge stea cu flacără divină
Și aude 'n ceruri tunet și un geamăt pe pământ...

A'ntristării neagr'aripă peste lume se întinde,
Totul tace, cări durerea este mută ca un gând,
Lumea azi nimic nu vede, ochiul nimic nu cuprinde,
Decât cursu-acelui astru ce se sparge pe-un mormânt.

Cine-i acvila ce cade? Cine-i stânca ce se sfarmă?
Cine-i leul ce închide cu durere ochii săi?
Cine-i tunetul ce moare umplând lumea de alarmă?...
— Este Domnul României: Barbu Dimitre Știrbei!

1869, Aprilie.

Cântece patriotice.

DIN STRAINATATE

Când tot se'nveselește, când toți aci se' ncântă,
Când toți își au plăcerea și zile fără nori,
Un suflet numai plânge, în doru-i se avântă
L'a patriei dulci plaiuri, la câmpii-i răsători.

Și inima aceea, ce geme de durere,
Și sufletul acela ce cântă amorțit,
E inima mea tristă ce n' are mângăere
E sufletu-mi ce arde de dor nemărginit.

Aș vrea să văd acuma natala mea vâlcioară
Scăldată în cristalul pă râului de-argint
Să văd ce eu atâta iubeam odinioară,
A codrului tenebră, poetic labirint;

Să mai salut odată colibele din vale,
Dorminde cu un aer de pace, liniștiri,
Ce respirau în taină plăceri mai naturale,
Visări misterioase, poetice șoptiri.—

Aș vrea să am o casă, tăcută, mititică,
În valea mea natală ce undulă în flori,
Să tot privesc la munte, în sus cum se ridică,
Prinzându-și a sa fruntee în negură și nori.

Să mai privesc odată câmpia 'nfloritoare,
Ce zilele-mi copile și albe le-a țesut.
Ce auzi odată copila-mi murmurare,
Ce jocurile-mi june, zburdarea mi-a văzut.

Melodica șoptire a râului ce geme,
Concertul ce-l întoană al paserilor cor,
Cântarea în cadență a frunzelor ce freme,
Născur' acolo' n mine șoptiri d'un gingaș dor.

Da! da; aș fi ferice, de-aș fi încă odată
În patria-mi iubită, în locul meu natal,
Să pot a bine-zice cu mintea nflăcărată
Visările juniei, visări d'un ideal.

Chiar moartea ce răspânde teroare'n omenire,
Prin vinele vibrânde ghețoasele-i fiori, —
Acolo m'ar adoarme în dulce liniștire,
În visuri fericite m'ar duce către nori.

1866, Iulie 17, «Familia».

LA BUCOVINA

N'oi uită vr'odată, dulce Bucovină,
Geniu-ți romantic, munții în lumină,
Văile în flori,
Râuri resăltânde printre stânce nante, *)
Apele lucinde'n dalbe diamante
Peste câmpii 'n zori.

Ale sorții mele plângeri și surise,
Îngânate 'n cânturi, îngânate 'n vise
Tainic și ușor,
Toate-mi trec prin gându-mi, trec pe dinainte,
Inima mi-o fură și cu dulci cuvinte
Imi șoptesc de dor.

Numai lângă sânu-ți geniile rele,
Care îmi descântă firul vieții mele,
Parcă dormită ;

*) «Nant = nalt» (provinc. mold.), notă în «Familia».

Mă lăsară'n pace, ca să cânt în lume,
Să-mi visez o soartă mândră de-al meu nume
Și de steaua mea.

Când pe bolta brună tremură Seline,
Cu un pas melodic, cu un pas a lene,
Lin în calea sa;
Eol pe-a sa arpă blând răsunătoare
Cânt' a nopții dulce, mistică cântare,
Cânt din Valhală.

Atunci ca și si ful ce n'adoarme'n pace,
Inima îmi bate, bate și nu tace,
Tremură ușor,
În fantazii mândre ea își face cale,
Peste munți cu codrii, peste deal și vale
Mână al ei dor.

Mână doru-i tainic colo în spre tine,
Ochiul îmi sclipește, genele-mi sunt pline,
Inima mi-e grea;
Astfel totdeauna, când gândesc la tine,
Sufletul mi-apasă nouri de supine,
Bucovina mea!

1866, August 14, «Familia».

CE-ȚI DORESC EU ȚIE,

DULCE ROMÂNIE

Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie,
Țara mea de glorii, țara mea de dor?
Brațele nervoase, arme de tărie,
La trecutu-ți mare, mare viitor!
Fiarbă vinu'n cupe, spumege pocalul,
Dacă fii-ți mândri aste le nutresc;
Căci rămâne stânca, deși moare valul,
Dulce Românie, asta ți-o doresc.

Vis de răsbunare negru ca mormântul,
Spada ta de sânge dușman fumegând,
Și de-asupra idrei fluture cu vântul
Visul tău de glorii falnic triumfând,

Spună lumii large steaguri tricolore,
Spună ce-i poporul mare, românesc,
Când s'aprinde sacru candida-i vâlvoare,
Dulce Românie, asta ți-o doresc.

Ingerul iubirei, îngerul de pace
Pe altarul Vestei tainic surâzând,
Ce pe Marte'n glorii să orbească-l face,
Cân cu lampa-i sboară lumea luminând,
El pe sânu-ți virgin încă să coboare,
Guste fericirea raiului ceresc,
Tu îl strânge'n brațe, tu îi fă altare,
Dulce Românie, asta ți-o doresc.

Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie
Tânăra mireasă, mamă cu amor!
Fiii tăi trăească numai în frăție
Ca a nopței stele, ca a zilei zori,
Viața în vecie, glorii, bucurie,
Arme de tărie, suflet românesc,
Vis de vitejie, fală și mândrie,
Dulce Românie, asta ți-o doresc.

1867, Aprilie 2. „Familia”.

Cântece de iubire și române.

DE-AȘ AVEA...

De-aș avea și eu o floare
Mândră, dulce, răpitoare
Ca și florile din Mai,
Fiice dulci a unui plai,
Plai răsând de iarbă verde,
Ce se leagănă, se pierde,
Undoind încetișor,
Șoptind șoapte de amor:

De-aș avea o floricică
Gingașă și tinerică,
Ca și floarea crinului,
Alb ca neaua sinului,
Amalgam de-o roz' albie
Și de una purpurie,
Cântând vesel și ușor,
Șoptind șoapte de amor:

De-aş avea o porumbiţă
Cu chip alb de copiliţă,
Copiliţă blândişoară
Ca o zi de primăvară;
Cât îţi ţine ziuliţa
I-aş cântă doina, doiniţa,
I-aş cântă-o 'ncetişor,
Şoptind şoaapte de amor.

1866, Febr. 25. „Familia“.

O CĂLĂRIRE ÎN ZORI

A nopții gigantică umbră ușoară
Purtată de vânt,
Se'ncovoaie tainic, se leagănă, zboară,
Din aripi bătând.

Rozalb' auroră, cu bucle de aur
Sclipinde' n rubin
Reversă din ochii-i de lacrimi tesaur
Pe-al florilor sin ;

Răspânde suflarea narciselor albe
Balsamu-i divin,
Și Chloris din roze își pune la salbe
Pe fruntea-i de crin ;

Iar râul suspină de blânda-i durere
Poetic murmur,
Pe-oglanda-i de unde răsfrânge'n tăcere
Fantastic purpur ;

Și paserea cântă suspine-imitândă
Un cântec de-amor
Ecou-i răspunde cu vocea-i vuindă
La plânsu-i de dor.

Pe câmp se văd două ființe ușoare
Săltânde pe-un cal,
Pe care le'ncinge de flutură'n boare
Subțire voal ;

Ca Eol ce zboară prin valuri și țipă,
Fugarul ușor
Nechează, s'aruncă de spintecă'n pripă
Al negurei flor,

O dalbă fecioară adoarme pe sinul
De-un june frumos,
Astfel cum dormită oftarea, suspinu
În cântul duios ;

Iar talia-i naltă, gingașă, subțire
Se mlădie 'n vânt,
Și negrele-i bucle ondoală'n zefire,
Sclipesc fluturând.

I-adoarme pe sinu-i, se leagănă 'n brațe
In tandre visări;
Pe când ca profume pe blânda ei față
Plutesc sărutări.

Iar aeru' n munte, în vale vibrează
De tainice-oftări:
Căci junele astfel din pieptu-i oftează
In dalbe cântări:

«Ah! ascultă mândruliță
Drăguliță,
Șoapta-mi blândă de amor,
Să-ți cânt dulce, dulce tainic,
Cântul jalnic
Ce-ți cântam adeseaori.

De-ai fi, dragă, zefir dulce,
Care duce
Cu-al său murmur frunze, flori,

Aş fi frunză, aş fi floare,
Aş sburare
Pe-al tău sin gemând de dor ;

De-ai fi noaptea-aş fi lumină
Blândă, lină
Te-aş cuprinde c' un suspin ;
Şi în nunta de iubire,
In unire
Naşte-am zorii de rubin ;

De-aş fi, mândră, răușorul,
Care dorul
Și-l confie câmpului,
Ți-aş spălă c'o sărutare,
Murmurare,
Crinii albi ai sinului !»

Ca Eol ce zboară prin valuri și țipă,
Fugarul ușor
Nechează, s' aruncă de spintecă 'n pripă
Al negurei flor ;

Virgina îl strânge pe-amantu-i mai tare
La sinu-i de crin,
Și fața-și ascunde l-a lui sărutare
In păr ebenin.

Iar Eco își râde de blânde plângeri,
De junii amanți,
Și râul repetă ca cântul de îngeri
În repede danț:

«De-aș fi, mândră, râușorul,
Care dorul
Și-l confie câmpului.
Ți-aș spăla c'o sărutare,
Murmurare,
Crinii albi ai sinului!»

1866, *Maiu*. 15 „Familia“.

LA O ARTISTA

Ca a nopței poezie,
Cu 'ntunerecul talar,
Când se 'mbină, se 'mlădie
C'un glas tainic, lin, amar,
Tu cântare întrupată !
De-al aplauzelor flor,
Apărând divinizată,
Răpiși sufletu-mi în dor.

Ca zefirii ce adie
Cânturi dulci ca un fior,
Când prin flori de iasomie
Își sting sufletele lor :

Asfel notele muriinde,
Blânde, palide, încet,
Zborsubmâna-țitremurânde,
Ca dulci gânduri de poet.

Sau ca lira sfărâmată
Ce răsgeme' ngrozitor,
Când o mână înghețată
Rupe coardele 'n fior :
Asfel mâna-ți tremurândă
Bate-un cântec mort și viu,
Ca furtrna descrescândă
Care muge a pustiu.

Ești tu nota rătăcită
Din cântarea sferelor,
Ce eternă, nefinită,
Ingerii o cântă 'n cor ?
Ești ființ' armonioasă
Ce-o gândi un Serafim,
Când pe lira-i tânguioasă
Mână cântecul divin ?

Ah, ca visul ce se 'mbină
Palid, lin, încetișor,
Cu o rază de lumină

Ce-arde geana ochilor ;
Tu cântare întrupată !
De-al aplauzelor flor
Dispărând divinizată,
Răpiși sufletu-mi în dor.

1868, August 18, „Familia“.

AMORUL UNEI MARMURE

Oștirile-i alungă în spaima înghețată,
Cu sufletu 'n ruină un rege-asirian,
Cum stâncilor aruncă durerea-i înspumată
Gemândul uragan.

De ce nu sunt un rege să sfarm cu-a mea durere,
De ce nu sunt Satana, de ce nu's Dumnezeu ?
Să fac să rump' o lume ce sfâșie 'n tăcere
Zdrobit sufletul meu.

Un leu pustiei rage turbarea lui fugindă,
Un ocean se 'mbată de-al vânturilor joc ;
Și norii 'și spun în tunet durerea lor mugindă.
Gândirile de foc.

Eu singur n'am cui spune cumplita mea durere,
Eu singur n'am cui spune nebunul meu amor;
Căci mie mi-a dat soarta amară mângâiere;
O piatră să ador.

Murindului speranța, turbării răsbunarea,
Profetului blestemul, credinței Dumnezeu,
La sinucid o umbră ce-i sperie disperarea.
Nimic, nimica eu.

Nimica, doar icoana-ți care mă învenină,
Nimic doar suvenirea surâsului tău lin.
Nimic decât o rază din fața ta senină,
Din ochiul tău senin.

Și te iubesc copilă, cum revedea junie
Iubește 'n ochi de flacăr . . . zilelor noroc,
Iubesc precum iubește pe-o albă vijelie
Un ocean de foc

Din ochi de-ar soarbe geniul slăbita mea privire,
De-ar tremură la sinu-mi gingașul tău mijloc,
Ai pune pe-a mea frunte în vise de mărire
Un diadem de foc.

Și-aș pune soarta lumii pe buza-ți purpurie,
Aș pune legei lumii răsândul tău delir;
Aș face al tău zâmbet un secol de urgie,
Și lacrimile-ți mir.

Căci te iubesc, copilă, ca zeul nemurirea,
Ca preotul altarul, ca spaima un azil;
Ca sceptrul mâna blândă, ca vulturul mărirea,
Ca visul pe-un copil.

Și pasu 'n urmă-ți zboară c'o tainică mânia,
Ca un smintit ce cată cu ochiu 'ngălbenit,
Cu fruntea 'nvinețită, cu fața cenușie
Îcoana ce-a iubit.

1868, Sept. 19, „Familia“

JUNII CORUPTI

La voi cobor acum, voi suflete-amăgite,
Și ca să vă ard fierea, o spirite-amețite,
Blestemul îl invoc;
Blestemul mizantropic cu vânăta lui gheară,
Ca să vă scriu pe frunte, ca vita ce se 'nfiară
Cu fierul ars în foc.

Deși știu c'a mea liră de-a surda o să bată
În preajma minții voastre de patimi îmbătată,
De-al patimilor dor;
În preajma minții voastre ucisă de orgie
Și putredă de spasmi și arsă de bețe,
Și seacă de amor.

O, fiarbă-vă mânia în vinele stocite
În ochii stinși de moarte, pe frunți învinețite
De sânge putrezit;

Că 'n veci nu se va teme Profetul vreodată
De brațele slăbite, puterea leșinată
 A junelui cănit.

Ce am de-alege oare în seaca-vă ființă ?
Ce foc făr' a se stinge, ce drept fără să-mi mință,
 O, oameni morți de vii !
Să vă admir curajul în vinure vărsate,
În sticle sfărâmate, hurii nerușinate
 Ce chiue 'n orgie ?

Vă văd lungiți pe patul juneții ce-ați spurcat-o,
Suflând din gură boala vieții ce-ați urmat-o,
 Și arși până 'n rărunchi ;
Sau bestiilor care pe *azi* îl țin în fiară,
Cum lingușiți privirea cea stearpă și amară,
 Cum cadeți în genunchi !

Sculați-vă !... căci anii trecutului se 'nșiră,
În șiruri triumfale stindardul îl resfiră,
 Căci Roma a 'nviat ;
Din nou prin glorii calcă cu fața-i înzeită,
Cu faclele-i nestinse, puterea-i împătrită,
 Poporul împărat.

Sculați-vă!... Arama de moarte purtătoare
Cu glasul ei lugubru răcnește la popoare,
Ca zimbrul speriat:
Tot ce respiră-i liber, a tuturor e lumea,
Dreptatea, libertatea nu sunt numai un nume
Ci-aievea s'au serbat.

Încingeți-vă spada la danțul cel de moarte,
Aci vă poarte vântul, cum știe să vă poarte
A țopăi în joc!
Aci curgeți în valuri de mii batalioane,
Cum în păduri aprinse, mânat de uragane,
Diluviul de foc.

Vedeți cum urna crapă, cenușa reînvie,
Cum murmură trecutul cu glas de bătaie
Poporului roman;
Cum umbrele se 'mbracă în zale ferecate,
Și frunțile cărunte le 'nalță de departe
Un Cezar, un Traian.

Cad putredele tronuri în marea de urgie,
Se sfarmă de odată cu lanțul de sclăvie
Și sceptrele de fier;
În două părți infernul portalele-și deschide,
Spre-a încăpea cu mia răsufletele hâde
Tiranilor ce pier!

.

În darn răsună vocea-mi de eco repetită,
Vă sguduie arama urechia amorțită

Și simțul leșinat;
Virtutea despletită și Patria-ne zeie
Nu pot ca să aprinză o singură scânteie,
În sufletu 'nghetât.

Și singur stau și caut ca uliul care cată
În inima junimei de viața-i desbrăcată,
Un stârv spre-a-l sfășia;
Ca pasărea de zboru-i din ceruri desmețită,
Ca muntele ce'n fruntea-i de nouri încrețită
Un trăznet ar purta.

Dar cel puțin nu spuneți că aveți simțiminte,
Că 'n veci nu se îmbracă în veștede vesminte
Misteriul cel sfânt;
Căci vorba voastră sună ca plâns la cununie,
Ca cobeia ce îngână un cânt de veselie,
Ca râsul la mormânt.

SPERANȚA

Cum mângăie dulce, alină ușor
Speranța pe toți muritorii!
Tristețea, durere și lacrimi, amor,
Azilul își află în sânu-i de dor
Și pier, cum de boare pier norii.

Precum călătorul, prin munți rătăcind,
Prin umbra pădurei cei dese,
La slaba lumină ce-o vede lucind
Aleargă purtaș ca de vânt
Din noaptea pădurei de iese:

Aşa şi speranţa — c'un licur uşor,
Cu slaba-i lumină pâlindă,
Animă 'nc'odată tremândul picior,
De uită de sarcini, de uită de nor,
Şi unde o vede s'avântă.

La cel ce în carcere plânge amar,
Şi blestemă cerul şi soartea,
La neagra-i durere îi pune hotar,
Făcând să-i apară în negru talar
A lumii paranimfă — moartea.

Şi maicei ce strânge pruncuţul la sân,
Privirea de lacrimi plină,
Văzând cum genurile morţii se'nclin
Pe fruntea-i copilă cu spasmuri şi chin,
Speranţa durerea-i alină.

Căci vede surâsu-i de graţie plin
Şi uită pericolul mare,
S'apleacă mai dulce la sânul-i de crin,
Şi faţa-i umbreşte cu păr ebenin,
La pieptu-i îl strânge mai tare.

Aşa marinarii pe mare umblând,
Izbiţi de talazuri, furtune,
Izbiţi de orcanul gheţos şi urlând,
Speranţa îi face de uită de vânt,
Şi speră în timpuri mai bune.

Aşa virtuozii murind nu desper,
Speranţa lor frunte 'nsenină,
Speranţa cea dulce dă plată în cer,
li face de uită de-a morţii dureri,
Pleoapele'n pace li'nchină.

Cum mângăie dulce, alină uşor
Speranţa pe toţi muritorii!
Tristeţea, durere şi lacrimi, amor,
Azilul şi-l află în sânu-i de dor
Şi pier, cum de boare pier norii.

1866, Sept. 11, «Familia».

MISTERELE NOPTII

Când din stele auroase
Noaptea vine 'ncetișor
Cu-a ei umbre suspinânde,
Cu-a ei silfe șopotinde,
Cu-a ei vise de amor,

Câte inimi în plăcere
li resaltă ușurel !
Dar pe câte dureroase,
Cântu-i mistic le apasă,
Cântu-i blând, încetinel.

Două umbre albicioase
Ca și fulgii de ninsori,
Razele din alba lună
Mi le torc, mi le 'mpreună
Pentru 'ntregul viitor ;

Iar doi îngeri cântă'n plângeri
Plâng în noapte dureros,
Și se stâng ca două stele,
Cari'n nuntă, ușurele
Se cunun căzânde jos.

Intr'un cuib de turturele
Ca și fluturi de ușor,
Saltă Eros nebunește,
Îl desmeardă, 'l încălzește
Cu un vis de tainic dor ;

Iar în norul de parfume
Două suflete de flori
Le desparte-al nopții mire
Cu fantastica-i șoptire,
Le resfiră, până mor.

Când pe stele aurie
Noaptea doarme ușurel,
Câte inime răzânde,
Dar pe câte suspinânde
Le delasă 'ncetinel !

Dar așa ne e destinul.
Vitreg prea adeseori,
Unui lumea-i acordează,
Iar pe altul îl botează
Cu-a lui rouă de plânsori.

1866, Oct. 16. «Familia».

EPOCA TINEREȚII A DOUA

1870—1878.

ÎNGER DE PAZA

Când sufletu-mi noaptea veghea în extază,
Vedeam ca în vis pe-al meu înger de pază,
Încins cu o haină de umbră și rază,
C'asupra-mi c'un zâmbet aripele-a 'ntins ;
Dar cum te văzui într'o palidă haină,
Copilă cuprinsă de dor și de taină,
Fugi acel înger de ochiu-ți învins.

Ești demon, copilă, că numai c'o zare
Din genele-ți lunge, din ochiul tău mare,
Făcuși pe-al meu înger cu spaimă să zboare,
El, veghea mea sfântă, amicul fidel ?
Ori poate... O 'nchide lungi genele tale
Să pot recunoaște trăsurile-ți pale —
Căci tu... *tu ești el.*

N O A P T E A

Noaptea potolit și vânăt arde focul în cămin.
Intr'un colț pe-o sofă roșă eu în fața lui privesc,
Pân'ce mintea îmi adoarme, pân'ce genele 'mi clipesc;
Lumânarea-i stinsă 'n casă... Somnu-i cald, molatec, lin.

Atunci tu prin întuneric te apropii surâzândă.
Albă ca zăpada iernii, dulce ca o zi de vară;
Pe genunchi te-așezi, iubito, brațele-ți îmi înconjoară
Gâtul... iar tu cu iubire privești fața mea pălindă.

Cu-ale tale brațe albe, moi, rotunde, parfumate,
Tu grumazul mi-l înlănțui, pe-al meu piept capul ți-l culci,
Ș'apoi ca din vis trezită, cu mânuțe albe, dulci
De pe fruntea mea cea tristă tu dai vițele 'ntr'o parte.

Netezești încet și leneș fruntea mea cea liniștită
Și, gândind că dorm, șireato, apeși gura ta de foc
Pe-ai mei ochi închiși ca somnul, și pe frunte în mijloc,
Și surâzi, cum râde visul peste inima 'ndrăgită.

O ! desmeardă, pân' ce fruntea-mi este netedă și lină,
O ! desmeardă, pân' ești jună ca lumina cea din soare,
Pân' ești clară ca o rouă, pân' ești dulce ca o floare,
Pân' nu-i fruntea mea sbârcită, pân' nu-i inima-mi bătrână.

1871, Iunie 15. „Conv. lit.“.

FLOARE ALBASTRA

/i

«Iar te-ai cufundat în stele
Și în nori și 'n ceruri nalte ?
De nu m'ai uită încalte,
Sufletul vieții mele.

În zadar râuri în soare
Grămădești 'n a ta gândire
Și câmpiile asire
Și întunecata mare.

Piramidele 'nvechite
Urcă 'n cer vârful lor mare ---
Nu cătă în depărtare
Fericirea ta, iubite !»

Indreptat în Dupa mes. ~~scrie~~ ce s-a întreb la tipăritura
de Com. Lit. (me-1) în anul la Editura J. Văgulea la București

Astfel zise mititica,
 Dulce netezindu-mi părul,
 Ah! ea spuse adevărul:
 Eu am răs, n'am zis nimica.

«Hai în codrul cu verdeață,
 Und' izvoare plâng în vale,
 Stânca stă să se prăvale
 În prăpastia măreață.

Acolo 'n ochi/ de pădure
 Lângă ~~frustia cea lină~~
 Și sub ~~balta cea senină~~
 Vom șede a în foi de mure.

/u
 4 balta cea senină
 4 frustia cea lină
 (vădită generală)
 așe-i în Comu lău
 Si în C. Botuz

Și mi-i spune-atunci povești
 Și minciuni cu-a ta guriță,
 Eu pe-un fir de rom/niță
 Voiu cercă de mă iubești.

/o

Și de-a soarelui căldură
 Voiu fi roșie ca mărul,
 Mi-oi desface de-aur părul
 Să-ți astup cu dânsul gură.

/α

/a

De mi-i da o sărutare
 Nime 'n lume n'ø s'o ştie,
 Căci va fi sub pălărie —
 Ş'apoi cine treabă are !

/a

Când prin crengi s'ø fi ivit
 Luna 'n noaptea cea de vară,
 Mi-i ţinea de subsuoară,
 Te-oi ţinea de după gât.

— skers : a mîinîr

Pe cărare 'n bolţi de frunze,
 Apucând spre sat în vale,
 Ne-om da sărutări pe cale,
 Dulci ca florile ascunse.

Şi sosind l'al porţii prag,
 Vom vorbi 'n întunecime,
 Grija noastră n'aib'o nime :
 Cui, ce-i pasă că 'mi eşti drag ?»

Inc'o gură — şi dispăre...
 Ca un stâlp eu stau în lună !
 Ce frumoasă, ce nebună
 E albastra-mi, dulce floare !

Și te-ai dus dulce minune
Ș'a murit iubirea noastră.
Floare-albastră ! Floare-albastră !..
Totu' este trist în lume.

/s

1873, Aprilie 1. «Conv. lit».

/u

Povestea feiului (alta varianta?)
~~FĂȚ FRUMOS DIN TEI~~

— (Blanca, află) că din leagăn
Domnul este al tău mire,
Căci născută ești, copilă,
Din nevrednică iubire.

/n

Mâni în schit la Sfânta Ana
Vei găsi la cel din stele
Mângăierea vieții tale,
Mântuirea feții mele.

— Nu voi/ tată, să usuce /u
Al meu suflet tânăr, vesel ;
Eu iubesc vânatul, jocul ;
Traiul lumii alții leșe-l.

Nu voi părul să mi-l taie
Ce-mi ajunge la călcăie ;
Să orbesc c/tind pe carte /c
In fum vânat de tămăie.

— Știu mai bine ce-ți priește,
Lasă lumii orice gând,
Mâni în zori de zi pleca-vom
Cătră schitul vechiu și sfânt.

Ea aude. — Plânge. — Parcă
li venea să plece'n lume,
Dusă de pustie gânduri
Și de-un dor fără de nume.

Și plângând/infrână calul, / sfers : sim
Calul ei cel alb ca neaua,
li netează mândra coamă,
Și plângând îi pune șeaua.

/p

S'avântă pe el și pleacă,
 Păru 'n vânturi, capu 'n piept,
 Nu se uită înainte-i,
 Nu privește îndărăt.

/i

/r

Pe cărări pierdute 'n vale
 Merge 'n codru fără de capăt,
 Când a serii raze roșii
 Asfințind din ceruri scapăt.

/a [S] [T]

Umbra 'n codri ici și colo
 Fulgerează de lumine...
 Ea trece prin frunze 'n freamăt
 Și prin murmur de albine.

[a

/u

/e-

În mijloc de codru-ajunse
 Lângă teiul nalt și vechiu,
 Unde izvorul cel în vrajă
 Sună dulce în urechi,

/ă-

/,

De murmur duios de ape
 Ea trezit atunci tresare,
 Vede-un tânăr ce alături
 Pe-un cal negru stă călare,

Cu ochi mari la ea se uită.
Plini de vis, duioși, plutind,
Flori de tei în păru-i negru,
Și la șold un corn de-argint.

Și'ncepû încet să sune
~~F~~ermecat și dureros —
Inima-i creștea de dorul
Al străinului frumos.

/a' /a'

Părul lui i-atinge păru
Și atunci cu-obra~~ș~~ roș
Ea apleacă gene lungi
Peste ochii cuvioși.

— sters: capul
H3ul 15

Iar pe buze-i trece-un zâmbet
Innecat, fermecător,
Care gur' abia-i deschide
Cea uscată de amor.

Când cu totul răpită
Se 'ndoi spre el din șele,
El înceată din cântare/
Și-i grai cu grai/de jele;

/a-i
/u

11'

Și-o cuprinde de/călare,
 Ea se apără c'o mână,
 Însă totuși lui se lasă,
 Simte inima-i că-i plină, —

[skrs: -a

12

Și pe umăru/ lui cade
 Al ei cap cu fața 'n sus;
 Pe când caii pasc alături,
 Ea-l privea cu suflet dus.

13' 14'

Numai murmurul cel dulce
 Din izvorul fermecat
 Asurzește melancolic
 Al lor suflet îmbătat.

Lun' atunci din codri iese,
 Noaptea toată stă s'o vadă,
 Zugrăvește umbre negre
 Pe câmp alb-~~ea~~ de zăpadă.

H. Botez giulgiu

15

Și mereu ea le lungeste
 Și suind pe cer le mută;
 Dar ei trec, se pierd în codri/ — skrs: ei trec
 Cu viața lor pierdută.

La castel în poartă calu'
Stă a doua zi în spume.
Dar frumoasa lui stăpână
A rămas pierdută 'n lume.

/-i' /a

/u

1875, Febr. 1. «Conv. lit.»

DORINȚA

Vino 'n codru la izvorul
Care tremură pe prund,
Unde prispa cea de brazde
Crengi plecate o ascund.

Și cu brațele întinse
Să alergi, la piept să-mi cazi,
Să-ți desprind din creștet vălul,
Să-l ridic de pe obraz.

Pe genunchii mei ședea-vei,
Vom fi singuri-singurei,
Iar în păr, înfiorate,
Or să cază flori de tei,

Fruntea albă 'n părul galben
Pe-al meu braț încet s'o culci.
Lăsând pradă gurii mele
Ale tale buze dulci.

Vom visă un vis ferice,
Îngână-ne-vor c'un cânt
Singuratece izvoare,
Blânda batere de vânt ;

Adormind de armonia
Codrului bătut de gânduri,
Flori de tei de-asupra noastră
Or să cadă rânduri-rânduri.

1876, Sept. 1, «Conv. lit».

CRAIASA DIN POVEȘTI

Neguri albe, strălucite
Naște luna argintie,
Ea le scoate peste ape,
Le întinde pe câmpie.

S'adun flori în șezătoare
De painjen tort să rumpă,
Și anină 'n haina nopții
Boabe mari de piatră scumpă.

Lângă lac, pe care norii
Au urzit o umbră fină,
Ruptă de mișcări de valuri
Ca de bulgări de lumină,

Dându-și trestia 'ntr'o parte
Stă copila lin plecată,
Trândafiri aruncă roșii
Peste unda fermecată.

Ca să văd'un chip, se uită.
Cum aleargă apa 'n cercuri,
Căci vrăjit de mult e lacul
De-un cuvânt al sfintei Mercuri.

Ca să iasă chipu 'n față,
Trandafiri aruncă tineri,
Căci vrăjit de mult e lacul
De-un cuvânt al sfintei Vineri.

Ea se uită... păru-i galben,
Fața ei lucesc în lună,
Iar în ochii ei albaștri
Toate basmele s'adună.

1876, Sept. 1, «Conv. lit.»

L A C U L

Lacul codrilor albastru,
Nuferi galbeni îl încarcă.
Tresărind în cercuri albe
El cutremură o barcă.

Și eu trec de-alung de maluri
Parc'acult și parc'aștept.
Ea din trestii să răsară
Și să-mi cadă lin pe piept.

Să sărim în luntrea mică
Ingânați de glas de ape,
Și să scap din mână cârma
Și lopețile să-mi scape.

Să plutim cuprinși de farmec
Sub lumina blândeii lune,
Vântu 'n trestii lin foșnească,
Unduioasa apă sune...

Dar nu vine! Singuratic
În zadar suspin și sufăr
Lângă lacul cel albastru,
Încărcat cu flori de nufăr.

1876, Sept. 1, «Conv. lit.»

POVESTEA TEIULUI

— VARIANTA —

— «Blanca, știi că din iubire
«Făr' de lege te-ai născut ;
«Am jurat dela 'nceput
«Pe Hristos să-l iei de mire /

15
1/2 La «Imbrăcându-te 'n veșmântu-i,
«Lepădând viața lumii,
«Vei spăși gresala mumii,
«Și de-o crimă tu mă mântui». 1c

— «Traiul lumii, dragă tată,
«Cine vor, acia lese-l,
«Dară sufletul mi-^{1c} e vesel,
«Tineretea luminată. 15

Ms. original scrie de curme lui - Eu. pe o coala mare
pe 2 coloane impre. cu Pov. Codalmei, singurătate
Depart. saha de tite (la 200 de metri)

«Danțul, muzica, pădurea,
«Pe acestea le 'ndrăgii/
«Nu chiliile pustii
«Unde plângi/gândind aiurea».

/u

/,

— «Știu mai bine ce-ți priește/
«Cum am spus așa rămâne;
«Pentru drumul cel de mână
«De cu /zi te pregătește!»

/e

/a

Mâna ea la ochi și-o ține
Toate mințile-și adună —
Să ia lumea 'n cap/nebună,
Parc'atâta-i mai rămâne.

/e

Calu-i alb, un bun tovarăș,
Înșe/at așteapt' afară;
Ea picioru-l pune'n scară
Și la codru pleacă iarăș/

/u

/i

Seara vine din ariniști,
Cu miroase o îmbată,
Cerulele stelele-și arată,
Solii dulci ai lungei liniști;

/s

15
15
Dar prin codri/ ea pătrunde
Lângă teiul vechiu și sfânt,
Ce cu flori până' n pământ
Un izvor vrăjit ascunde.

Ingănat de glas de ape
Cânt'un corn cu 'nduioșare,
Tot mai tare și mai tare,
Mai aproape, mai aproape ;

15
1, 15
Iar izvorul, prins de vrajă,
Răsărea/ sunând din valuri ; —
Sus în codri/ de pe dealuri
Luna blândă ține strajă.

— subliniat
/,
Ca din farmec ea tresare
Și, privind uimită 'n lături,
Vede-un tânăr chiar alături/ 77e
Pe-un cal negru e călare...

1i
Oare ochii ei o mint,
Sau aveau-i, adevăru-i? Lă
Flori de teiu el are 'n păru-i
Și la șold un corn de-argint.

Ea privește atunci în jos,
Trece mâna pe la tample,
Iară inima-i se împle
De un farmec dureros.

Hi
le

El se da tot mai aproape
Și cerșea copilărește ;
Al ei suflet se răpește,
De închide-a ei pleoape.

Cu o mână îl respinge,
Dar se simte prinsă 'n brațe
De-o durere, de-o dulceață
Peptul, inima-i se strânge.

/a

Ar strigă (și nu se 'ndură.
Capu-i cade pe-a lui umăr,
Sărutări fără de număr
El îi soarbe de pe gură.

13
Le
Le

O desmărdă ș'o întreabă,
Iar ea fața și-o ascunde
Și așa de 'ncet răspunde
Cu o voce dulce, slabă.

/c
le

Tot alături călăresc,
Nu au grija nimăruia,
Și de dragi unul altuia
Ei din ochi se prăpădesc.

Se tot duc, se duc mereu,
Tot în umbră, pier în vale,
Iară cornul plin de jale
Sună dulce, sună greu.

Blându-i sunet se împarte
Peste văi împrăștiat,
Mai încet, tot mai încet,
Mai departe / mai departe....

Sus în brazii de pe dealuri
Luna 'n urmă ține strajă,
Iar izvorul prins de vrajă,
Răsărea sunând din valuri.

1878. Martie 1, «Conv. lit.»

POVESTEA CODRULUI

1e Impărat slăvit e codrul,
Neamuri mii îi cresc sub poale.
Toate înflorind din mila
Codrului, Măriei Sale.

Lună, soare și luceferi
El le poartă 'n a lui herb,
Imprejuru-i are dame
Și curteni din neamul /erb.

/e

Toam

/s
Crainici, iepurii cei repezi,
Purtători îi sunt de vești,
Filomele-i țin orchestrul
Și izvoare spun povești. .

Peste flori, ce cresc în umbră,
Lângă ape, pe potici,
Vezi bejării de albine,
Armii grele de furnici..

Hai și noi la craiul, dragă,
Și să fim din nou copii,
Ca norocul și iubirea
Să ne pară jucării.

/ξ // è

Mi-ar părea cum că natura
Toată mintea ei și-a pus,
De cât ori și ce păpușă
Să te facă mai presus.

/e [u

Amândoi vom merge 'n lume
Rătăciți și singurei,
Ne-om culcă lângă izvorul
Ce răsare sub un tei. /s

Ădormi-vom, troeni-va
Teiul floarea-i peste noi,
Și prin somn auzi-vom bucium
Dela stănele de oi.

/u

Mai aproape, mai aproape
Noi ne-om strânge piept la piept..
O, auzi cum chiam'acuma
Craiul sfatu-i înțelept/

/i

!!

Peste albele izvoare
Luna bate printre ramuri,
Împrejură-ne s'adună
Ale Curții mândre neamuri :

/s /s

Cai/ ~~le mare~~, albi ca spuma,
Bouri nalți cu steme 'n frunte,
Cerbi cu coarne rămuroase,
Ciute sprintene de munte.

/i H mării

Și pe teiul nostru 'ntreabă
Cine suntem? stau la sfaturi;
Iară ga/da noastră zice
Dându-și ramurile 'n laturi :

/s

sfârșit : atît

«O priviți-i, cum visează
«Visul codrului de fagi ;
«Amândoi ca 'ntr'o poveste...
«Ei își sunt așa de dragi !»

1878, Martie 1, „Conv. lit.”

↓ fusese atît, care s'a sfârșit.

SINGURATATE

Cu perdelele lăsate
Şed la masa mea de brad,
Focul palpare în sobă,
Iară eu pe gânduri cad.

15

Stoluri/stoluri trec prin minte
Dulci iluzii / amintiri
Trădesc încet ca grăeri
Pîntre negre, vechi zidiri

la Lăti
15 L,

1-
1. LA

Sau cad grele, mângăioase
Şi se sfarmă'n suflet trist,
Cum în picuri cade ceara
La picioarele lui Christ.

15

Locu

/a /i

În odaie prin unghere
S'a țesut păinjenis,
Și prin cărțile în vravuri
Umblă șoarecii furiș.

/ă

În această dulce pace
Îmi ridic privirea'n pod
Și ascult cum învelișul
~~Cărților încet mi-i rod.~~ *de la cărți ei mi-l roș.*

/u

/ă

Ah! de câte ori voit-am
Ca să spânzur lira'n cui/
Și un capăt poeziei
Și pustiului să pui/

/ă

/i

Dar atuncea, grăeri, șoareci /
Cu ușor-măruntul mers,
Readuc melancolia-mi/
Iară ea se face vers.

/,

/,

nu e
2. us.

(Pe-un volum mâncat de molii
Prin unghere părăsite
Voi veniți și sunteți solii
Întristării liniștite.

Ac. strofa
adaoza
Em. R.
capul
pagini
cu litere mici mici?

Intre degete țigara,
Eu mă uit atunci la foc
Și găsesc că în sărăcia-mi
E un dulce, trist noroc.

H ziubred R
H în pustiu-mi

Câte-odată... prea arare...
A târziu când arde lampa,
Inima din loc îmi sare,
Când aud că sună cleampa /...

Este Ha. Deșarta casă
Dintr'odată-mi pare plină;
În privazul negru-al poeziei
E/icoană de lumină.,

/e
H victi-mi
/-o

Și mi-i ciudă cum de vremea
Să mai treacă se îndură,
Când eu stau șoptind cu draga
Mână'n mână, gură'n gură.

1878. Martie 1, «Conv. lit.»

→ Intre degete (lipsește în ed. Maiorescu)
acum în strofa

Elegii.

VENERE ȘI MADONA

Ideal pierdut în noaptea unei lumi ce nu mai este,
Lume ce gândea în basme și vorbea în poezii,
O ! te văd, te-aud, te cuget, tânără și dulce veste
Dintr'un cer cu alte stele, cu-alte raiuri, cu alți zei.

Venere, marmură caldă, ochiu de piatră ce scânteie,
Braț molatic ca gândirea unui împărat poet,
Tu ai fost divinizarea frumuseții de femei,
A femeiei, ce și astăzi tot frumoasă o revăd.

Rafael pierdut în visuri ca 'ntr'o noapte înstelată,
Suflet îmbătat de raze și d'eterne primăveri,
Te-a văzut !.. și-a visat raiul cu grădini îmbălsămate.
Te-a văzut plutind regină printre îngerii din cer.

Și-a creat pe pânza goală pe Madona Dumnezec
Cu diademă de stele, cu surâsul blând, vergin,
Fața pală 'n raze blonde, chip de înger, dar femee,
Căci femeea-i prototipul îngerilor din senin.

Astfel eu pierdut în noaptea unei vieți de poezie,
Te-am văzut, femee stearpă, fără suflet, fără foc,
Și-am făcut din tine-un înger blând ca ziua de magie,
Când în viața pustiită râde-o rază de noroc.

Am văzut fața ta pală de o bolnavă beție,
Buza ta învinețită de-al corupției mușcat.
Și-am svârlit asupra-ți, crudo, vălul alb de poezie
Și paloarei tale raza inocenței eu i-am dat.

Ți-am dat palidele raze ce 'nconjoară cu magie
Fruntea îngerului geniu, îngerului ideal,
Din demon făcui o sfântă, dintr'un chiot simfonie,
Din ochirile-ți murdare ochiu-aurorei matinal.

Dar azi vălul cade, crudo!.. Desmețit din visuri sece,
Fruntea mea este trezită de al buzei tale 'nghet,
Și privesc la tine, demon, și amoru-mi stins și rece
Mă învață cum asupra-ți eu să caut cu dispreț!

Tu îmi pari ca o bacantă, ce-a luat cu 'nșelăciune
De pe-o frunte de fecioară mirtul verde de martir,
O fecioar'a cărei suflet era sfânt, o rugăciune,
Pe când inima bacantei e-un spasmodic, lung delir.

O, cum Rafael creat-a pe Madona Dumnezee
Cu diādema-i de stele, cu surâsul blând, vergin,
Eu făcut-am zeitate dintr'o palidă femeie,
Cu inima stearpă, rece și cu suflet de venin!

.
.

Plângi, copilă? — C'o privire umedă și rugătoare
Poți din nou sdrobi și frânge apostat' inima mea. —
La picioare-ți cad — și caut în ochi negri-adânci ca marea
Și sărut a tale mâne — și te'ntreb de poți ierta!

Șterge-ți ochii, nu mai plânge!.. A fost crudă'nvinuirea.
A fost crudă și nedreaptă, fără razim, fără fond.
Suflete! De-ai fi chiar demon, tu ești sfântă prin iubire,
Și ador pe acest demon cu ochi mari, cu părul blond.

1870, Aprilie 15, „Conv. lit.”

MELANCOLIE

Părea că printre nouri s'a fost deschis o poartă,
Prin care trece albă regina nopții moartă. —
O dormi, o dormi în pace printre făclii o mie
Și în mormânt albastru și 'n pânze argintie,
În mausoleu-ți mândru, al cerurilor arc,
Tu adorat și dulce al nopților monarc!
Bogată în întinderi stă lumea 'n promoroacă,
Ce satele și câmpii c'un luciul văl îmbracă;
Văzduhul scânteiază, și ca unse cu var
Lucesc zidiri, ruine pe câmpul solitar.
Și țințirimul singur cu strâmbe cruci veghiază,
O cucuvae sură pe una se așază,
Clopotnița troznește, în stâlpi izbește toacă,
Și străveziul demon, prin aer când să treacă,
Atinge 'ncet arama cu zimții-aripei sale,
De-auzi din ea un vaer, un aiurit de jale.

Biserica 'n ruină

Stă cuvioasă, tristă, pustie și bătrână,
Și prin ferestre sparte, prin uși țiuie vântul ;
Se pare că vrăjește și că-i auzi cuvântul.
Năuntrul ei pe stâlpii-i, păreți, iconostas,
Abia conture triste și umbre au rămas ;
Drept preot toarce-un greer un gând fin și obscur,
Drept dascăl toacă cariul sub învechitul mur.

.
Credința zugrăvește icoanele 'n biserici —
Și 'n sufletu-mi pusese poveștile-i feerici,
Dar de-ale vieței valuri, de al furtunei pas,
Abia conture triste și umbre-au mai rămas.
În van mai caut lumea-mi în obositul creer,
Căci răgușit, tomnatec vrăjește trist un greer,
Pe inima-mi pustie zadarnic mâna-mi țiu,
Ea bate ca și cariul încet într'un sicriu.
Și când gândesc la viața-mi, îmi pare că ea cură
Încet repovestită de o străină gură,
Ca și când n'ar fi viața-mi, ca și când n'aș fi fost.

Cine-i acel ce-mi spune povestea pe de rost,
De-mi țin la el urechea și râd de câte-ascult
Ca de dureri străine?... Parc'am murit de mult !

1876, Sept. 1. „Conv. lit.“

DEPARTE SUNT DE TINE

Departe sunt de tine și singur lângă foc
 Petrec în minte viața-mi, lipsită de noroc,
 Optzeci de ani îmi pare în lume c'am trăit,
 Că sunt bătrân ca iarna, că tu vei fi murit...

Aducerile-aminte pe suflet cad în picuri,
 Redesteptând în față-mi trecutele nimicuri;

Cu degetele-i vântul lovește în ferești,
 Se toarce 'n gându-mi firul duioaselor povești,

Ș'atuncea dinainte-mi prin ceață parcă treci,
 Cu ochii mari în lacrimi, cu mâni subțiri și reci,

Cu brațele-amândouă de gâtul meu te-anini,
 Și parc'ai vrea a-mi spune ceva / apoi suspini / // e' L...

după - siugurata urmasa - x x farte Litu.
 (ing. sau Litu.)

11 si
Eu strâng la piept averea-mi de-amor, ~~de~~ frumuseți.
In sărutări unim noi sermaneale vieți...

15
O! glasul amintirii rămâne pururi mut,

Să uit pe veci norocul ce-o clipă l-am avut,

Să uit, cum dup'o clipă din brațele-mi te-ai smult/

16
Voi fi bătrân și singur, vei fi murit de mult / ...

1878 Mart. 1 «Conv. lit.»

M. Eminescu

EGIPETUL

Nilul mișcă valuri blonde pe câmpii cuprinși de Maur,
Peste el cerul d'Egipt desfăcut în foc și aur ;
Pe-a lui maluri galbeni, șese, stuful crește din adânc.
Flori, juvaieruri în aer, sclipesc tainice în soare,
Unele-albe, nalte, fragezi, ca argintul din ninsoare,
Alte roșii ca jăratec, alte-albastre — och ce plâng.

Și prin tufele de măhuri ce cresc verzi, adânce, dese,
Pasări îmblânzite 'n cuiburi destind penele alese,
Ciripind cu ciocu 'n soare, giugiulindu-se cu-amor.
Inecat de vecinici visuri, răsărind din sfinte-izvoară,
Nilul mișc'a lui legendă și oglinda-i galben-clară
Către marea liniștită, ce îneacă al lui dor.

De-a lui maluri sunt unite câmpii verzi și țări ferice :
Memfis colo 'n depărtare, cu zidirele-i antice,
Mur pe mur, stâncă pe stâncă — o cetate de giganți.
Sunt gândiri arhitectonici de-o grozavă măreție !
Au zidit munte pe munte în antica lor trufie,
Le-a mbrăcat cu-argint ca'n soare să lucească într'un lanț

Și să pară răsărite din visările pustiei,
Din nisipuri argintoase în mișcarea vijeliei,
Ca un gând al mării sfinte, reflectat de cerul cald
Ș'aruncat în depărtare ! Colo se ridic' trufașe
Și eterne ca și moartea piramidele-uriaeșe,
Racle ce încap în ele epopea unui Scald.

Se 'nserează... Nilul doarme și ies stelele din strungă.
Luna 'n mare își aruncă chipul și prin nori le-alungă. —
Cine-a deschis piramida și 'nlăuntru a intrat ?
Este regele. În haină de-aur roș și petre scumpe
El intră să vad'acolo tot trecutul : i se rumpe
Al lui suflet, când privește peste-al vremurilor vad.

În zădar guverună regii lumea cu înțelepciune —
Se 'nmulțesc semnele rele, se 'mpuțin faptele bune —
În zădar caut'al vieții înțeles nedeslegat.
Iese 'n noapte... ș'a lui umbră lung întins se desfășoară
Pe-ale Nilului lungi valuri. Astfel pe-unde de popoară
Umbra gândurilor regii se aruncă 'ntunecat.

Ale piramidei visuri, ale Nilului reci unde,
Ale trestiilor sunet, ce sub luna ce pătrunde
Par a fi snopuri gigantici de lungi sulite de-argint,
Toat-a apei, a pustiei și a nopții măreție
Se unesc să 'mbrace mândru veche-acea împărăție,
Să învie în deșerturi șir de visuri ce te mint.

Râul sfânt ne povestește cu-ale undelor lui gure
De-a izvorului său taină, despre vremi apuse, sure,
Sufletul se 'mbată 'n visuri care-alunecă în zbor,
Palmii risipiți în crânguri, auriți de-a lunei rază
Nalță sveltele lor trunchiuri. — Noaptea-i clară, luminoasă,
Undele visează spume, cerurile 'nșiră nori.

Și în templele mărețe, colonade 'n marmuri albe,
Noaptea zeii se preumblă în veșmintele lor dalbe.
Și al preoților cântec sună 'n harfe de argint;
Și la vântul din pustie, la răcoarea nopții brună,
Piramidele din creștet aiurind și jalnic sună.
Și sălbatic se plâng regii în giganticul mormânt.

În zidirea cea antică, sus în frunte-i turnul maur,
Magul priivea pe gânduri în oglinda lui de aur,
Unde-a cerului mii stele ca 'ntr'un centru se adun.
El în mic privește-acolo căile lor tănuite
Și cu varga zugrăvește cărărușile găsite:
Au aflat sâmburul lumii, tot ce-i drept, frumos și bun.

Și se poate că, spre răul unei ginți efeminate,
Regilor pătați de crime, preoțimei desfrânate,
Magul, paza răzbunării, a cetit semnul întors ;
Ș'atunci vântul ridicat-a tot nisipul din pustiri,
Astupând cu el orașe, ca gigantice sicriuri
Unei ginți ce fără viață 'ngreuiă pământul stors.

Uraganu-acum aleargă pân' ce caii lui îi crapă
Și în Nil numai deșertul nisipișul și-l adapă,
Așternându-l peste câmpii cei odată înfloriți.
Memfis, Teba, țara 'ntreagă coperită-i de ruine,
Prin deșert străbat sălbatic mari familii beduine
Cu viața lor de basme pe câmpie risipiți.

Dar ș'acum, turburând stele pe-ale Nilului lungi uunde,
Noaptea flamingo cel roșu apa 'ncet, încet pătrunde.
Ș'acum luna argintește tot Egiptul antic ;
Ș'atunci sufletul visează toat' istoria străveche,
Glasul din trecut străbate l-a prezentului ureche,
Din a valurilor sfadă prorociri se aridic.

Ș'atunci Memfis se înalță, argintos gând al pustiei,
Închegare măiestrită din suflarea vijeliei..
Beduini ce stau în lună, o minune, o privesc,
Povestindu-și basme mândre îmbrăcate 'n flori și stele,
De orașul care iese din pustiile de jele ;
Din pământ și de sub mare s'aud sunete ce cresc.

Marea 'n fund clopote are, care sună 'n orice noapte;
Nilu 'n fund grădine are, pomi cu mere de-aur coapte;
Sub nisipul din pustie cufundat e un popor
Ce cu-orașele-i deodată se trezește și se duce,
Sus în curțile din Memfis, unde 'n săli lumina luce;
Ei petrec în vin și 'n chiot orice noapte până 'n zor.

1872 Oct. 1 «Conv. lit.»

CĂLIN

(FILE DIN POVESTE)

Gazel. Toamna frunzele colindă.
Sun' un grier sub o grindă
Vântul jalnic bate 'n geamuri
Cu o mână tremurândă.
Iară tu la gura sobei
Stai ca somnul să te prindă.
Ce tresari din vis deodată ?
Tu auzi pășind în tindă —
E iubitul, care vine
De mijloc să te cuprindă,
Și în fața ta frumoasă
O să ție o oglindă
Să te vezi pe tine însăși
Visătoare, surâzindă.

I.

Pe un deal răsare luna ca o vatră de jaratic
Rumenind străvechii codri și castelul singuratic
Ș'ale râurilor ape ce sclipesc fugind în ropot;
De departe 'n văi coboară tânguiosul glas de clopot.

Pe de-asupra de prăpastii sunt zidiri de cetățue,
Acățat de pietre sure un voinic cu greu le sue;
Așezând genunchiu și mâna când pe-un colț când pe
alt colț,

Au ajuns să rumpă gratii ruginite-a unei bolți
Și pe-a degetelor vârfuri în iatacul tănuit
Intră, unde zidul negru într'un arc a 'ncremenit.
Ci prin flori întreșute, printre gratii luna moale,
Sfiicioasă și smerită, și-a vărsat razele sale:
Unde-ajung par văruite zid, podele, ca de cridă,
Pe-unde nu, pare că umbra cu cărbune-i zugrăvită;
Iar de sus până 'n podele un painjen, prins de vrajă,
A țesut subțire pânză, străvezie ca o mreajă.
Tremurând ea licărește și se pare a se rumpe,
Încărcată de o bură, de un colb cu pietre scumpe.
După pânza de painjen doarme fata de 'mpărat:
Încată de lumină e întinsă în crivat;
Al ei chip se zugrăvește plin și alb: cu ochiu-l măsurî
Prin ușoara 'nvinețire a subțirelor mătăsurî:
Ici și colea a ei haină s'a desprins din sponci ș'arată
Trupul alb în goliciunea-i, curăția ei de fată.
Resfiratul păr de aur peste perini se 'mprăștie,
Tâmpla bate liniștită ca o umbră viorie.
Și sprâncenile arcate fruntea albă i-o încheie,
Ce o singură trăsură măestrit le încondeie;
Sub pleoapele închise globii ochilor se bat,
Brațul ei atârnă leneș peste marginea de pat,
De a vârstii ei căldură fragii sânului se coc,
A ei gură-i descleștată de-a suflării sale foc,

Ea zâmbind își mișcă dulce a ei buze mici, subțiri,
Iar pe patu-i și la capu-i presărați 's trandafiri.

Iar voinicul s'apropie și cu mâna sa el rumpe
Pânza cea acoperită de un colb de pietre scumpe ;
A frumseții haruri goale, ce simțirile-i adapă,
Încăperile gândirii mai nu pot să le încapă.
El în brațe prinde fata, peste față-i se înclină,
Pune gura lui fierbinte pe-a ei buze ce suspină,
Și inelul scump i-l scoate de pe degetul cel mic
Ș'apoi pleacă iar în lume, năzdrăvanul cel voinic.

II

Ea a doua zi se miră, cum de firele sunt rupte,
Și 'n oglind' ale ei buze se văd vinete și supte ;
Și zâmbindu-și trist se uită și șoptește blând din gură :
«Zburător cu negre plete vin la noapte de mă fură».

III

Fiecare, cum i-e vrerea, despre fete samă dei-și —
Dar ea seamănă celora îndrăgiți de singuri ei-și :
Și Narcis văzându-și fața în oglinda sa, izvorul,
Singur fuse îndrăgitul, singur el îndrăgitorul.

Și de s'ar putea pe dânsa cineva ca să o prindă,
Când cu ochii mari, sălbatici se privește în oglindă
Subțindu-și gura mică și chemându-se pe nume
Și fiindu-și sie dragă, cum nu-i este nime 'n lume :
Atunci el cu o privire nălucirea i-ar descoasă
Cum că ea — frumoasă fată — a ghicit că e frumoasă.
Idol tu ! răpire' minții cu ochi mari și părul des,
Pentru-o inimă fecioară mândru idol ți-ai ales !
Ce șoptește ea în taină, când privește cu mirare
Al ei chip gingaș și tânăr, de la cap pân' la picioare ?
«Vis frumos avut-am noaptea : a venit un zburător,
«Și strângându-l tare 'n brațe, eră mai ca să-l omor,
«Și de-aceea, când mă caut în păretele de-oglinzi.
«Singurică 'n cămășuță brațe albe eu întinz
«Și mă 'mbrac în părul galben, ca în strai ușor țesut,
«Și zărind rotundu-mi umăr, mai că-mi vine să-l sărut
«Și atunci de sfiiciune mi-ese sângele 'n obraz —
«Cum nu vine zburătorul, ca la pieptul lui să caz ?
«Dacă boiul mi-l înmlădiu, dacă ochii mei îmi plac,
«E temeiul că acestea fericit pe el îl fac,
«Și mi-s dragă mie însămi, pentrucă-i sunt dragă lui —
«Gură tu ! învață minte, nu mă spune nimăru,
«Nici chiar lui, când vine noaptea lângă patul meu tiptil
«Doritor ca o femee și viclean ca un copil».

IV.

Astfel vine 'n toată noaptea zburător la al ei pat
Se trezi din somn de-odată de sărutu-i fermecat,

Unu 'n brațele altuia tremurând ei se sărută,
Numai ochiul e vorbăreț, iar limba lor e mută,
Ea-și acopere cu mâna fața roșă de sfială,
Ochii 'n lacrimi și-i ascunde într'un păr ca de peteală.

V.

S'a făcut ca ceara albă fața roșă ca un măr
Și atâta de subțire, să o tai cu'n fir de păr!
Și cosița ta bălae o aduci la ochi plângând,
Inimă făr' de nădejde, suflete bătut de gând.
Toată ziua la fereastră suspinând nu spui nimică;
Ridicând a tale gene, al tău suflet se ridică;
Urmărind pe ceruri limpezi, cum plutește-o ciocârlie,
Tu ai vrea să-i spui să ducă către dânsul o solie.
Dar ea zboară! Tu, cu ochiul plutitor și 'ntunecos,
Stai cu buze descleștate de un tremur dureros.
Nu-ți mai scurge ochii tineri, dulcii cerului fiastri,
Nu uită că 'n lacrimi este taina ochilor albaștri:
Stele rare din tărie cad ca picuri de argint,
Și seninul cer albastru mândru lacrimile-l prind;
Dar, dacă ar cădea toate, el rămâne trist și gol,
N'ai putea să faci cu ochii înălțimilor ocol:
Noaptea stelelor, a lunei, a oglinzilor din râu
Nu-i ca noaptea cea mocnită și pustie din sicriu,
Și din când în când vărsate, mândru lacrimile-ți șad:
Dar de seci întreg izvorul, atunci cum o să te văd?

Prin ei curge rumenirea, mândră ca de trandafiri,
Și zăpada viorie din obrajii tăi subțiri;
Apoi noaptea lor albastră, a lor dulce veșnicie,
Ce ușor se mistuiește prin plânsorile pustie!
Cine e nerod să ardă în cărbuni smarandul rar
Ș'a lui veșnică lucire s'o strivească în zadar?
Tu-ți arzi ochii și frumsețea, dulce noaptea lor se stinge
Nu-ți știi ce perde lumea. Nu mai plânge, nu mai plânge!

VI.

O tu crai cu barba 'n noduri ca și câlții când nu-i perii,
Tu în cap nu ai grăunte, numai pleavă și puzderii.
Bine-ți pare să fii singur, crai bătrân fără de minți,
Să oftezi dup' a ta fată cu ciubucul între dinți?
Să te primbli și să numeri scânduri albe în cerdac?
Mult bogat ai fost odată, mult rămas-ai tu sărac!
Alungat-o-ai pe dânsa, ca departe de părinți
În coliba împistrită ea să nasc' un pui de prinț;
În zadar ca s'o mai cate tu trimeți în lume crainic —
Nimeni n-a află locașul, unde ea s'ascunde tainic.

VII.

Sură-i sara cea de toamnă; de pe lacuri apa sură
Infundă mișcarea-i creață între stuf la iezătură.

Iar pădurea lin suspină, și prin frunzele uscate
Rânduri-rânduri trece-un freamăt ce le scutură pe toate ;
Pe când codrul, dragul codru, troenindu-și frunza toată,
Își deschide-a lui adâncuri fața lunei să le bată.
Tristă-i firea ; iară vântul sperios o creangă farmă,
Singuratece isvoare fac cu valurile larmă.
Pe potica dinspre codri cine oare se coboară ?
Un voinic cu ochi de vultur lungă vale o măsoară ;
Șapte ani de când plecat-ai zburător cu negre plete
Ș'ai uitat de soarta mândrei, iubitoarei tale fete !
Și pe câmpul gol el vede un copil umblând desculț
Și cercând ca să adune într'un cârd bobocii mulți.
— «Bună vreme, măi băete!» — Mulțămim, voinic străin !»
— «Cum te cheamă, măi copile!» — «Ca pe tată-meu: Călin.
«Mama-mi spune câte-odată, de-o întreb : a cui-s mamă ?
«Zburătoru-ți este tată, și pe el Călin îl cheamă.»
Când l-aude, numai dânsul își știa inima lui,
Căci copilul cu bobocii era chiar copilul lui.
Atunci intră în colibă, și pe capătu-unei laiți
Lumină cu mukul negru într'un hârb un roș opaiț !
Se coceau pe vatra sură două turte în cenușă,
Un papuc e sub o grindă, iară altul după ușă :
Hărăită, nodoroasă stă în colț râșnița veche ;
În cotlon torcea motanul pieptănându-și o ureche ;
Sub icoana afumat'a unui sfânt cu comanac
Arde'n candelă'o lumină cât un sâmbure de mac,
Pe-a icoanei policioară busuioc și mint'uscată
Umplu casa 'ntunecoasă de-o mireasmă pipărată ;

Pe cuptorul uns cu humă și pe roșcovii păreți
Zugrăvit-c'un cărbune copilașul cel isteț
Purceluși cu coada sfredel și cu bețe 'n loc de labă,
Cum mai bine i se șede unui purceluș de treabă;
O beșică 'n loc de sticlă e întinsă 'n ferăstruie,
Printre care trece-o dungă mohorâtă și gălbuie.

Pe un pat de scânduri goale doarme tânăra nevastă
În mocnitul întuneric și cu fața spre fereastră.
El s'așează lângă dânsa, fruntea ei o netezește,
O dezmeardă cu durere, suspinând o drăgostește,
Pleacă gura la ureche-i, blând pe nume el o chiamă,
Ea ridică somnoroasă lungă genelor maramă,
Speriat la el se uită . . . i se pare că visează,
Ar zâmbi și nu se 'ncrede, ar răcni și nu cutează.
El din patu-i o ridică și pe pieptul lui și-o pune
Înima-i svâcnește tare, viața-i parcă se răpune.
Ea se uită, se tot uită, un cuvânt măcar nu spune,
Râde doar' cu ochii 'n lacrimi, speriată de-o minune,
Ș'apoi îi sucește părul pe-al ei deget alb subțire,
Își ascunde fața roșă l-al lui piept duios de mire.
El ștergarul i-l desprinde și-l împinge lin la vale,
Drept în creștet o sărută pe-al ei păr de aur moale
Și bărbia i-o ridică, s'uită 'n ochii-i plini de apă,
Și pe rând ș'astupă gura când cu gura se adapă.

VIII.

De treci codrii de aramă, de departe vezi albind
 Ş'auzi mândra glăsuire a pădurii de argint,
 Acolò, lângă izvoare, iarba pare de omăt.
 Flori albastre tremur' ude în văzduhul tămâiet ;
 Pare-că şi trunchii veşnici poartă suflete sub coajă
 Ce suspină printre ramuri cu a glasului lor vrajă.
 Iar prin mândrul întuneric al pădurii de argint,
 Vezi izvoare zdrumicate peste pietre licurind.
 Ele trec cu harnici unde şi suspină 'n flori molatic,
 Când coboară 'n ropot dulce din tăpşanul prăvălatic,
 Ele sar în bulgări fluizi peste prundul din răstoace,
 În cuihar rotind de ape, peste care luna zace.
 Mii de fluturi mici albaştri, mii de roiuri de albine
 Curg în râuri sclipitoare peste flori de miere pline,
 Umplu aerul văratic de mireasmă şi răcoare
 A popoarelor de muşte sărbători murmuitoare.
 Lângă lacul care 'n tremur somnoros şi lin se bate,
 Vezi o masă mare 'ntinsă cu făclii prea luminate :
 Căci din patru părţi a lumii împăraţi şi 'mpărătese
 Au venit ca să serbeze nunta gingaşei miresă :
 Feţi-frumoşi cu păr, de aur, zmei cu solzii de oţele,
 Cititorii cei de zodii şi şagalnicul Pepele.
 Iată craiul, socrul mare, răzimat în jeţ cu spată,
 El pe capu-i poartă mitră şi-i cu barba pieptănată,
 Tapăn, drept, cu sceptru'n mână şade 'n perine de puf.
 Şi cu crengi îl apăr pajii de muscuţe şi zăduf.

Acum iată că din codru și Călin mirele iese
Care ține 'n a lui mână mână gingașei mirese ;
Îi foșnea uscat pe frunze poala lung' a albei rochii,
Fața roșie ca mărul, de noroc i-s umezi ochii.
La pământ mai că ajunge al ei păr de aur moale,
Care-i cade peste brațe, peste umerele goale —
Astfel vine mlădioasă, trupul ei frumos îl poartă,
Flori albastre are 'n păru-i și o stea în frunte poartă.
Socrul roagă 'n capul mesei să poștească să se pună
Nunul mare, mândrul soare, și pe nuna mândra lună,
Și s'așează toți la masă, cum li-s anii, cum li-i rangul ;
Lin vioarele răsună, iară cobza ține hangul. —
Dar ce zgomot se aude ? Bâziit ca de albine ?
Toți se uită cu mirare și nu știu de unde vine,
Până văd painjinișul între tufe ca un pod
Peste care trece 'n zgomot o mulțime de norod :
Trec furnici ducând în gură de făină marii saci,
Ca să coacă pentru nuntă și plăcintă și colaci,
Și albinele-aduc miere, aduc colb mărunț de aur,
Ca cercei din el să facă cariul, care-i meșter faur.
Iată vine nunta 'ntreagă ; vornicel e-un grierel,
Îi sar purici înainte cu potcoave de oțel :
În veșmânt de catifele un bondar rotund în pântec
Somnoros pe nas ca popii glăsuește 'ncet un cântec ;
O cojiță de alună trag locuste, podu-l scutur,
Cu musteața răsucită șade 'n ea un mire flutur ;
Fluturi mulți de multe neamuri vin în urma lui un lanț,
Toți cu inime ușoare, toți șăgalnici și berbanți :

Vin țânțarii, lăutarii, gândăceii, cărăbușii,
Iar mireasa viorica i-așteptă 'ndărătul ușii.
Și pe masa 'mpărătească sare-un grier, crainic sprinten,
Ridicat în două labe s'a 'nchinat bătând din pinten,
El tușește, își încheie haina plină de șireturi :
«Să iertați, boeri, ca nunta s'o pornim și noi alături.»

1876, Noembr. 1. «Conv. lit.»

S T R I G O I I

...că trece aceasta ca fumul de
pre pământ. Ca floarea au înflorit,
ca iarba s'au tăiat, cu pânză se în-
făşură, cu pământ se acopere.

I.

Sub bolta cea înaltă a unei vechi biserici,
Între făclii de ceară, arzând în sfeşnici mari,
E 'ntinsă 'n haine albe cu faţa spre altar,
Logodnica lui Arald, stăpân peste Avari ;
Incet, adânc răsună cântările de clerici.

Pe pieptul moartei luce de pietre scumpe salbă
Şi păru-i de-aur curge din raclă pe pământ,
Căzuţi în cap sunt ochii, un zimbet trist şi sfânt
Pe buzele-i lipite ce vinete îi sunt,
Iar faţa ei frumoasă ca varul este albă.

Și lângă ea' n genunche e Arald, mândrul rege,
Scântee disperarea în ochi-i crunți de sânge,
Și încâlcit e părul lui negru, gura-și strânge,
El ar răcni ca leii, dar vai ! nu poate plânge.
De zile trei' își spune povestea vieții 'ntrege :

«Eram un copilandru. Din codri vechi de brad
«Flămânzii ochi rotindu-i eu mistuiam pământul,
«Eu răzvrătiam imperii, popoarele cu gândul ;
«Visând, că toată lumea îmi ascultă cuvântul,
«În valurile Volgăi cercam cu spada vad.

«Domnind sumeț și tânăr pe roinicele stoluri,
«Căror a mea ființă un Semizeu părea,
«Simțeam că universul la pasu-mi tresărea,
«Și nații călătoare, îpinse de a mea,
«Umplut-au sperioase pustiul pân' la poluri.

«Căci Odin părăsise de ghiață nalta-i domă ;
«Pe zodii sângeroase porneau a lui popoară,
«Cu creștetele albe preoți cu pleata rară
«Trezeau din codrii veșnici, din pacea seculară
«Mii roiuri vorbitoare, curgând spre vechea Romă.

«Pe Nistru tăbărisem, poporu-ți să-l impil;
«Cu sfetnici vechi de zile mă 'ntâmpinași în cale
«Ca marmura de albă, cu păr de aur moale —
«În jos plecat-am ochii 'naintea feții tale,
«Stătând un îndărătnic, un sfiicios copil.

«La blânda ta muștrare simt glasul cum îmi seacă;
«Eu ca^ut a răspunde, nu știu ce să răspund,
«Mi-ar fi părut mai bine 'n pământ să mă cufund!
«Cu mânele-amândouă eu fața îmi ascund,
«Și 'ntâia dată 'n viață un plâns amar mă 'neacă.

«Zimbiră între dâșii bătrânii tăi prieteni
«Și singuri ne lăsară... Te 'ntreb într'un târziu
«Uitându-mă la tine, privind fără să știu:
«La ce-ai venit, regină, aicia în pustiu?
«Ce cauți la barbarul sub streșina-i de ceteni?

«Cu glasul plin de lacrimi, de 'nduioșare cald,
«Privindu-mă cu ochii, în care-aveai un cer,
«Mi-ai zis: Aștept din parte-ți, o rege cavaler,
«Că-mi vei da prins pe-acela, ce umilit ți-l cer...
«Eu vreau să-mi dai copilul zburdalnic — pe Arald.

«Și întorcându-mi fața eu spada ți-am întins,
«Pe plaiuri dunărene poporu-și opri mersul,
«Arald, copilul rege, uitat-a universul,
«Urechea-i fu menită ca să-ți asculte versul —
«De-atunci, învingătoarea, iubit-ai pe învins.

«De-atunci, fecioară blondă ca spicul cel de grâu,
«Veneai la mine noaptea ca nimeni să te vadă
«Și 'nlănțuindu-mi gâtul cu brațe de zăpadă,
«Îmi întindeai o gură deschisă pentru sfadă:
«Eu vin la tine, rege, să cer pe-Arald al meu.

«De-ai fi cerut pământul cu Roma lui-antică,
«Coroanele ce regii pe frunte le așează,
«Și stelele ce veșnic pe ceruri colindează:
«Pe toate la picioare-ți eu le puneam în vază...
«Dar nu-l mai vrei pe Arald, căci nu mai vrei nimică.

«Ah! unde-i vremea ceea, când eu cercam un vad
«Să ies la lumea largă! Și fost-ar fi mai bine
«Ca nici-odată 'n viață să nu te văd pe tine,
«Să fumege 'nainte-mi orașele 'n ruine,
«Să se 'mplinească visu-mi din codrii cei de brad!»

Făcliile ridică, se mișcă 'n line pasuri
Ducând la groapă trupul reginei dunărene
Monahi, cunoscătorii vieței pământene,
Cu barbele lor albe, cu ochii stinși sub gene,
Preoți bătrâni ca iarna cu gângavele glasuri.

O duc cântând prin tainiți și pe sub negre bolți,
A misticei religii întunecoase cete,
Pe funii lungi coboară sicriul sub părete,
Pe piatra prăvălită pun crucea drept pecete
Sub candela ce arde în umbra unui colț.

În numele sfântului
Taci, s'auzi cum latră
Căţelul pământului
Sub crucea de piatră

II.

Arald pe un cal negru zbură, şi dealuri, vale,
În juru-i fug ca visuri, prin nouri joacă lună,
La peptu-i manta neagră în falduri şi-o adună,
Movili de frunze 'n drumu-i le spulberă de sună,
Iar steaua cea polară i-arată a lui cale.

Ajuns-a el la poala de codru 'n munţii vechi;
Izvoare vii murmură şi saltă de sub piatră,
Colo cenuşa sură în părăsita vatră,
În codrii-adânci căţelul pământului tot latră,
Lătrat cu glas de zimbru răsună în urechi.

Pe-un jeț tăiat în stâncă stă țăpăn, palid, drept,
Cu cârja lui în mână, preotul cel păgân,
De-un veac el șade astfel, de moarte-uitat bătrân :
În plete-i crește mușchiul și mușchiu pe al lui sân,
Barba 'n pământ i-ajunge și genele la piept.

Așa fel zi și noapte de veacuri el stă orb,
Picioarele lui vechie cu piatra 'mpreunate,
El numără în gându-i zile nenumărate,
Și fâlfâie deasupra-i, gonindu-se în roate,
Cu-aripe ostenite, un alb ș'un negru corb.

Arald atunci coboară de pe-al lui cal. C'o mână
El scutură din visu-i moșneagu 'ncremenit ;
«O mag, de zile veșnic, la tine am venit.
«Dă-mi înapoi pe-aceea ce moartea mi-a răpit,
«Și de-azi a mea viață la zeii tăi se 'nchină».

Bătrânul cu-a lui cârjă sus genele-și ridică,
Se uită lung la dânsul, dar gura 'nchisă-i tace :
Cu greu a lui picioare din piatră le desface,
Din tronu-i se coboară, cu mâna semn îi face
Ca'n sus să îl urmeze pe-a codrilor potică.

În poarta prăbușită ce duce' n fund de munte,
Cu cârja lui cea veche el bate de trei ori —
Cu zgomot sare poarta din vechii ei ușori :
Bătrânul se închină... pe rege-l prind fiori,
Un stol de gânduri aspre trecu peste-a lui frunte.

În dom de marmur negru ei intră neopriți,
Și porțile în urmă în vechi țițini s'aruncă ;
O candelă bătrânul aprinde, para lungă
Se 'nalță 'n sus albastră, de fiecare dungă
Lucesc în juru-i ziduri ca tuciul lustruiți.

Și în tăcere crudă ei nu știu ce aștept ' !
Cu mâna 'ntinsă magul îi face semn să șadă,
Arald cu moartea 'n suflet, a gândurilor pradă,
Pe jeț tăcut se lasă, cu dreapta pe-a lui spadă,
În zid de marmur negru se uită crunt și drept.

Fantastic pare-a crește bătrânul alb și blând :
În aer își ridică a farmecelor vargă
Și o suflare rece prin dom atunci aleargă,
Și mii de glasuri slabe încep sub bolta largă
Un cânt frumos și dulce, adormitor sunând.

Din ce în ce cântarea în valuri ea tot crește,
Se pare că furtuna ridică al ei glas,
Că vântul trece 'n spaimă pe-al mărilor talaz,
Că 'n sufletu-i pământul se zbate cu necaz,
Că ori ce-i viu în lume acum încremenește.

Se zgudue tot domul de pare-a fi de scânduri,
Și stânci în temelie clătindu-se vedem,
Plânsori sfâșietoare împinse de blestem
Se urmăresc prin bolte, se chiamă, fulger', gem
Și cresc tumultoase în valuri rânduri, rânduri.

«Din inimă-i pământul la morți să dee viață,
«În ochii-i să se scurgă scânteii din steaua lină,
«A părului lucire s'o dee luna plină,
«Iar duh dă-i tu, Zamolxe, sămânță de lumină,
«Din duhul gurei tale ce arde și îngheață.

«Stihii a lumii, patru, supuse lui Arald,
«Străbateți voi pământul și a lui măruntaie,
«Faceți din piatră aur și din îngheț văpaie,
«Să 'nchege apa 'n sânge, din pietre foc să saie,
«Dar inima-i fecioară hrăniți cu sânge cald».

Atuncea dinaintea lui Arald zidul piere :
El vede toată firea amestecat' afară,
Ninsoare, fulger, gheață, vânt arzător de vară,
Departe vede-orașul pe sub un arc de pară
Și lumea nebunită gemând din răsputare.

Biserica creștină, a ei catapiteasmă
De-un fulger drept în două e ruptă și tresare :
Din tainiță mormântul atuncea îi apare,
Și peatra de pe groapă crăpând în două sare...
Încet plutind se 'nalță mireasa-i, o fantasmă.

O dulce întrupare de-omăt ; pe pieptu-i salbă
De petre scumpe, părul i-ajunge la călcâie,
Ochii căzuți în capu-i și buze viorie ;
Cu mânilor de ceară ea tâmpla și-o mângâie,
Dar fața ei frumoasă ca varul este albă.

Prin vânt, prin neguri vine, și nourii s'aștern,
Fug fulgerele 'n lături lăsând-o ca să treacă,
Și luna înegrește și ceru 'ncet se pleacă
Și apele cu spaimă fug în pământ și seacă —
Părea că 'n somn un înger ar trece prin infern

Priveliștea se stinge. În negru zid s'arată
Venind, ca 'n somn lunatic, în pasuri line ea.
Arald nebun se uită, cu ochii o 'nghițea,
Puternicele brațe spre dânsa întindea,
Și 'n nesimțire cade pe-a jețului său spată.

Își simte gâtul-atuncea cuprins de brațe reci.
Pe pieptul gol el simte un lung sărut de ghiață,
Părea un junghiu că-i curmă suflare și viață,
Din ce în ce mai vie o simte 'n a lui brață,
Și știe că de-acuma a lui rămâne 'n veci.

Și sufletul ei dulce din ce în ce-i mai cald...
Pe ea o ține-acuma, ce fu a morții pradă!
Ea 'nlănțuește gâtul-i cu brațe de zăpadă,
Întinde a ei gură deschisă pentru sfadă:
«Rege-a venit Maria și-ți cere pe Arald!»

«Arald, nu vrei tu fruntea pe sânul meu s'o culci ?
«Tu zeu cu ochii negri, o ce frumoși ochi ai !
«Las' să-ți înlănțui gâtul cu părul meu bălai.
«Viața, tinerețea, mi-ai prefăcut-o 'n rai,
«Las' să mă uit în ochi-ți ucizător de dulci».

Și blânde, triste glasuri din vuet se desfac,
Acuma la ureche-i un cântec vechiu străbate
Ca murmur din izvoare prin frunzele uscate,
Acum o armonie de-amor și voluptate
Ca molcoma cadență a undelor pe lac.

... cum de multe ori, când
mor oamenii, mulți dintr-acei
morți zic că se scoală de se
fac Strigoi...

Indreptarea legii, 1652.

III

În salele pustie lumine roși de torții
Rănesc întunecimea ca pete de jeratic ;
Arald se plimbă singur răsând, vorbind selbatic.
Arald, tânărul rege, e-un rege singuratic,
Palatu-i parc'așteaptă în veci să-i vie morții.

Pe-oglinzi de marmuri negre un negru nimizez,
A faclelor lucire, răsbind prin pânza fină,
Răsfrâng o dureroasă lumină din lumină,
Zidirea cea pustie de jale pare plină
Și chipul morții pare că'n ori ce colț îl vezi.

De când căzu un trăznet în dom, de-atunci în somn
Ca plumbul surd și rece el doarme ziua toată,
Pe inima-i de-atuncea s'a pus o neagră pată ;
Dar noaptea se trezește și ține judecată
Și'n negru 'mbracă toate al nopții palid domn.

Un obrăzar de ceară părea că poartă el,
Atât de albă fața-i ș'atât de nemișcată,
Dar ochii-i ard în friguri și buza-i sângerată,
Pe inima sa poartă de-atunci o neagră pată,
Iară pe frunte poartă coroană de oțel.

De atunci în haina morții el și-a 'mbrăcat viața,
Ii plac adânce cânturi, ca glasuri de furtună,
Ades călare pleacă în mândre nopți cu lună.
Și când se 'ntoarce, ochii lucesc de voie bună,
Pân'ce-un fior de moarte 'l cuprinde dimineața.

Arald, ce însemnează pe tine negrul port
Și fața ta cea albă ca ceara, neschimbată ?
Ce ai ? de când pe sinu-ți porți tu o neagră pată,
De-ți plac făclii de moarte, cântarea 'ntunecată ?
Arald ! de nu mă 'nșală privirea, tu ești mort !

Și azi el se avântă pe calul său arab
Și drumul, ca săgeții, îi dă peste pustie,
Care sub luna plină lucește argintie —
El vede de departe pe mândra lui Marie,
Și vântu 'n codri sună cu glas duios și slab.

În părul ei de aur rubine 'nflăcărate
Și'n ochii ei s'adună lumina sfintei mări;
S'ajung curând în cale, s'alătură călări,
Și unul înspre altul se pleacă 'n desmierdări;
Dar buzele ei roșii păreau că's sângerate.

Ei trec ca vijelia cu aripi fără număr,
Căci caii lor aleargă alături 'nspumați.
Vorbesc de-a lor iubire, iubire fără saț;
Ea se lăsase dulce și greu pe al lui braț
Și-și rezimase capul bălai de al lui umăr.

«Arald, nu vrei pe sânu-mi tu fruntea ta s'o culci,
«Tu zeu cu ochii negri, o ce frumoși ochi ai!
«Las să-ți înlănțui gâtul cu părul meu bălai,
«Viața, tinerețea mi-ai prefăcut-o 'n rai,
«Las' să mă uit în ochii-ți ucizător de dulci!»

Miroase-adormitoare văzduhu-l îngreun',
Căci vântul adunat-a de flori de tei troiene
Și le așterne 'n cale reginei dunărene.
Prin frunze aiurează șoptirele-i a lene,
Când gurile 'nsetate 'n săruturi se 'mpreun'.

Cum ei mergând ca vântul se ceartă și se 'ntreabă
Nu văd în fundul nopții o umbră de roșeață,
Dar simt că 'n a lor suflet trecu-un fior de ghiață
De-a morții gălbeneală, periți sunt ei la față...
Ei simt c'a lor vorbire e slabă, tot mai slabă.

«Arald ! strigă crăiasa, las' fața să-mi ascund,
«N'auzi tu de departe cocoșul răgușit ?
«O zare de lumină s'arată 'n răsărit,
«Viața trecătoare din pieptu-mi a rănit,
«A zilei raze roșii în inimă-mi pătrund».

Arald încremenise pe calu-i — un stejar !
Păienjenit e ochiu-i de-al morții glas etern,
Fug caii duși de spaimă și vântului s'aștern.
Ca umbre străvezie ieșite din infern
Ei sboară, vântul geme prin codri cu amar.

Ei sboar', o vijelie, trec ape făr' de vad.
Naintea lor se 'nalță puternic vechii munți,
Ei trec în repejune prin râuri fără punți,
Coroanele de fugă le fulgeră pe frunți,
Naintea lor se mișcă pădurele de brad.

Din tronul lui de piatră bătrânul preot vede
Și 'n vânturi el ridică adâncul glas de-aramă,
Pe soare să-l oprească el noaptea o recheamă,
Furtunelor dă zborul pământul de-l distramă...
Târziu ! căci faptul zilei în slavă se repede !

Pornește vijelia adâncu-i cânt de jale,
Când ei soseau alături pe cai încremeniți.
Cu genele lăsate pe ochi păinjiniți —
Frumoși erau și astfel de moarte logodiți —
Și 'n două laturi templul deschise-a lui portale.

Călări ei intră 'nuntru și porțile recad ;
Pe veci periră 'n noaptea marelui mormânt.
In sunete din urmă pătrunde 'n fire cânt,
Jelind-o pe crăiasa cu chip frumos și sfânt,
Pe-Arald, copilul rege al codrilor de brad.

Bătrănu'și pleacă geana și iar rămâne orb,
Picioarele lui vechie cu piatra se 'mpreună,
El numără în gându-i și anii îi adună,
Ca o poveste-uitată Arald în minte-i sună,
Și peste capu-i sboară un alb ș'un negru corb.

Pe jețul lui de piatră înțepenește drept
Cu cârja lui cea veche preotul cel păgân.
Cu veacuri înainte el șade-uitat bătrân,
In plete-i crește mușchiul și mușchiu pe al său sân
Barba 'n pământ i-ajunge și genele de piept.

1876, Dec. 11, «Conv. lit.»

EPIGONII

Când privesc zilele de-aur a scripturilor române,
Mă cufund ca într'o mare de visări dulci și senine,
Și în jur parcă-mi colindă dulci și mândre primăveri,
Sau văd nopți ce'ntind deasupra-mi oceanele de stele,
Zile cu trei sori în frunte, verzi dumbrăvi cu filomele,
Cu izvoare-ale gândirii și cu râuri de cântări.

Văd poeți, ce-au scris o limbă ca un fagure de miere :
Cichindeal gură de aur, *Mumulean* glas de durere,
Prale firea cea întoarsă, *Daniil* cel trist și mic,
Văcărescu cântând dulce a iubirei primăvară,
Cantemir croind la planuri din cuțite și pahară,
Beldiman vestind în stihuri de războiul inamic.

Liră de argint *Sihleanu*, *Donici* cuib de 'nțelepciune,
Care, cum rar se întâmplă, ca să mediteze pune
Urechile ce's prea lunge ori coarnele dela cerb; —
Unde-i boul lui cu minte, unde-i vulpea diplomată?
S'au dus toți și s'au dus toate pe o cale ne'nturnată,
S'a dus *Pan*, finul *Pepelei*, cel isteț ca un proverb.

Eliad zidea din visuri și din basme seculare
Delta biblicelor sfinte, profețiilor amare,
Adevăr scăldat în minte, sfinx pătrunsă de 'nțeles,
Munte cu capul de piatră de furtune detunată,
Stă și azi în fața lumii o enigmă ne'splicată,
Și veghează o stâncă arsă dintre nouri de eres.

Boliac cântă iobagiul ș'a lui lanțuri de aramă;
L'ale țării flamuri negre *Cârlova* oștirea chiamă.
În prezent vrăjește umbre dintr'al secolelor plan;
Și ca Byron, treaz de vântul cel sălbatec al durerii,
Palid stinge-*Alexandrescu* sfânta candel' a sperărei
Descifrând eternitatea din ruina unui an.

Pe-un pat alb ca un lițoliu zace lebăda murindă,
Zace palida virgină cu lungi gene, voce blândă,
Viața-i fu o primăvară, moartea-o părere de rău;
Iar poetul ei cel tânăr o privea cu îmbătare,
Și din liră curgeau note și din ochi lacrimi amare,
Și astfel *Bolintineanu* 'și începă cântecul său.

Mureșan scutură lanțul cu-a lui voce ruginită,
Rumpe coarde de aramă cu o mână amorțită,
Chiamă piatra să învie ca și miticul poet,
Zmulge munților durerea, brazilor destinul spune
Și bogat în sărăcia-i, ca un astru el apune,
Preot deșteptării noastre, semnelor vremii profet.

Iar *Negruzzi* șterge colbul de pe cronice bătrâne
Căci pe mucedele pagini stau domniile române,
Scrise de mâna cea veche a 'nvățașilor mireni;
Moaie pana în coloarea unor vremi de mult trecute,
Zugrăvește din nou iarăși pânzele posomorite
Ce-arătau faptele crunte unor domni tirani, vicleni.

Ș'acel rege-al poeziei, vecinic tânăr și ferice,
Ce din frunze îți doinește, ce cu fluerul îți zice,
Ce cu basmul povestește — veselul *Alecsandri*,
Ce 'nșirând mărgăritare pe a stelei blândă rază
Acum seculii străbate, o minune luminoasă,
Acum râde printre lacrimi, când o cântă pe Dridri.

Sau visând o umbră dulce cu de-argint aripe albe,
Cu doi ochi ca două basme, mistice, adânce, dalbe,
Cu zâmbirea de virgină, cu glas blând, duios, încet,
El îi pune pe-a ei frunte mândru diadem de stele,
O așează 'n tron de aur să domnească lumi rebele
Și iubind-o fără margini, scrie *Visul de poet*.

Sau visând cu doina tristă a voinicului de munte
Visul apelor adânce și a stâncilor cărunte,
Visul selbelor bătrâne de pe umerii de deal,
El deșteaptă 'n sânul nostru dorul țării cei străbune,
El revoacă 'n dulci icoane a istoriei minune,
Vremea lui Ștefan cel mare, zimbru sombru și regal.

.

Iară noi ? noi epigonii ? ... Simțiri reci, harfe zdrobite,
Mici de zile, mari de patimi : inimi bătrâne, urite
Măști râzânde puse bine pe-un caracter inimic ;
Dumnezeul nostru : umbră, patria noastră : o frază,
În noi totul e spoială, tot e lustru fără bază ;
Voi credeți în scrisul vostru, *noi nu credem în nimic.*

Și de-aceea spusa voastră era sfântă și frumoasă,
Căci de minți era gândită, căci din inimi era scoasă,
Inimi mari, tinere încă, de și voi sunteți bătrâni.
S'a întors mașina lumii : cu voi *viitorul* trece ;
Noi suntem iarăși *trecutul* fără inimi, trist și rece ;
Noi în noi n'avem nimica, totu-i calp, totu-i străin !

Voi, pierduți în gânduri sfinte, convorbeați cu idealuri,
Noi cârpim cerul cu stele, noi mânjim marea cu valuri,
Căci al nostru-i sur și rece, marea noastră-i de îngheț.
Voi urmați cu repejune cugetările regine,
Când plutind pe aripi sfinte printre stelele senine,
Pe-a lor urme luminoase voi asemenea mergeți.

Cu-a ei candelă de aur palida înțelepciune,
Cu zâmbirea ei regală, ca o stea ce nu apune,
Lumină a vieții voastre drum de roze semănat:
Sufletul vostru un înger, inima voastră o liră,
Ce la vântul cald ce-o mișcă cânturi molcome respiră:
Ochiul vostru vedea 'n lume de icoane un palat.

Noi? Privirea scrutătoare ce nimica nu visează,
Ce tablourile minte, ce simțirea simulează,
Privim reci la lumea asta — vă numim vizionari.
O convenție e totul; ce e azi mâine-i minciună —
Ați luptat luptă deșeartă, ați vânat țință nebună,
Ați visat zile de aur pe-astă lume de amar.

«Moartea succede vieții, viața succede la moarte»,
Alt sens n'are lumea asta, n'are alt scop, altă soarte;
Oamenii din toate cele fac icoană și simbol.
Numesc sfânt, frumos și bine ce nimic nu însemnează.
Împărtesc a lor gândire pe sisteme numeroase
Și pun haine de imagini peste adevărul gol.

Ce e cugetarea sacră? Combinarea măestrită
Unor lucruri ne-existente, carte tristă și 'ncălțită,
Ce mai mult o încifrează cel ce vrea a descifra.
Ce e poezia? Inger palid cu priviri curate,
Voluptos joc cu icoane și cu glasuri tremurate,
Strai de purpură și aur peste țărâna cea grea.

Rămâneți dară cu bine, sfinte firi vizionare,
Ce făceați valul să cânte, ce puneți steaua să zboare,
Ce creați o altă lume pe-astă lume de noroi;
Noi reducem *tot* la praful azi în noi, mâne 'n ruină;
Proști și genii, mic și mare, sunet, sufletul, lumină —
Toate's praful... *Lumea-i cum este*, și ca dânsa suntem noi.

1870 August, 15 «Conv lit.»

MORTUA EST!

Făclie de veghe pe umezi morminte,
Un sunet de clopot în orele sfinte,
Un vis, ce își moaie aripa 'n amar —
Astfel ai trecut de al lumii hotar.

Trecuta-i când ceru-i câmpie senină,
Cu râuri de lapte și flori de lumină,
Când norii cei negri par sumbre palate,
De luna regină pe rând vizitate.

Te văd ca o umbră de-argint strălucită,
Cu-aripi ridicate la ceruri pornită,
Suind, palid suflet, a norilor schele
Prin ploae de raze, ninsoare de stele.

O rază te'nalță, un cântec te duce,
Cu brațele albe pe piept puse cruce,
Când torsul s'aude l-al vrăjilor caer,
Argint e pe ape, și aur în aer.

Văd sufletu-ți candid prin spațiu cum trece ;
Privesc apoi lutul rămas... alb și rece,
Cu haina lui lungă culcat în sicriu,
Privesc la surâsu-ți rămas încă viu. —

Și 'ntreb al meu suflet rănit de 'ndoială ;
De ce-ai murit, înger cu fața cea pală ?
Au nu ai fost jună, n'ai fost tu frumoasă ?
Te-ai dus spre a stinge o stea radioasă ?

Dar poate acolo să fie castele
Cu arcuri de aur zidite din stele,
Cu râuri de foc și cu poduri de-argint,
Cu țermuri de smirnă, cu flori care cânt ?

Să treci tu prin ele, o sfântă regină,
Cu păr lung de raze, cu ochi de lumină,
În haina albastră stropită cu aur,
Pe fruntea ta mândră cunună de laur.

O moartea-i un haos, o mare de stele,
Când viața-i o baltă de vise rebele ;
O, moartea-i un secol cu sori înflorit.
Când viața-i un basmu pustiu și urit.

Dar poate... o ! capu-mi pustiu, cu furtune !
Gândirile-mi rele zugrum cele bune..
Când sorii se sting și stelele pică
Îmi vine a crede *că toate's nimică*.

Se poate ca bolta de sus să se spargă,
Să cadă nimicul cu noaptea lui largă,
Să văd cerul negru că lumile-și cerne
Ca prăzi *trecătoare* a morții *etern*e.

Ș'atunci, de-a fi astfel... atunci în vecie
Suflarea ta caldă, ea n'o să învie,
Atunci graiu-ți dulce în veci este mut,
Atunci acest înger n'a fost decât lut.

Și totuși, țărână frumoasă și moartă,
De racla ta razim eu harfa mea spartă
Și moartea ta n'o plâng, ci *mai* fericesc
O rază fugită din haos lumesc,

Ș'apoi... cine știe, de este mai bine :
A fi sau a nu fi?... Dar știe oricine,
Că ceea ce nu e, nu simte dureri —
Și multe dureri's, puține plăceri.

A fi ? Nebunie și tristă și goală :
Urechea te minte și ochiul te 'nșală
Ce-un secol ne zice, ceilalți o deszic. —
Decât un vis sarbăd, mai bine nimic.

Văd vise 'ntrupate gonind după vise
Pân' dau în morminte ce-așteaptă deschise,
Și nu știu gândirea-mi în ce să o stâng ;
Să râd ca nebunii ? să blestem ? să plâng ?

La ce ?... Oare totul nu e nebunie ?
Au moartea ta, inger, de ce fu să fie ?
Au e *sens* în ume?... Tu chip zâmbitor
Trăit-ai anume ca astfel să mori ?

De e sens într'asta : e'tors și ateu —
Pe palida-ți frunte nu-i scris Dumnezeu.

1871, Martie 1. «Conv. lit».

CUGETĂRILE SERMANULUI DIONIS

Ah, garafă^u pântecoasă, doar de sfeșnic mai ești bună;
Și mucoasa lumânare sfârâind saul^u și-l arde,
Și 'n această sărăcie, te inspiră — cântă barde,
Bani n'am mai văzut de-un secol, vin n'am mai băut de-o lună.

Un regat pentr'o țigară, s'împlu^u norii de zăpadă
Cu himere!... Dar de unde? Scârție de vânt fereasta,
In pod miaună motanii — la curcani vânăta-i creasta
Și cu pasuri melancolici meditănd împlă^u 'n ogradă.

Uh! ce frig... îmi văd suflarea — și căciula cea de oaie
Pe urechi am tras'o îdravă^u — iar de coate nici că-mi pasă
Ca țiganul, care bagă degetul prin rara casă
De năvod — cu-a mele coate eu cerc vremea de se'nmoaie.

Cum nu sunt un șoarec, Doamne — măcar totuși are blană,
Mi-aș mâncă cărțile mele — nici că mi-ar păsa de ger...
Mi-ar părea superbă, dulce, o bucată din Homer,
Un palat borta'n p^ărete și nevasta — o icoană.

Pe p^ăreți cu colb, pe podul cu lungi pânze de painjen
Roiesc ploșnițele roșii, de ți-i drag să cați la ele!
Greu li-i de mindir de paie și apoi din biata-mi piele
Nici că au ce să mai sugă. — Intr'un roi mai de un stânen

Au eșit la promenadă — ce petrecere gentilă!
Ploșnița ceea**ă** bătrână, cuvios în mers pășește,
Cela-i cavaler...e iute... oare știe franțuzește?...
Cea ce'nconjură mulțimea, i-o romantică copilă.

Bruh! mi-i frig — lată pe mână cum codește-un negru purec;
Să-mi moi**ă** degetul în gură — am să-l prind — ba las săracul!
Pripășit la vr**ă**o femeie, știu că ar vedea pe dracul,
Dară eu — ce-mi pasă mie — bietul «îns!» la ce să-l purec?

Și motanul toarce 'n sobă — de blazat ce-i! — Măi motane,
Vin**ă**nco**ă** să stăm de vorbă, unice amic și ornic. vin înco**ă**
(ms)
De-ar fi'n lume-un stat de mâte, zău! că'n el te-aș pune vornic,
Ca să știi și tu odată, boeria ce-i, sărmame!

Oare ce gândește hâtrul de stă ghem și toarce'ntruna ?
Ce idei se 'nșiră dulce în mâteasca-i fantazie ?

Vre-o cucoană cu-albă blană cu amoru-i îl îmbie,

yăvăună Rendez-vous i-a dat în șură, ori în pod în văgăună ?

De-ar fi 'n lume numai mâțe — tot poet aș fi ? Tot una !
Mieunând în odfe nalte, tragic miorlăind — un Garrick.
Ziua tolănit în soare pândind cozile de șoric,
Noaptea 'n pod, cerdac și streșini hemizând duios la lună.

- le Filozof de-aș fi — simțirea-mi ar fi vecinic la aman !

În prelegeri populare idealele să apăr

Și junimei generoase, domnișoarelor ce scapăr

Le arăt, că lumea vis e, — un vis searbăd — de motan.

Sau ca popă colo 'n templul, închinat ființei care

După chip și-asemănare a creat mățescul neam,

Aș strigă : o motănime ! motănime ! Vai !.. haram

De-al tău suflet motănime, nepostind postul cel mare.

Ah ! Sunt pîntre voi de-aceia, cari nu cred tabla legii,

Firea mai presus de fire, mintea mai presus de minte.

Ce destinul motănimei îl desfășură 'nainte !

Ah ! atei, nu temeți iadul și-a lui duhuri — liliecii ?

ecmei

Anatema sit ! — Să-l scuipe oricare motan detreabă,
Nu vedeți ce 'nțelepciune e 'n făptura voastră chiară ?
O motani fără de suflet. — La sgâriet el v'a dat ghiară
Și la tors v'a dat mustețe — vreți să-l pipăiți cu laba ?

Fi ! că în clondir se stinge căpețelul de lumină !
Moșule, mergi de te culcă, nu vezi că s'a 'ntunecat ?
Să visăm favori și aur, tu 'n cotlon și eu în pat.
De-aș putea să dorm încalea. — Somn, a gândului odină,

O, acopere ființa-mi cu-a ta mută armonie,
Vino somn — ori vino moarte. Pentru mine e tot una:
De-oii petrece 'ncă cu mâțe și cu pureci și cu luna
Or de nu — cui ce-i aduce ? — Poezie — sărăcie !

1872, Dec. I. «Conv. lit.»

pag. 333.

ÎNGER ȘI DEMON

Noaptea 'n doma întristată prin lumini îngălbenite
A făcliilor de ceară care ard lângă altare,
Pe când bolta 'n fundul domei stă întunecoasă, mare.
Nepătrunsă de-ochii roșii de pe mucuri ostenite ;

În biserica pustie lângă arcul din perete
Genunchiată stă pe trepte o copilă ca un înger,
Pe-a altarului icoană în de raze roșii frângeri
Palidă și mohorită Maica-Domnului se vede.

O făclie e înfiptă într'un stâlp de peatră sură.
Lucii picături de smoală la pământ cad sfârâind,
Și cununi de flori uscate fâșâiesc amirosind,
Și-a copilei rugăciune tainic un șoptit murmură.

Cufundat în întuneric, lâng'o cruce mărmurită,
Într'o umbră neagră, deasă, ca un demon *El* veghiază,
Coatele pe brațul crucii le destinde și le-așează,
Ochii cufundați în capu-i, fruntea tristă și 'ncrețită.

Și bărbia lui s'apasă pe al pietrei umăr rece,
Părul său negru ca noaptea pe al marmurei braț alb;
Abia candela cea tristă cu reflectul ei roz-alb
Blând o rază mai aruncă, ce peste-a lui față trece.

Ea un înger, ce se roagă — *El* un demon ce visează;
Ea o inimă de aur — *El* un suflet apostăt:
El în umbra lui fatală stă 'ndărătnic răzimat —
La picioarele Madonei tristă, sfântă *Ea* veghează.

Pe un mur înalt și rece de o marmură curată
Albă ca zăpada iernei, lucie ca apa lină,
Se resfrânge ca 'n oglindă a copilei umbră plină,
Umbra ei, ce ca și dânsa stă în rugă 'ngenunchiată.

Ce-ți lipsește oare ție, blond copil cu-a ta mărire,
Cu de marmur'albă față și cu mânilor de ceară,
Vâl, o negură diafană mestecată 'n stele, clară
E privirea-ți inocentă sub a genelor umbrire —

Ce-ți lipsește să fii înger? Aripă lungă și constelată...
Dar ce văd? Pe-a umbrei tale umeri vii ce se întinde?
Două umbre de aripe ce se mișcă tremurânde,
Două aripe de umbră către ceruri ridicate.

O, nu-i umbra ei aceea — este îngeru-i de pază,
Lângă marmura cea albă văd ființa-i aeriană,
Peste viața-i inocentă viața lui cea sfântă plană,
Lângă dânsa el se roagă, lângă ea îngenunchează.

Dar de-i umbra ei aceea — atunci *Ea* un înger este.
Însă aripele-i albe lume-a le vedea nu poate;
Muri sfințiți de-a omenirii rugăciuni îndelungate
Văd aripele-i diafane și de dânsule dau veste.

Te iubesc! era să strige demonul în a lui noapte,
Dară umbra 'naripată a lui buze le înmoae;
Nu spre-amor — spre 'nchinăciune el genunchii-și încovoae
Și ascultă, dus din lume, a ei dulci și timizi șoapte.

Ea? — O fiică e de rege, blondă 'n diadem de stele,
Trece 'n lume fericită, înger rece și femeie, —
El? — răascoală în popoare a distrugerii scânteie
Și în inimi pustiite samănă gândiri rebele.

Despărțiți de-a vieții valuri, între el și între dânsa
Veacuri sunt de cugetare, o istorie-un popor :
Uneori — deși arare — se 'ntâlnesc, și ochii lor
Se privesc, par a se soarbe în dorința lor aprinsă.

Ochii ei cei mari, albaștri, de blândețe dulci și moi,
Cu adânc pătrund în ochii lui cei negri, furtunoși.
Și pe fața lui cea slabă trece-ușor un nour roș —
Se iubesc — și ce departe sunt deolaltă amândoi !

A venit un rege palid, și coroana sa antică,
Grea de glorii și putere, l'a-al ei poale-ar fi depus,
Pe-ale tronului covoare ea piciorul de-ar fi pus,
Și în mâna-i înșeprată, mâna ei îngustă, mică.

Dară nu — mute rămas-au buzele-i abia deschise,
Mută inima în pieptu-i, mâna ei trasă 'ndărăt.
În a sufletului taină ea iubea ; clar și încet
Se ivea fața de demon fecioreștilor ei vise.

Ea-l vedea mișcând poporul cu idei reci, îndrăznețe :
Ce puternic e ! gândi ea cu-amoroasă, dulce spaimă :
El prezentul îl răscoală cu-a gândirilor lui faimă
Contra tot ce grămădiră veacuri lungi și frunți mărețe.

El ades suit pe-o piatră cu turbare se 'nfășoară
În stindarul roș și fruntea-i aspră-adâncă, încrețită
Pare ca o noapte neagră de furtune-acoperită ;
Ochii fulgerau și vorba-i trezea furia vulgară.

Dumnezeu — zicea — o umbră-i, cu-a căru nume s'apasă,
Orb ar trebui să fie, surd ori rău *dacă* ar fi ;
Dacă stă 'n a lui putere rău 'n lume-a nimici.
Atunci el de ce n'o face ? *Dacă-i* însuși rău, vă pasă

De-a lui ordine ? Dar nu e. — Ce-i dreptatea omenească ?
E-o'ngrădire contra voastră — legile nu's pentru ei.
E ușor traiul în lege pentru dânșii — pentru cei
Cari au făcut-o înșii — pot cum vor s'o tălmăcească.

Binele ? Când ai pământul, e ușor ca să fii bun,
Patria ? Lor dă mărirea ș'a puterei aspră vargă,
Pe ei cu-aur și cu glorii, pe noi cu greul ne încarcă,
Ah ! ei sunt înșelătorii, noi — înșelații nebuni ;

Ne tâmpesc spre-a crede'n orice, dar ei nu cred în nimică,
Pentru pacea și mărirea lor noi sângele-l vărsăm,
Pe ei gloanțele îi cată, iară noi le căutăm.
Și la urmă ? Noi gunoiul — și ei aurul ce ne strică.

.

Pe un pat sărac asudă într'o lungă agonie
Tânărul. O lampă 'ntinde limba-avară și subțire
Sfârâind în aer bolnav — nimeni nu-i știe de știre,
Nimeni soarta-i n'o 'mblânzește, nimeni fruntea nu-i mângâie.

Ah ! acele gânduri toate îndreptate înspre lume,
Contra legilor ce's scrise, contra ordinii 'mbrăcate
Cu-a lui Dumnezeu numire — astăzi toate's îndreptate
Contra inimei murinde, sufletul vor să-i zugrume !

A muri fără speranță ! Cine știe-amărăciunea
Ce-i ascunsă 'n aste vorbe ? — Să te simți neliber, mic,
Să vezi marile-aspirații că's reduse la nimic,
Că domnesc în lume rele, căror nu te poți opune,

C'opunându-te la ele, tu viața-ți risipești —
Și când mori, să vezi că 'n lume viețuit-ai *în zadar* :
O astfel de moarte-i iadul ! Alte lacrimi, alt amar
Mai crud nici e cu putință : simți *că nimica nu ești*.

Și acele gânduri negre mai nici a muri nu-l lasă :
Cum a intrat el în viață ! Cât amor de drept și bine,
Câtă sinceră frăție adusese el cu sine !
Și răsplata ? Amărîrea care sufletu-i apasă.

Dar prin negurtle negre, care ochii îi acopăr,
Se apropie-argintoasă umbra 'nalt'a unui înger,
Se așează lin pe patu-i ; ochii lui orbiți de p ângeri
Ea-i sărută ; de pe dâșii negurile se descopăr...

Este *Ea*. — Cu-o mulțumire adâncă, ne mai simțită,
El în ochii ei se uită. Mândră-i de înduioșere,
Ceasul ultim îi împacă toată viața-i de durere ;
Ah ! șoptește el pe moarte : cine ești, ghicesc , iubită.

Am voit viața 'ntreagă să pot răscula poporul
Cu gândirile-mi rebele contra cerului deschis —
El n'a vrut ca să condamne pe demon, ci a trimis
Pe un înger, să mă 'mpace, și 'mpăcarea — e amorul.

1873, Aprilie 1, «*Conv. lit.*»

ÎMPĂRAT ȘI PROLETAR

Pe bănci de lemn în scunda tavernă mohorită
Unde pătrunde ziua printre ferești murdare,
Pe lângă mese lunge stătea posomorită,
Cu fețe 'ntunecoase, o ceată pribegită,
Copii săraci și sceptici ai plebei proletare.

Ah! zise unul, spuneți că-i omul o lumină
Pe lumea asta plină de-amaruri și de chin?
Nici o scântee 'ntr'însul nu-i candidă și plină,
Murdară este raza-i ca globul cel de tină.
Asupra cărui dânsul domnește pe deplin.

Spuneți-mi ce-i dreptatea? — Cei tari se îngrădiră
Cu-averea și mărirea în cercul lor de legi,
Prin bunuri ce furară, în veci vezi cum conspiră
Contra celor ce dâșii la lucru-i osândiră
Și le subjugă munca vieții lor întregi.

Unii plini de plăcere petrec a lor viață,
Trec zilele voioase și orele surîd,
În cupe vin de ambră... iarna grădină, verdeată,
Vara petreceri, Alpii cu frunțile de ghiață,
Ei fac din noapte ziua ș'a zilei ochi închid.

Virtutea? Pentru dâșii — ea nu există. Însă
V'o predică, căci trebui să fie brațe tari
A statelor greoae, cari trebuie împinse;
Și trebuie luptate războaiele aprinse!
Căci *voi* murind în sânge, *ei* pot să fie mari.

Și flotele mărețe ș'armatele făloase,
Coroanele ce regii le pun pe fruntea lor,
Ș'acele milioane, ce în grămezi luxoase
Sunt strânse la bogatul, pe cel sărac apasă,
Și 's supte din sudoarea prostitului popor.

Religia — o frază de dâșii inventată
Ca prin a ei putere să vă aplece 'n jug
Căci de-ar lipsi din inimi speranța de răsplată,
După ce-amar muncirăți, mișei, viața toată,
Ați mai purtă osânda ca vita dela plug?

Cu umbre, care nu sunt, v'a 'ntunecat vederea
Și v'au făcut să credeți că veți fi răsplătiți...
Nu! moartea cu viața a stins toată plăcerea —
Cel ce în astă lume a dus numai durerea,
Nimic n'are dincolo... căci morți sunt cei muriți.

Minciuni și fraze-i totul ce statele susține,
Nu-i ordinea firească ce ei a fi susțin.
Averea să le aperi, mărirea ș'a lor bine,
Ei brațul tău înarmă, ca să lovești în tine,
Și pe voi contra voastră în luptă ei vă mân'.

De ce să fiți voi sclavii milioanelor nefaste,
Voi; ce din munca voastră abia puteți trăi?
De ce boala și moartea să fie partea voastră,
Când ei în bogăția cea splendidă și vastă
Petrec ca și în ceruri... n'au timp nici de-a muri!

De ce uitați că 'n voi e număr și putere?
Când vreți, puteți prea lesne pământul să'mpărțiți.
Nu le mai faceți ziduri unde să 'nchid avere,
Pe voi unde să 'nchidă, când împinși de durere
Veți crede c'aveți dreptul și voi ca să trăiți.

Ei, îngrădiți de lege, plăcerilor se lasă
Și sucul cel mai dulce pământului i-l sug.
Ei cheamă 'n voluptatea orgiei sgomotoase
De instrumente oarbe a voastre fiici frumoase :
Frumsețile-ne tineri, bătrânii lor distrug.

Și de 'ntrebați atuncea, vouă ce vă rămâne ?
Munca, din cari dâșii se 'mbată în plăceri.
Robia viața toată, lacrimi pe-o neagră pâne,
Copilelor pătate mizeria 'n rușine...
Ei tot, și voi nimica : ei cerul, voi dureri !

De lege n'au nevoie : virtutea e ușoară
Când ai ce-ți trebuiește... Iar legi sunt pentru voi.
Vouă vă pune lege, pedepse vă măsoară,
Când mâna v'o întindeți la bunuri zimbitoare,
Căci nu-i ertat nici brațul teribilei nevoi.

Zdrobiți orânduiala cea crudă și nedreaptă
Ce lumea o împarte în mizeri și bogați.
Atunci când după moarte răsplata nu v'așteaptă,
Faceți ca 'n astă lume să aibă parte dreaptă,
Egală fiecare... și să trăim ca frați !

Sfărmași statuea goală a Venerei antice,
Ardeți acele pânze cu corpuri de ninsori!
Ele stârnesc în suflet ideia neferice
A perfecției umane, și ele fac să pice
În ghiarele uzurei copile din popor!

Sfărmași tot ce ațâță inima lor bolnavă,
Sfărmași palate, temple, ce crimele ascund.
Zvârliți statui de tirani în foc, să curgă lavă,
Să spele de pe pietre până și urma sclavă
Celor ce le urmează pân' la al lumii fund!

Sfărmași tot ce arată mândrie și avere.
O! desbrăcați viața de haina-i de granit,
De purpură, de aur, de lacrimi, de urit.
Să fie un vis numai, să fie o părere
Ce făr' de patimi trece în timpul nesfârșit.

Zidiți din dărmături gigantici piramide
Ca un *memento mori* pe al istoriei plan —
Aceasta este arta ce sufletu-ți deschide
Naintea veșniciei; nu corpul gol ce râde
Cu mutra de vândută, cu ochiu vil și viclean.

O! aduceți potopul, destul voi așteptați
Ca să vedeți ce bine prin bine o să ias' —
Nimic! Locul hienei îl luă acel vorbareț,
Locul cruzimii vechie acel fin pismătareț,
Formele se schimbă, dar răul a rămas.

Atunci vă veți întoarce la vremile-aurite
Ce mitele albastre ni le șoptesc ades ;
Plăcerile egale, egal vor fi 'inpărțite...
Chiar moartea când va stinge lampa vieții finite
Vi s'a părea un înger cu părul blond și des.

Atunci veți muri lesne... fără de-amar și grijă,
Feciorii-or trăi 'n lume cum voi ați viețuit,
Chiar clopotul n'a plânge cu limba lui de schijă
Pentru acel de care norocul avu grijă.
Nimeni de-a plânge n'are : el traiul și-a trăit.

Și boale ce mizeria ș'averea nefirească
Le nasc în oameni, toate cu 'ncetul s'or topi.
Va crește tot ce 'n lume este menit să crească,
Va bea până'n fund cupa, pân' va vrea s'o zdrobească
Căci va muri când nu va avea la ce trăi.

.

Pe malurile Seinei în faeton de gală
Cesarul trece palid, în gânduri adâncit ;
Al undelor greu vuet, viurea în granit
A sute d'echipajuri, gândirea n'o înșală ;
Poporul lui îl face tăcut și umilit.

Zâmbirea lui deșteaptă, adâncă și tăcută,
Privirea-i ce citește în suflete-omenești,
Și mâna-i care poartă destinele lumești,
Cea grupă zdrențuită în cale-i o salută.
Mărirea-i e în taină legată de acești.

Convins ca voi el este 'n nălțimea-i solitară
Lipsită de iubire... cum că principiul rău,
Nedreptul și minciuna a lumii duce frâu...
Istoria umană în veci se desfășoară,
Povestea-i a ciocanului ce cade pe ilău.

Și el — el vârful mândru a celor ce apasă
Salută 'n a lui cale pe-apărătorul mut,
De ați lipsi din lume, voi cauza 'ntunecoasă
De răsturnări mărețe — mărirea-i radioasă,
Cesarul, chiar Cesarul de mult ar fi căzut.

Cu ale voastre umbre nimica crezătoare,
Cu zâmbetu-vă rece, de milă părăsit,
Cu mintea de dreptate și bine răsătoare,
Cu umbra voastră numai, puteri îngrozitoare
La jugu-i el silește pe cei ce l-au urit.

.

Parisul arde 'n valuri, furtuna 'n el se scaldă,
Turnuri ca facile negre troznesc arzând în vânt —
Prin limbile de flacări, ce 'n valuri se frământ',
Răcnete, vuet de-arme pătrund marea cea caldă,
Evul e un cadavru — Parisu-al lui mormânt.

Pe stradele crușite de flacări orbitoare,
Suiți pe baricade de bulgări de granit,
Se mișc' batalioane a plebei proletare,
Cu cușme frigiene și arme lucitoare,
Și clopote de-alarmă răsună răgușit.

Ca marmura de albe, ca ea nepăsătoare
Prin aerul cel roșu femeii trec cu-arme 'n braț
Cu păr bogat și negru ce pe-umeri se coboară
Și sinii lor acopăr — e ură și turbare
În ochii lor cei negri, adânci și desperați.

O! luptă-te 'nvelită în pletele-ți bogate,
Eroic este astăzi copilul cel pierdut!
Căci flamura cea roșă cu umbra-i de dreptate
Sfințește-a ta viață de tină și păcate.
Nu! nu ești tu de vină, ci cei ce te-au vândut!

.

Scântee marea lină, și placele ei sure
Se mișc'una pe alta ca pături de cristal
Prin lume prăvălite; din tainica pădure
Apare luna mare câmpiilor azure,
Umplându-le cu ochiul ei mândru, triumfal.

Pe undele încete își mișcă legănat
Corăbii învechite scheletele de lemn;
Trecând încet ca umbre, țin pânzele umflate
În fața lunei care prin ele-atunci străbate,
Și 'n roata de foc galben stă fața-i ca un semn.

Pe maluri zdruncinate de aiurirea mării,
Cesaru 'ncă veghiază la trunchiul cel plecat
Al salciei pletoase, și 'ntinse-a apeiării
În ceruri fulgerânde se pleacă lin suflării
A zefirului nopții și sună cadențat.

Îi pare că prin aer în noaptea înstelată,
Călcând pe vârf de codri, pe-a apelor măriri,
Trecea cu barba albă — pe fruntea 'ntunecată
Cununa cea de pae îi atârna uscată —
Moșneagul rege Lear.

Uimit privea Cesarul la umbra cea din nouri.
Prin creasta cărei stele lin tremurând transpar.
I se deschide 'n minte tot sensul de tablouri,
A vieții sclipitoare-a popoarelor ecouri
Par glasuri ce îmbracă o lume de amar.

În orice om o lume își face încercarea,
Bătrânul Demiurgos se opintește 'n van,
În orice minte lumea își pune întrebarea
Din nou : de unde vine și unde merge ? Floarea
Dorinților obscure. sădite în noian.

Al lumii 'ntregul sâmbur, dorința-i și mărirea,
În inima ori-cărui i-ascuns și trăitor,
Zvârlire hazardată, cum pomu 'n înflorire
În orice floare 'ncearcă întreagă a sa fire,
Ci 'n calea de-a da roade cele mai multe mor.

Astfel umana roadă în calea ei înghiață,
Se petrifică unul în sclav, altu 'mpărat,
Acoperind cu noime sărmana lui viață
Și arătând la soare-a mizeriei lui față —
Fața, căci înțelesul e-acelaș la toți dat.

În veci aceleași doruri mascate cu-altă haină,
Și 'n toată omenirea în veci acelaș om;
În multe forme-apare a vieții crudă taină.
Pe toți ea îi înșală, la nime se destaină,
Dorinți nemărginite plantând într'un atom.

Când știi că visu-acesta cu moarte se sfârșește —
Că'n urmă-ți rămân toate astfel cum sunt, de dregi
Ori-cât ai drege 'n lume — atunci te obosește
Eterna alergare ș'un gând te-ademeneste :
Un vis al morți-eterne e viața lumii 'ntregi.

1874, Dec, 1, «Conv. lit».

EPOCA BĂRBĂȚIEI

1879—1883

Romante și cântece de iubire.

PAJUL CUPIDON

Pajul Cupidon, vicleanul,
Mult e rău și alintat,
Cu copii se hârjonește,
Iar la dame doarme 'n pat.

De lumină ca tâlharii
Se ferește binișor.
Pe ferești se sue noaptea
Dibuind încetișor.

Cordeluțe și nimicuri
Iată toate-a lui averi,
Darnic când nu vrei nici una
Și zgârcit dacă le ceri.

în volumul ros de molii
Cauți noaptea adevăr,
Și 'ntâlnești lipită 'n file
Vița-i galbenă de păr.

El dă gânduri ne'nțelese
Vârstei crude și necoapte,
Cu icoane luminoase
O îngână întreaga noapte.

Când de-o sete sufletească
E cuprinsă fata mică --
A dormit cu ea alături
Ca doi pui de turturică.

E sfios ca și copiii,
Dar zâmbirea-i e vicleană.
Dară galeși îi sunt ochii
Ca și ochii de vădană.

Gât și umere frumoase,
Sânuri albe și rotunde
El le ține 'mbrățișate
Și cu mâinile le-ascunde.

De te rogi frumos de dânsul,
În destul e de hain,
Vălul alb de peste toate
Să-l înlăture puțin..

1879, Febr. 1, «Conv. lit».

O RĂMÂI

«O rămâi, rămâi la mine !
«Te iubesc atât de mult !
«Ale tale doruri toate
«Numai eu știu să le-ascult !

«În al umbrei întuneric
«Te asemăn unui prinț
«Ce se uit' adânc în ape
«Cu ochi negri și cuminți

«Și prin vuetul de valuri,
«Prin mișcarea naltei erbi
«Eu te fac s'auzi în taină
«Mersul cârdului de cerbi :

«Eu te văd răpit de farmec
«Cum îngâni cu glas domol,
«În apei strălucire
«Întinzând piciorul gol :

«Și privind în luna plină
«La văpaia de pe lacuri,
«Anii tăi se par ca clipe,
«Clique dulci se par ca veacuri».

Astfel zise lin pădurea,
Bolți asupra-mi clătinând —
Șueram l'a ei chemare
Ș'am eșit în câmp râzând.

Astăzi chiar de m'aș întoarce
A 'nțelege n'o mai pot...
Unde ești, copilărie,
Cu pădurea ta cu tot ?

1879, Febr. 1, «Conv. lit».

ATÂT DE FRAGEDĂ

Atât de fragedă, te-asameni
Cu floarea albă de cireș,
Și ca un înger dintre oameni
În calea vieții mele eși.

Abia atingi covorul moale,
Mătasa sună sub picior,
Și dela creștet până 'n poale
Plutești ca visul de ușor.

Din încrețirea lungei rochii
Răsai ca marmura în loc —
S'atârnă sufletu-mi de ochii
Cei plini de lacrimi și noroc.

O vis ferice de iubire,
Mireasă blândă din povești
Nu mai zâmbi ! A ta zâmbire
Mi-arată cât de dulce ești.

Cât poți cu-a farmecului noapte
Să 'ntuneci ochii mei pe veci,
Cu-a gurii tale calde șoapte,
Cu 'mbrățișeri de brațe reci.

De-odată trece-o cugetare
Un vâl pe ochii tăi fierbinți :
E 'ntunecoasa renunțare,
E umbra dulcilor dorinți.

Te duci, ș'am înțeles prea bine,
Să nu mă țin de pasul tău,
Pierdută vecinic pentru mine,
Mireasa sufletului meu !

Că te-am zărit e a mea vină,
Și vecinic n'o să mi-o mai iert,
Spăși-voi visul de lumină
Tinzându-mi dreapta în deșert.

Ș'o să-mi ră sai ca o icoană
A pururi verginii Marii,
Pe fruntea ta purtând coroană—
Unde te duci ? Când o să vii ?

1879, Sept. 1, «Conv. lit».

FREAMĂT DE CODRU

Tresărind scântee lacul
Și se leagănă sub soare;
Eu, privindu-l din pădure,
Las aleanul să mă fure
Și ascult dela răcoare
Pitpalacul.

Din izvoare și din gârle
Apa sună somnoroasă;
Unde soarele pătrunde
Printre ramuri a ei unde,
Ea în valuri sperioasă
Se asvârle.

Cucul cântă, mierle, presuri,
Cine știe să le-asculte ?
Ale paserilor neamuri
Ciripesc pitite 'n ramuri
Și vorbesc cu-atât de multe
Înțelesuri !

Cucu 'ntreabă : «Unde-i sora
«Viselor noastre de vară ?
«Mlădioasă și iubită,
«Cu privirea ostenită,
«Ca o zână să răsară
«Tuturora».

Teiul vechiu un ram întins-a,
Ea să poată să-l îndoaie,
Ramul tânăr vânt să-și deie
Și de brațe 'n sus s'o iee.
Iară florile să ploaie
Peste dânsa.

Se întreabă trist izvorul :
«Unde mi-i crăiasa oare ?
«Părul moale despletindu-și
«Fața 'n apa mea privind-și
«Să m'atingă visătoare
«Cu piciorul ?»

Am răspuns : «Pădure dragă,
«Ea nu vine, nu mai vine!
«Singuri voi stejari rămâneți
«De visați la ochii vineți,
«Ce luciră pentru mine
«Vara 'ntreagă».

Ce frumos era în crânguri,
Când cu ea m'am prins tovarăș!
O poveste încântată,
Care azi e 'ntunecată....
De-unde ești, revino iarăș,
Să fim singuri!

1879 Oct. 1 «Conv. lit.»

LASĂ-ȚI LUMEA TA UITATĂ

Lasă-ți lumea ta uitată
Mi te dă cu totul mie,
De ți-ai da viața toată,
Nime 'n lume nu ne știe.

Vin' cu mine, rătăcește
Pe cărări cu cotituri,
Unde noaptea se trezește
Glasul vechilor păduri.

Printre crengi scânteie stele,
Farmec dând cărării strimte,
Și afară doar de ele
Nime 'n lume nu ne simte.

Părul tău ți se desprinde
Și frumos ți se mai șede,
Nu zi ba, de te-oi cuprinde,
Nime 'n lume nu ne vede.

Tânguiosul bucium sună
L'ascultăm cu-atâta drag,
Pe când iese dulcea lună
Dintr'o rariște de fag.

Și răspunde codrul verde
Fermecat și dureros,
Iar sufletu-mi se pierde
După chipul tău frumos.

Te desfaci c'o dulce silă,
Mai nu vrei și mai te lași,
Ochii tăi sunt plini de milă,
Chip de înger drăgălaș.

Iată lacul. Luna plină
Poleindu'l, îl străbate,
El aprins de-a ei lumină
Simte-a lui singurătate.

Tremurând cu unde 'n spume,
Între trestie le farmă,
Și visând o 'ntreagă lume
Tot nu poate să adoarmă.

De-al tău chip el se pătrunde,
Ca oglindă îl alege —
Ce privești zâmbind în unde ?
Ești frumoasă, se 'nțelege.

nălțimile albastre
Pleacă zarea lor pe dealuri,
Arătând privirii noastre
Stele 'n ceruri, stele 'n valuri.

E-un miros de tei în crânguri,
Dulce-i umbra de răchiți,
Și suntem atât de singuri
Și atât de fericiți !

Numai luna printre ceață
Varsă apelor văpae,
Și te află strânsă 'n brațe,
Dulce dragoste bălae.

1884, Febr. 1 «Conv. lit.»

SOMNOROASE PĂSĂRELE

Somnoroase păsărele
Pe la cuiburi se adună,
Se ascund în rămurele —
Noapte bună!

Doar izvoarele suspină,
Pe când codrul negru tace,
Dorm și florile 'n grădină —
Dormi în pace.

Trece lebăda pe ape
Între trestii să se culce —
Fie-ți îngerii aproape,
Somnul dulce!

Peste-a nopți feerie
Se ridică mândra lună,
Totu-i vis și armonie...

Noapte bună !

1884, Febr. 1 «Conv. lit.»

ȘI DACĂ RAMURI BAT ÎN GEAM

Și dacă ramuri bat în geam,
 Și se cutremur' plopii
E ca în minte să te am
 Și 'ncet să te apropii.

Și dacă stele bat în lac
 Adâncu-i luminându'l,
E ca durerea mea s'o 'mpac
 Înseninându-mi gândul.

Și dacă norii deși se duc
 De iese 'n lăcu luna,
E ca aminte să-mi aduc
 De tine 'n totdeauna.

1884, Febr. 1 «Conv. lit.»

PESTE VÂRFUR

Peste vârfuri trece luna,
Codru 'și bate frunza lin,
Dintre ramuri de arin
Melancolic cornul sună.

Mai departe, mai departe,
Mai încet, tot mai încet,
Sufletu-mi nemângâiet
Îndulcind cu dor de moarte.

De ce taci, când fermecată
Inima-mi spre tine 'ntorn?
Mai sună-vei, dulce corn,
Pentru mine vre-odată?

1884, Febr. 1 «Conv. lit.»

DIANA

Ce cați pe unde bate luna
Pe-un alb izvor tremurător
Și unde paserile 'ntr'una
Se 'ntrec cu glas ciripitor ?
N'auzi cum frunzele 'n poiană
Șoptesc cu zgomotul de guri
Ce se sărută, se hârjoană
În umbr' adâncă de păduri ?

În cea oglindă mișcătoare
Vrei să privești un straniu joc,
O apă vecinic călătoare
Sub ochiul tău rămas pe loc ?
S'a desprimăvărat pădurea,
E-o nouă viață 'n ori-ce zvon,
Și numai tu gândești aiurea
La tânărul Endymion.

De ce dorești singurătatea
Și glasul tainic de izvor ?
S'auzi cum codrul frunza-și bate,
S'adormi pe verdele covor ?
Iar prin lumina cea rărită,
Din valuri reci, din umbre moi,
S'apar'o zină liniștită
Cu ochii mari, cu umeri goi ?

Ah ! acum crengile le 'ndoaie
Mănuțe albe de omăt,
O față dulce și bălae.
Un trup înalt și mlădiet.
Un arc de aur pe-al ei umăr,
Ea trece mândră la vânat,
Și peste frunze fără număr
Abia o urmă a lăsat.

1884, Febr. 1 «Conv. lit.»

SEARA PE DEAL

Seara pe deal buciul sună cu jale,
Turmele-l urc', stele li scapără'n cale,
Apele plâng clar izvorând în fântâne;
Sub un salcâm, dragă, m'aștepți tu pe mine.

Luna pe cer trece-așa sfântă și clară,
Ochiii tăi mari caută 'n frunza cea rară,
Stelele nasc umezi pe bolta senină,
Peptul de dor, fruntea de gânduri ți-e plină.

Nouri curg, raze-a lor șiruri despică,
Streșine vechi casele 'n lună ridică,
Scârție'n vânt cumpăna de la fântână,
Valea-i în fum, fluere murmură'n stână;

Și osteniți oameni cu coasa'n spinare
Vin dela câmp; toaca răsună mai tare,
Clopotul vechiu umple cu glasul lui sara,—
Sufletul meu arde 'n iubire ca para

Ah! în curând satul în vale-amuțește,
Ah! în curând pasu-mi spre tine grăbește:
Lângă salcâm sta-vom noi noaptea întreagă,
Ore întregi spune-ți-oi cât îmi ești dragă!

Te-i rezimă, dulce copil, de-al meu umăr,
Și fir cu fir păru-ți aurit am să-l număr,
Ap' am să beau din a ta gură, frumsețe
Și sărutări pe ai tăi ochi de blândețe!

Îmbrățișați noi vom șede la tulpină,
Fruntea-mi în foc pe ai tăi sini se înclină,
Ce-alături cresc dulci și rotunzi ca și rodii,
Stelele 'n cer mișc' auritele zodii...

Ne-am răzimă capetele-unul de altul
Și surâzând vom adormi sub înaltu
Vechiul salcâm. — Astfel de noapte bogată,
Cine pe ea n'ar da viața lui toată?

1885, Iulie 1 «Conv. lit.»

LA STEAUA...

La steaua care-a răsărit
E-o cale-atât de lungă,
Că mii de ani i-au trebuit
Luminii să ne-ajungă.

Poate de mult s'a stins în drum
În depărtări albastre,
Iar raza ei abia acum
Luci vederii noastre.

Icoana stelei ce-a murit
Încet pe cer se sue:
Era, pe când nu s'a zărit,
Azi o vedem, și nu e.

Tot astfel când al nostru dor
Pieri în noapte-adâncă.
Lumina stinsului amor
Ne urmărește încă.

1886, Dec. 1 «Conv. lit.»

KAMADEVA ¹⁾

Cu durerile iubirii
Voind sufletu-mi să-l vindic,
L-am chemat în somn pe Kama
Kamadeva, zeul indic.

El veni, copilul mândru,
Călărind pe-un papagal,
Având zâmbetul fățarnic
Pe-a lui buze de coral.

¹⁾ *Kamadeva* este în mitologia indică zeul amorului. Tatăl său este Cerul, iar muma sa Iluzia. În figurare se înfățișează călărind pe un papagal, cu un arc făcut din trestie de zahăr, coarda arcului formată de albine, iar săgețile din flori trandafirii ale arborelui Amra». (Notă la ediția d-lui T. Maiorescu).

Aripi are, iar în tolbă-i
El păstrează ca săgeți
Numai flori înveninate
Dela Gangele măreț.

Puse-o floare-atunci în arcu-i.
Mă lovì cu ea în piept,
Și de-atunci în ori-ce noapte
Plâng pe patul meu deștept.

Cu săgeata-i otrăvită
A sosit ca să mă certe
Fiul cerului albastru
Și-al iluziei deșerte.

1887, Iulie 1, «Conv. lit».

INTRE PASERI

Cum nu suntem două paseri
Sub o streșină de stuf,
Cioc în cioc să stăm alături
Intr'un cuib numai de puf !

Nu mi-ai scoate oare ochii
Cu-ascuțitul botișor ?
Și alătura cu mine
Sta-vei oare binișor ?

Parcă mi te văd, drăguță,
Că îmi sberi și că te scap ;
Stând pe gard, privind la mine,
Ai tot da cochet din cap.

Iară eu suit pe casă
Și plouat de-atât amor,
M'aș umflă ursuz în pene
Și aș sta într'un picior.

1892, Iulie 1, «Conv. lit».

FRAGMENT

După ce atâta vreme
Laolaltă n'am vorbit,
Mie-mi pare că uitarăm
Cât de mult ne-am fost iubit.

Dar acum te văd nainte-mi
Dulce, palidă cum şezi —
Lasă-mă ca altă dată
Umilit să 'ngenuchez,

Lasă-mă să-ţi plâng de milă,
Să-ţi sărut a tale mâni...
Mănuşiţe, ce făcurăţi
De atâtea săptămâni?

.....
.....

1892, Iulie 1, «Conv. lit»

Elegii.

PE ACEEAȘI ULICIOARA

Pe aceeași ulicioară
Bate luna în ferești,
Numai tu de după gratii
Veșnic nu te mai ivești.

Și acciași pomi în floare
Crengi întind peste zapla .
Numai zilele trecute
Nu le fac să fie azi.

Altul este al tău suflet,
Alții ochii tăi acum ;
Numai eu, rămas acelaș,
Bat mereu acelaș drum.

Ah, subțire și gingașă
Tu pășeai încet, încet,
Dulce îmi veneai în umbra
Tăinuitului boschet.

Și lăsându-te la pieptu-mi,
Nu știam ce-i pe pământ,
Ne spuneam atât de multe
Făr' a zice un cuvânt.

Sărutări erau răspunsul
La 'ntrebări îndeosebi,
Și de alte cele 'n lume
N'aveai vreme să întrebi.

Și în farmecul vieții-mi
Nu știam că-i tot aceea
De te razimi de o umbră
Sau de crezi ce-a zis femeea.

Vântul tremură 'n perdele
Astăzi ca și alte dăți,
Numai tu de după ele
Veșnic nu te mai arăți!

1879, Febr. 1. «Conv. lit».

NU MĂ ÎNȚELEGI

În ochii mei acuma nimic nu are preț
Ca taina ce ascunde a tale frumuseți ;
Căci pentru care altă minune de cât tine
Mi-ași risipi o viață de cugetări senine
Pe basme și nimicuri, cuvinte cumpănind,
Cu peritorul sunet al lor să te cuprind,
În lanțuri de imagini duiosul vis să-l ferec,
Să împedec umbra dulce de-a merge 'n întunerec ?

Și azi când a mea minte, a farmecului roabă,
Din orișice durere îți face o podoabă,
Și când răasai nainte-mi ca marmura de clară,
Când ochiul tău cel mândru străluce în afară,
Întunecând privirea-mi de nu pot să văd încă
Ce-adânc trecut de gânduri e 'n noaptea lor adâncă.
Azi când a mea iubire e-atâta de curată
Ca farmecul de care tu ești împresurată.

Ca setea cea eternă ce-o au după olaltă
Lumina de 'ntunerie și marmura de daltă,
Când dorul meu e-atâta de-adânc și-atât de sfânt
Cum nu mai e nimica în cer și pe pământ,
Când e-o înamorare de tot ce e al tău,
De-un zâmbet, de-un cutremur, de bine și de rău,
Când ești enigma însăși a vieții mele 'ntregi; —
Azi văd din a ta vorbă, că nu mă înțelegi!

Să treacă înflorirea de-un vânt al recei ierne?
Să 'nceți a fi icoana iubirei cei eterne?
Cu marmura cea albă să nu te mai asameni,
Să fii ca toată lumea frumoasă între oameni?
Să 'ncete acel farmec ce te-au făcut o zee,
fii — încântătoare — dar numai o femeie,
Ș'atunci să-mi zici: «Privirea ce-atât ai adorat-o,
«E încă tot senină, fermecătoare... lat-o!»

E încă tot!... Avea-vei în ochi-mi acel preț
Ce azi ți-l dă sfiala pierdutei mele vieți?
Voiu fi supus duioasei, nemaisimțitei munci,
C'o oaste de imagini să te iubesc și-atunci?
Au nu știi tu ce suntem? Copii nimicniciei,
Nefericiri zvârlite în brazdele veciei,
Rotiri strălucitoare a undelor albastre,
Gândirea noastră spuma nimicniciei noastre,
Iar visuri și iluzii pe marginea uitării

Trec și se pierd în zare ca pasărilor mării
Și ce rămâne în urmă nu e de cât obscură
Și oarbă suferință ce bântue în natură ?

Azi când eu am puterea ce-o are numai Domnul
Din haosul uitării s'alung pe-o clipă somnul,
Pe schelea lumii noastre, urite și într'un chip,
Cu vorbe 'mpestrită, zidită din nisip,
Eu să ridic o lume mai mare, mai senină,
Precum au fost odată a raiului grădină,
Azi când ești prea mult înger și prea puțin femeie,
Frumoasă cum nici Venus nu a putut să stee,
În loc de-a fi un soare al astei lumi întregi,
Tu îmi ucizi gândirea, căci nu mă înțelege.

1879, Martie 15, «Albumul literar» al societății studențești «Unirea».

DE CATE ORI IUBITO

De câte ori, iubito, de noi mi-aduc aminte,
Oceanul cel de ghiață năzare înainte :
Pe bolta alburie o stea nu se arată,
Departe doară luna cea galbenă — o pată ;
Iar peste mii de sloiuri de valuri repezite
O pasăre plutește cu aripi ostenite
Pe când a ei pereche 'nainte tot s'a dus
C'un pâlcc întreg de paseri, perzându-se 'n apus...
Aruncă pe-a ei urmă priviri suferitoare,
Nici rău nu-i pare-acuma, nici bine nu — ea moare
Visându-se 'ntr'o clipă cu anii înapoi.

.
Suntem tot mai departe deolaltă amândoi...
Din ce în ce mai singur mă 'ntunec și îngheț,
Când tu te pierzi în zarea eternei dimineți.

1879, Sept. 1, «Conv. lit».

DESPARTIRE

Să-ți cer un semn, iubito, spre-a nu te mai uita ?
Te-aș cere doar pe tine, dar nu mai ești a ta,
Nu floarea veștejită din părul tău bălai,
Căci singura mea rugă-i : uitării să mă dai.

La ce simțirea crudă a stinsului noroc
Să nu se sting-asemeni, ci 'n veci să stea pe loc ?
Tot alte unde-i sună aceluiaș părau —
La ce statornicia părerilor de rău,
Când prin această lume să trecem ne e scris
Ca visul unei umbre și umbra unui vis ?
La ce de-acu 'nainte tu grija mea s'o porți ?
La ce ce să măsurii anii ce zboară peste morți ?
Tot una-i, dacă astăzi sau mâne o să mor,
Când voiu să-mi piară urma în mintea tuturor,
Când voiu să uiți norocul visat de amândoi,

Trezindu-te, iubito, cu anii înapoi,
Să fie neagră umbra în care-oiu fi perit,
Ca și când niciodată noi nu ne-am fi zărit.
Ca și când anii mândri de dor ar fi deșerți...
Că te-am iubit atâta, putea-vei tu să ierți ?

Cu fața spre perete mă lasă prin străini,
Să 'nchețe sub pleoape a ochilor lumini
Și când se va întoarce pământul în pământ,
Au cine o să știe de unde's, cine sânt ?
Cântări tânguitoare prin zidurile reci
Porni-vor să-mi cerșească repaosul de veci.
Ci eu aş vrea ca unul, venind de mine-aproape,
Să-mi spue al tău nume pe 'nchisele mi pleoape,
Apoi — de vor — m'arunce în margine de drum...
Tot îmi va fi mai bine ca 'n ceasul de acum.
Din zare depărtată răsar'un stol de corbi,
Să 'ntunece tot cerul pe ochii mei cei orbi,
Răsar'o vijelie din margini de pământ,
Dând pulberea-mi țărâni și inima-mi în vânt.

Ci tu rămâi în floare ca luna lui April,
Cu ochii mari și umezi, cu zâmbet de copil;
Din cât ești de copilă să 'ntinerești mereu,
Să nu mă știi pe mine, cum nu m'oiu ști nici eu.

1879. Oct. 1, «Conv. lit».

O M A M A . . .

O mamă, dulce mamă, din negura de vremi
Pe freamătul de frunze la tine tu mă chemi ;
Deasupra criptei negre a sfântului mormânt
Se scutură salcâmi de toamnă și de vânt,
Se bat încet din ramuri, îngână glasul tău...
Mereu se vor tot bate, tu vei dormi mereu.

Când voiu muri, iubito, la creștet să nu-mi plângi ;
Din teiul sfânt și dulce o ramură să frângi,
La capul meu cu grijă tu ramura s'o 'ngropi,
Asupra ei să cadă a ochilor tăi stropi ;
Simți-o-voiu odată umbrind mormântul meu...
Mereu va crește umbra-i, eu voiu dormi mereu.

Iar dacă împreună va fi ca să murim,
Să nu ne ducă 'n triste zidiri de țințirim :
Mormântul să ni-l sape la margine de râu,
Ne pună 'n încăperea aceluiaș sicriu,
De-apururea aproape vei fi de sânul meu...
Mereu va plânge apa, noi vom dormi mereu.

1880, Aprilie 1, «Conv. lit».

MAI AM UN SINGUR DOR.

De-oiu adormi curând
In noaptea uitării,
Să mă duceți tăcând
La marginea mării.

Nu voiu sicriu bogat
Făclie și flamuri,
Ci-mi implețiți un pat
Din tinere ramuri.

Să-mi fie somnul lin
Și codrul aproape,
Luceasc' un cer senin
Eternelor ape,

Care 'n dureri adânci
Se 'nalță la maluri;
S'ar atârna de stânci
Cu brațe de valuri.

Se 'nalță, dar recad
Și murmură 'ntr'una
Când pe păduri de brad
Alunecă luna.

Și nime 'n urma mea
Nu 'mi plângă la creștet,
Doar moartea glas să dea
Frunzișului veșted.

Să treacă lin prin vânt
A tot știutoarea,
De-asupra-mi teiul sfânt
Să 'și scuture floarea.

Cum n'oiu mai fi pribeag
De-atunci înainte,
M'or troeni cu drag
Aduceri aminte.

Luceferi ce răsar
În umbră de ceteni
Or să-mi zimbească iar
Fiindu-mi prieteni :

Ce n'or ști că privesc
O lume de patemi,
Pe când liane cresc
Pe singurătate-mi.

1884, Febr. «Conv. lit.»

V A R I A N T A

Nu voiu mormânt bogat,
Cântare și flamuri,
Ci-mi împlețiți un pat
Din tinere ramuri;
Și nime 'n urma mea
Nu'mi plângă la creștet,
Frunzișului veșted
Doar vântul glas să-i dea.
In liniștea sării
Să mă 'ngropați, pe când
Trec stoluri zburând
La marginea mării.

Să 'mi fie somnul lin
Și codrul aproape!
Lucească cer senin
Eternelor ape,

Care din văi adânci,
Se 'nalță la maluri ;
Cu brațe de valuri
S'ar atârna de stânci
Și murmură 'ntr'una
Când spumegând recad,
Iar pe păduri de brad
Alunecă luna.

Reverse dulci scânteii
A tot știutoarea,
De-asupra-mi crengi de tei
Să-și scuture floarea.
Ne mai fiind pribeag
De-atunci înainte,
Aduceri aminte
M'or coperi cu drag
Și stinsele patemi
Le-or troeni căzând,
Uitarea 'ntinzând
Pe singurătate-mi.

ALTA VARIANTA

Iar când voi fi pribeag
In liniştea sării
Săpaţi-mi un mormânt
La marginea mării.

Nu voiu sicriu bogat
Podoabe şi flamuri,
Ci-mi împletiţi un pat
Din veştede ramuri.

Să-mi fie somnul lin
Şi codrul aproape
Să am un cer senin
Pe-adâncile ape.

S'aud cum blânde cad
Izvoarele 'ntr'una,
Pe vârfuri lungi de brad
Alunece luna.

S'aud pe valuri vânt,
Din munte talanga,
De-asupra-mi teiul sfânt
Să-și scuture creanga.

Și cum n'oiu suferi
De-atuncea 'nainte,
Cu flori m'or troeni
Aduceri aminte.

Și cum va încetă
Al inimei zbucium,
Ce dulce'mi va sună
Cântarea de bucium !

Vor arde 'n preajma mea
Luminile 'n dealuri
Izbind s'or frământă
Eternele valuri.

Și nime 'n urma mea
Nu'mi plângă la creștet
Ci codrul vânt să dea
Frunzișului veșted.

Luceferii de foc
Privi-or din ceteni
Mormânt fără 'de noroc
Și fără prieteni.

1883 Martie 18, «Familia».

ALTA VARIANTA

Mai am un singur dor :

In liniştea sării

Să mă lăsaţi să mor

La marginea mării ;

Să-mi fie somnul lin

Şi codrul aproape,

Pe 'ntinsele ape,

Să am un cer senin.

Nu'mi trebuie flamuri,

Nu voiu sicriu bogat,

Ci-mi împletiţi un pat

Din tinere ramuri.

Şi nime 'n urma mea

Nu 'mi plângă la creştet

Doar toamna glas să dea

Frunzişului veşted.

Pe când cu zgomot cad
Izvoarele 'ntr'una,
Alunece luna
Prin vârfuri lungi de brad.
Pătrunză talanga
Al serii rece vânt;
Deasupra-mi teiul sfânt
Să-și scuture creanga.

Cum n'oiu mai fi pribeag
De-atunci înainte,
M'or troeni cu drag
Aduceri aminte;
Luceferi ce răsar
Din umbră de ceteni,
Fiindu-mi prieteni,
O să'mi zâmbească iar.
Va geme de patemi
Al mării aspru cânt...
Ci eu voiu fi pământ
În singurătate-mi.

DIN VALURILE VREMII

Din valurile vremii, iubita mea, răsai,
Cu brațele de marmur, cu părul lung bălai
Și fața străvezie ca fața albei ceri —
Slăbită e de umbra duioaselor dureri!
Cu zâmbetul tău dulce tu mângâi ochii mei,
Femee între stele și stea între femei,
Și întorcându-ți fața spre umărul tău stâng,
În ochii fericirii mă uit pierdut și plâng.

Cum oare din noianul de neguri să te rump,
Să te ridic la pieptu-mi, iubite înger scump,
Și fața mea în lacrimi pe fața ta s'o plec,
De sărutări aprinse suflarea să ți-o nec
Și mâna friguroasă s'o încălzesc la sin,
Aproape — mai aproape, pe inima'mi s'o țin.

Dar vai, un chip aevea nu ești, astfel de treci,
Și umbra ta se pierde în negurile reci,
De mă găsesc iar singur cu brațele în jos
În trista amintire a visului frumos!
Zadarnic după umbra ta dulce le întind:
Din valurile vremii nu pot să te cuprind.

1884. Febr. 1 «Conv. lit.»

S'A DUS AMORUL

S'a dus amorul, un amic
Supus amândurora ;
Deci cânturilor mele zic
Adio tuturorora.

Uitarea le închide 'n scrin
Cu mâna ei cea rece,
Și nici pe buze nu-mi mai vin
Și nici prin gând mi-or trece.

Atâta murmur de izvor,
Atât senin de stele,
Și un atât de trist amor
Am îngropat în ele !

Din ce noian îndepărtat
 Au răsărit în mine !
Cu câte lacrimi le-am udat,
 Iubito, pentru tine !

Cum străbăteau atât de greu
 Din jalea mea adâncă
Și cât de mult îmi pare rău,
 Că nu mai sufăr încă.

Că nu mai vrei să te arăți,
 Lumină de 'n departe,
Cu ochii tăi întunecați,
 Renăscători din moarte !

Și cu acel smerit suris,
 Cu cea mai blândă față,
Să faci din viața mea un vis,
 Din visul meu o viață !

Să mi se pară cum că crești
 De cum răsare luna
În umbra dulcilor povești
 Din nopți o mie una !

Era un vis misterios
 Și blând din cale-afară
Și prea era de tot frumos,
 De-a trebuit să piară.

Prea mult un înger mi-ai părut
 Și prea puțin femeie,
Ca fericirea ce-am avut
 Să fi putut să stee.

Prea ne pierdurăm tu și eu
 În al ei farmec, poate,
Prea am uitat pe Dumnezeu
 Precum uitarăm toate.

Și poate că nici este loc
 Pe-o lume de mizerii
Pentr'un atât de sfânt noroc
 Străbătător durerii.

1884, Febr. «Conv. lit.»

PE LÂNGA PLOPII FĂRĂ SOȚ...

Pe lângă plopii fără soț
Adesea am trecut
Mă cunoșteau vecinii toți,—
Tu nu m'ai cunoscut.

La geamul tău ce strălucea,
Privii atât de des :
O lume toată 'nțelegea,
Tu nu m'ai înțeles.

De câte ori am așteptat
O șoaptă de răspuns..
O zi din viață să'mi fi dat,
O zi mi-era de-ajuns.

O oră să fi fost amici
Să ne iubim cu dor,
S'ascult de glasul gurii mici —
O oră și să mor

Dându-mi din ochiul tău senin
O rază din adins.
În calea timpilor ce vin
O stea s'ar fi aprins.

Ai fi trăit în veci de veci
Și rânduri de vieți
Cu ale tale brațe reci
Înmărmureai măreț!

Un chip de-apururi adorat
Cum nu mai au perechi
Acele zine ce străbat
Din timpurile vechi!

Căci te iubeam cu ochi păgâni
Și plini de suferinți,
Ce mi-i lăsară din bătrâni,
Părinții din părinți.

Azi nici măcar îmi pare rău
Că trec cu mult mai rar,
Că cu tristețe capul tău
Se'ntoarce în zadar ;

Căci azi le semeni tuturor
La umblet și la port,
Și te privesc nepăsător
C'un rece ochiu de mort.

Tu trebuia să te cuprinzi
De acel farmec sfânt
Și noaptea candelă s'aprinzi
Iubirii pe pământ.

1884. Febr. 1, *C«onv. lit»*.

A D I O

De-acuma nu te-oiu mai vedea
Rămâi, rămâi cu bine!
Mă voiui feri în calea mea
De tine.

De astăzi dar tu fă ce vrei.
De astăzi nu'mi mai pasă,
Că cea mai dulce 'ntre femei
Mă lasă.

Căci nu mai am de obicei,
Ca 'n zilele acele,
Să mă îmbăt și de scânteii
Din stele.

Când degerând, atâtea dăți
Eu mă uitam prin ramuri
Și așteptam să te arăți
La geamuri.

O, cât eram de fericit
Să mergem împreună
Sub acel farmec liniștit
De lună !

Și când în taină mă rugam
Ca noaptea 'n loc să stee,
În veci alături să te am,
Femei !

Din a lor treacăt să apuc
Acele dulci cuvinte,
De care azi abia mi-aduc
Aminte.

Căci astăzi dacă mai ascult
Nimicurile-aceste,
Îmi pare-o veche, de demult
Poveste.

Și dacă luna bate 'n lunci
Și tremură pe lacuri,
Totuși îmi pare că de-atunci
Sunt veacuri.

Cu ochii serii cei d'întâi
Eu n'o voi mai privi-o...
De-aceea 'n urma mea rămâi,
Adio !

1884, Febr. 1, «Conv. lit».

TE DUCI

Te duci, și ani de suferință
N'or să te vadă ochii-mi triști,
În morăți de-a ta ființă,
De cum zimbești, de cum te miști.

Și nu e blând ca o poveste
Amorul meu cel dureros,
Un demon sufletul tău este,
Un chip de marmoră frumos.

În față farmecul palorii
Și ochi ce scânteie de vii —
Sunt umezi, înfiorătorii,
De lingușiri, de violenții.

Când mă ating, eu mă cutremur,
Tresar la pasul tău când treci,
De-al genei tale gingaș tremur
Atârnă viața mea pe veci.

Te duci și rău n'o să-mi mai pară
De-acum de ziua cea de eri,
Că nu am fost victimă iară
Neînduratelor dureri,

C'auzu-mi n'o să-l mai întuneci
Cu-a gurii dulci suflări fierbinți,
Pe frunte-mi mâna n'o s'o luneci,
Ca să mă faci să-mi ies din minți.

Puteam numiri desfăimătoare
În gândul meu să-ți iscodesc,
Și te uram cu 'nverșunare,
Te blestemam, căci te iubesc.

De-acum nici asta nu-mi rămâne
Și n'o să am ce blestemă :
Ca azi va fi ziua de mâne,
Ca mâni toți anii s'or urmă, —

O toamnă, care întârzie
Pe-un istovit și trist isvor,
Deasupra-i frunzele pustie:
A mele visuri, care mor.

Viața-mi pare-o nebunie
Sfârșită fără a fi nceput,
În toată neagra veșnicie
O clipă 'n brațe te-am ținut.

De-atunci, pornind a lui aripe,
S'a dus pe veci norocul meu:
Redă-mi comoara unei clipe
Cu ani de părere de rău!

1884, Febr. I, «Conv. lit».

DE-OR TRECE ANII

De-or trece anii cum trecură,
Ea tot mai mult îmi va plăcè,
Pentru că 'n toat'a ei făptură
E-un «nu ştiu cum» şi-un «nu ştiu ce».

M'a fermecat cu vr'o scântee
Din clipa 'n care ne văzum ?
Deşi nu e decât femeie,
E totuş altfel, nu ştiu cum.

De-aceea una 'mi este mie
De ar vorbi, de ar tăcè ;
Dac'al ei glas e armonie,
E şi 'n tăcere nu ştiu ce.

Astfel robit de-aceeași jale
Petrec mereu acelaș drum:
În taina farmecelor sale
E-un «nu știu ce» și-un «nu știu cum».

1884, Febr. 1, «Conv. lit».

CE E AMORUL

Ce e amorul? E un lung
Prilej pentru durere ;
Căci mii de lacrimi nu-i ajung
Și tot mai multe cere.

De-un semn în treacăt dela ea
El sufletul ți-l leagă,
În cât să n'o mai poți uita
Viața ta întreagă.

Dar încă, de te-așteaptă'n prag
În umbră de unghere,
De se'ntâlnește drag cu drag,
Cum inima ta cere ;

Dispar și ceruri și pământ
Și pieptul tău se bate,
Și totu-atârnă de-un cuvânt
Șoptit pe jumătate.

Te urmărește săptămâni
Un pas făcut a lene,
O dulce strângere de mâni,
Un tremurat de gene;

Te urmăresc luminători
Ca soarele și luna
Și peste zi de-atâtea ori
Și noaptea totdeauna.

Căci scris a fost ca viața ta
De doru-i să nu'ncapă,
Căci te-a cuprins asemenea
Lianelor din apă.

1884, Febr. 1, «Conv. lit».

CÂND AMINTIRILE

Când amintirile 'n trecut
Încearcă să mă cheme,
Pe drumul lung și cunoscut
Mai trec din vreme 'n vreme

De-asupra casei tale ies
Și azi aceleași stele
Ce-au luminat atât de des
Înduioșării mele.

Și peste arbori înșirați
Răsare blânda lună
Ce ne găsea îmbrățișați
Șoptindu-ne 'mpreună.

A noastre inimi își jurau
Credință pe toți vecii,
Când pe cărări se scuturau
De floare liliicii.

Putut-au oare-atâta dor
În noapte să se stângă,
Când valurile de izvor
N'au încetat să plângă,

Când luna trece prin stejari
Urmând mereu în cale-și,
Când ochii tăi tot încă mari
Se uită dulci și galeși ?

1884, Febr. 1, «Familia».

DIN NOAPTEA

Din noaptea vecinicei uitări,
În care toate curg,
A vieții noastre dezmierdări
Și raze din amurg,

De unde nu mai străbătu
Nimic din ce-a apus, —
Aș vrea odată'n viață tu
Să te înnalți în sus !

Și dacă ochii ce-am iubit
N'or fi de raze plini
Tu mă privește liniștit
Cu stinsele lumini ;

Și dacă glasul adorat
N'o spune un cuvânt,
Tot înțeleg că m'ai chemat
Dincolo de mormânt.

1884, Febr. 12, «Conv. lit».

DE CE NU-MI VII.

Vezi, rândunelele se duc,
Se scutur frunzele de nuc,
S'așează bruma peste vii —
De ce nu-mi vii, de ce nu-mi vii ?

O vino iar în al meu braț,
Să te privesc cu mult nesaț,
Să razim dulce capul meu
De sânul tău, de sânul tău !

Ți-aduci aminte cum pe-atunci,
Când ne primblam prin văi și lunci,
Te ridicam de subsuori
De-atâtea ori, de-atâtea ori ?

In lumea asta sunt femei
Cu ochi ce izvoresc scântei...
Dar, ori-cât ele sunt de sus,
Ca tine nu-s, ca tine nu-s!

Căci tu înseninezi mereu
Viața sufletului meu,
Mai mândră decât ori-ce stea,
Iubita mea, iubita mea!

Târzie toamnă e acum,
Se scutur frunzele pe drum
Și lanurile sunt pustii...
De ce nu-mi vii, de ce nu-mi vii!

1887, Febr. 1. «Conv. lit.»

APARI SĂ DAI LUMINĂ

Apari să dai lumină arcatelor ferești,
Să văz în templu-i zâna cu farmece cerești.
Prin vremea trecătoare lucește prea curat
Un chip tăiat de daltă, de-apururi adorat,
Privi-te-voiu cu ochii în lacrimi ferbinți...
O ! marmură aibi milă de-a mele rugăminți !

Indură-te și lasă privirea-mi s'o consol
La alba strălucire a gâtului tău gol,
La dulcea rotundire a sânilor ce cresc,
La noaptea cea adâncă din ochiul tău ceresc,
Să văd că de privirea-mi tăcând te infiori...
O marmură, aibi milă de ochii-mi rugători !

Aș vrea cu-a mele lacrimi picioarele să-ți scald,
În dulcea 'nfiorare a sufletului cald,
Să mor pătruns de jalea amorului meu sfânt,
Ca lebăda ce moare de propriul ei cânt,
Să mor de 'ntâia rază din ochii tăi cei reci...
O! marmură, aibi milă de stingerea-mi pe veci!

Ca iarna cea eternă a nordului polar
Se 'ntinde amorțirea în sufletu-mi amar,
Nimic nu luminează astei pustietăți,
Doar sloiurile par ca ruine de cetăți
Plutind de asprul viscol al morții cei de veci...
Tu ramură 'nflorită... pe visul meu te pleci!

Din lumea de mizerii și fără de 'nțeles
Cu ochii cei de ghiață ai morții m'am ales
Și totu-mi pare veșted, căzut și uniform,
Sunt însetat de somnul pământului s'adorm,
În cât numai de nume îmi pare că exist...
Tu doar răesai c'un zâmbet în visul meu cel trist!

Cu ochii tăi de înger mă mângâi și mă minți,
Căci ei cuprind o lume de dulci făgăduinți,
De-amor fără de margini, de scumpe fericiri,

Cum nu se află 'n lumea aceasta nicăiri,
Căci iarăși este umbra iubirei cei de veci,
Ce trece cu întreaga-i putere, pe când treci !

Nici luna plutitoare, nici stelele din cer
N'or să pătrună 'n umbra trecutelor dureri,
N'or să pătrunz' amarul perdutei tinereți,
Măcar să am de-acuma o sută de vieți,
Căci sufletu-mi de-atuncea e-atât de 'ntunecat...
Doar ochii tăi de înger în visul meu străbat !

Ca toamna cea târzie e viața mea, și cad
Iluzii ca și frunza pe undele de vad,
Și nici o bucurie în cale-mi nu culeg,
Nimic de care 'n lume iubirea să mi-o leg,
Pustiul și urîtul de-apururi mă cuprind...
Doar brațele-ți de marmur în visul meu se 'ntind

Precum corăbii negre se leagănă de vânt
Cu pânzele-atârinate departe de pământ,
Cum între cer și mare trec paserile stol,
Trec ale mele gânduri pe-a sufletului gol,
Și 'ntind ale lor aripi spre negre depărtări...
Tu ești în visu-mi negru luceafărul pe măr !

Cu recea nepăsare tu sufletu-mi aduci
Pe cele două brațe întinse-a sfintei cruci,
Și buzele 'nsetate cu fiere mi le uzi,
Când ruga mea ferbinte nu vrei să o auzi,
Mă faci părtaș în lume durerilor lui Crist...
O! marmură, aibi milă de sufletul meu trist!

Dar te cobori, divino, pătrunsă de-al meu glas,
Măi mândră, tot mai mândră la fiecare pas.,
Visez, ori e aevea? Tu ești în adevăr?
Tu treci cu mâna albă prin vițele de păr?
Dacă visez, te'ndură, privește'n ochii-mi drept...
O! marmură, aibi milă să nu mă mai deștept

1895, Iunie 1. «Conv. lit.»

Sonete.

AFARĂ-I TOAMNĂ

Afară-i toamnă, frunza 'mprăștiată,
Iar vântul zvârle 'n geamuri grele picuri:
Ci tu citești scrisori din roase plicuri
Și într'un ceas gândești la viața toată.

Pierzându-ți timpul tău cu dulci nimicuri,
N'ai vrea ca nime 'n ușa ta să bată...
Dar și mai bine-i, când afară-i sloată,
Să stai visând la foc, de somn să picuri.

Și eu astfel mă uit din jeț pe gânduri,
Visez la basmul vechiu al zinei Dochii.
În juru-mi ceața crește rânduri, rânduri —

De-odat'aud foșnirea unei rochii,
Un moale pas, abia atins de scânduri —
Iar mâni subțiri și reci mi-acopăr ochii.

1879, Oct. 1, «Conv. lit.»

SUNT ANI LA MIJLOC

Sunt ani la mijloc și 'ncă mulți vor trece
Din ceasul sfânt în care ne 'ntâlnirăm,
Și tot mereu gândesc cum ne iubirăm,
Minune cu ochi mari și mână rece.

O vino iar! Cuvinte dulci inspiră-mi,
Privirea ta asupra mea se plece.
Sub raza ei mă lasă a petrece
Și cânturi nouă zmulge tu din liră-mi.

Tu nici nu știi, a ta apropiere
Cum sufletu-mi de-adânc îl liniștește,
Ca răsărirea stelei în tăcere ;

Iar când te văd zimbind copilărește,
Se stinge-atunci o viață de durere,
Privirea-mi arde, sufletul îmi crește.

1879, Oct. 1. «Conv. lit».

CÂND ÎNSUȘI GLASUL

Când însuși glasul gândurilor tace,
Mă 'ngână cântul unei dulci evlavii,
Atunci te chem; chemarea-mi asculta-vei?
Din neguri reci plutind te vei desface?

Puterea nopții blând insenina-vei
Cu ochii mari și purtători de pace?
Răsai din umbra vremilor încoace
Ca să te văd venind—ca 'n vis, așa vii!

Cobori încet... aproape, mai aproape,
Te pleacă iar zimbînd peste-a mea față,
A ta iubire c'un suspin arat-o.

Cu geana ta m'atinge pe pleoape
Să simt fiorii străngerii în brațe,
Pe veci pierdute, vecinic adorato!

1879, Oct. 1. «Conv. lit.»

IUBIND ÎN TAINĂ

Iubind în taină am păstrat tăcere,
Gândind că astfel o să-ți placă ție,
Căci în priviri ceteam o vecinicie
De-ucigătoare visuri de plăcere.

Dar nu mai pot. A dorului tărie
Cuvinte dă duioaselor mistere,
Vreau să mă 'nec de dulcea 'nvăpăiere
A celui suflet, ce pe al meu știe,

Nu vezi că gura-mi arsă e de sete
Și 'n ochii mei se vede 'n friguri chinu-mi,
Copila mea cu lungi și blonde plete ?

Cu o suflare răcorești suspinu-mi,
C'un zâmbet faci gândirea-mi să se 'mbete ?
Fă un sfârșit durerii... vin la sinu-mi !

1879—1883; nepublicată în reviste.

TRECUT-AU ANII

Trecut-au anii ca nori lungi pe șesuri
Și niciodată n'or să vie iară,
Căci nu mă 'ncântă azi cum mă mișcară
Povești și doine, ghicitori, eresuri

Ce fruntea mi de copil o 'nseninară,
Abia 'nțelese, pline de 'nțelesuri ;
Cu-a tale umbre azi în van mă 'mpresuri,
O ceas al tainei, asfințit de sară...

Să smulg un sunet din trecutul vieții,
Să fac, o suflet, ca din nou să tremuri ?
Cu mâna mea în van pe liră lunec :

Pierdut e totu 'n zarea tinereții
Și mută-i gura dulce-a altor vremuri,
Iar timpul crește'n urma mea... mă'ntunec !

1879—1883 ; nepublicată în reviste.

S'A STINS VIAȚA

S'a stins viața falnicei Veneții,
N'auzi cântări, nu vezi lumini de baluri ;
Pe scări de marmură, prin vechi portaluri
Pătrunde luna înălbind pereții.

Okeanos tot se plânge pe canaluri.
El numa 'n veci e 'n floarea tinereții,
Miresei dulci i-ar da suflarea vieții,
Izbește 'n ziduri vechi, sunând din valuri.

Ca 'n țințirim tăcere e 'n cetate.
Preot rămas din a vechimei zile,
San-Marc, sinistru, miezul nopții bate.

Cu glas adânc, cu graiul de Sibile,
Rostește lin în clipe cadente:
«Nu 'nvie morții — e 'n zădar, copile !»

1884, Ian. 1, «Conv. lit.»

ORI-CÂTE STELE

Ori câte stele ard în înălțime,
Ori câte unde-aruncă 'n față-i marea,
Cu-a lor lumină și cu scânteierea
Ce-or fi 'nsemnând, ce vor — nu știe nime.

Deci cum voești, tu poți urmă cărarea ;
Fii bun și mare, ori pătat de crime...
Acelaș praf, aceeași adâncime !
Iar moștenirea ta și-a tot : uitarea.

Parcă mă văd murind : în umbra porții
Așteaptă cei ce vor să mă îngroape,
Aud cântări și văd lumini de torții.

O, umbră dulce, vino mai aproape,
Să simt plutind deasupra-mi geniul morții,
Cu aripi negre, umede pleoape.

1890, Febr. 1, «Conv. lit.»

PE UN ALBUM

Albumul? Bal-mască cu lume multă,
În care toți pe sus își poartă nasul,
Disimulându-și mutra, gândul, gl sul;
Cu toți vorbesc și nimeni nu ascultă.

Și eu intrai, mă vezi rărindu-mi pasul,
Un vers încerc cu pana mea incultă,
Pe masa ta așez o foaie smultă
Ce de când e nici n'a visat Parnasul.

Spre-a-ți aminti trecutele petreceri,
Condeiu 'n mână tu mi-l pui cu silă —
Dela oricine-un snop de paie seceri, —

Apoi te uiți rîzînd la câte-o filă,
Viclean te bucuri de-ale noastre 'ntreceri,
Privind în vrav — prostia imobilă.

1892, Iulie 1, «Conv. lit.»

RUGĂCIUNEA UNUI DAC

Pe când nu era moarte, nimic nemuritor,
Nici sâmburul luminii de viață dătător,
Nu era *azi*, nici *mâine*, nici *eri*, nici *totdeauna*,
Căci *unul*, erau toate, și *totul* era una,
Pe când pământul, cerul, văzduhul, lumea toată
Erau din rândul celor ce n'au fost niciodată —
Pe-atunci erai Tu singur, încât mă'ntreb în sine-mi:
Au cine-i zeul, cărui plecăm a noastre inemi ?

El singur zeu stătut-au nainte de-a fi zeii,
Și din noian de ape puteri au dat scânteii,
El zeilor dă suflet și lumii fericire,
El este-al omenirii izvor de mântuire, —
Sus inimele voastre ! Cântare aduceți-i !
El este moartea morții și învierea vieții !

Și el îmi dete ochii să văd lumina zilei,
Și inima-mi umplut-au cu farmecele milei.
În vuetul de vânturi auzit-am a lui mers
Și 'n glas purtat de cântec simții duiosu-i vers —
Și tot pe lâng'aceste cerșesc înc'un adaos:
Să 'ngădue intrarea-mi în veșnicul repaos!

Să blasteme pe-ori-cine de mine-o avea milă,
Să binecuvinteze pe cel ce mă împilă.
S'asculte orice gură ce-ar vrea ca să mă rădă,
Puteri să pue 'n brațul ce-ar sta să mă ucidă.
Ș'acela între oameni devină cel dintâiu,
Ce mi-ar răpi chiar piatra ce-oiu pune-o căpătâiu.

Gonit de toată lumea prin anii mei să trec,
Pân 'ce oiu simți că ochiu-mi de lacrimi e sec,
Că 'n orice om din lume un dușman mi se naște,
C'ajung pe mine însu-mi a nu mă mai cunoaște,
Că chinul și durerea simțirea-mi a 'mpetrit'o,
Că pot să-mi blastem mama, pe care am iubit-o —
Când ura cea mai crudă mi s'ar părea amor...
Poate-oiu uită durerea-mi și voi putea să mor.

Străin și făr' de lege de voi muri, atunce
Nevrednicu-mi cadavru în uliță 'l arunce,

Ș'aceluia, Părinte, să'i dai coroana scumpă,
Ce-o să âsmuțe câinii ca inima'mi s'o rumpă,
Iar celui ce cu pietre mă va isbi în față,
Îndură-te, stăpâne, și dă-i pe veci viață!

Astfel numai, Părinte, eu pot să-ți mulțumesc
Că tu mi-ai dat în lume norocul să trăesc.
Să cer a tale daruri, genunchi și frunte nu plec,
Spre ură și blestemuri aș vrea să te înduplec,
Să simt că de suflarea-ți suflarea mea se curmă
Și 'n stingerea eternă dispar fără de urmă!

1879, Sept, 1, «Conv. lit».

SCRISOAREA I

Când cu gene ostenite seara suflu 'n lumânare,
Doar ceasornicul urmează lunga timpului cărare ;
Căci perdelele 'ntr'o parte când le dai, și în odaie
Luna varsă peste toate voluptoasa ei văpae,
Ea din noaptea amintirii o vecie 'ntreagă scoate
De dureri, pe care însă le simțim ca 'n vis pe toate.

Lună tu, stăpâna mării, pe a lumii boltă luneci
Și gândirilor dând viață, suferințele întuneci ;
Mii pustiuri scânteiază sub lumina ta fecioară
Și câți codri-ascund în umbră strălucire de izvoară !
Peste câte mii de valuri stăpânirea ta străbate,
Când plutești pe mișcătoarea mărilor singurătate !
Câte țarmuri înflorite, ce palate și cetăți
Străbătute de-al tău farmec ție singură'ți arăți !
Și în câte mii de case lin pătruns-ai prin ferești,

Câte frunți, pline de gânduri, gânditoare le privești!
Vezi un rege ce'mpânzește globu'n planuri pe un veac,
Când la ziua cea de mâne abea cuget'un sărac —
Deși trepte osebite le-au eșit din urna sorții,
Deopotrivă-i stăpânește raza ta și geniul morții,
La acelaș șir de patimi deopotrivă fiind robi,
Fie slabi, fie puternici, fie genii ori neghiobi!

Unul caută 'n oglindă de-și buclează al său păr,
Altul caută în lume și în vreme adevăr,
De pe galbenele file el adună mii de coji,
A lor nume trecătoare le înseamnă pe răboj,
Iară altu 'mparte lumea de pe scândura tărăbii,
Socotind cât aur marea poartă 'n negrele-i corăbii.
Iar colo bătrânul dascăl, cu-a lui haină roasă 'n coate,
Într'un calcul fără capăt tot socoate și socoate,
Și de frig la piept și'nchee tremurând halatul vechiu,
Își infundă gâtul 'n guler și bumbacul în urechi;
Uscățiv așa cum este, gârbovit și de nimic
Universul fără margini e în degetul lui mic!
Căci sub frunte-i viitorul și trecutul se încheagă,
Noapte'-adânc' a veșniciei el în șiruri o desleagă;
Precum Atlas în vechime sprijinea cerul pe umăr,
Așa el sprijină lumea și vecia într'un număr.

Pe când luna strălucește peste-a tomurilor bracuri,
Într'o clipă'l poartă gândul îndărăt cu mii de veacuri.
La 'nceput, pe când ființă nu era, nici neființă,

Pe când totul era lipsă de viață și voință,
Când nu s'ascundea nimica, deși tot era ascuns...
Când pătruns de tine însuș odihnea cel nepătruns,
Fu prăpastie? genună? Fu noian întins de apă?
N'a fost lume pricepută și nici minte s'o priceapă.
Căci era un întuneric ca o mare făr'o rază,
Dar nici de văzut nu fuse și nici ochiu care s'o vază,
Umbra celor nefăcute nu 'ncepuse-a se desface,
Și în sine împăcată stăpânea eterna pace!
Dar deodată 'un punct se mișcă.... cel d'întăiu și singur.

Iată-l

Cum din haos face mumă, iară el devine Tatăl..
Punctu-acela de mișcare, mult mai slab ca boaba spumii,
E stăpânul fără margini peste marginele lumii..
De-atunci negura eternă se desface în fâșii,
De atunci răsare lumea, lună, soare și stihii..
De atunci și până astăzi colonii de lumi pierdute
Vin din sure văi de haos pe cărări necunoscute
Și, în roiuri luminoase izvorînd din infinit,
Sunt atrase în viață de un dor nemărginit.
Iar în lumea asta mare, noi, copii ai lumii mici,
Facem pe pământul nostru mușuroae de furnici;
Microscopice popoare, regi, oșteni și învățați,
Ne succedem generații și ne credem minunați.
Muști de-o zi pe-o lume mică de se măsură cu cotul,
În acea nemărginire ne 'nvârtim, uitând cu totul
Cumcă lumea asta 'ntreagă e o clipă suspendată,
Că 'ndărătu-i și 'nainte-i întuneric se arată.
Precum pulberea se joacă în imperiul unei raze,

Mii de fire viorie ce cu raza încetează :
Astfel, într'a veșniciei noapte pururea adâncă,
Avem clipa, avem raza, care tot mai ține încă...
Cum s'o stinge, totul pierе ca o umbră 'n întuneric,
Căci e vis al neființei universul cel chimeric....

În prezent cugetătorul nu'și oprește a sa minte,
Ci 'ntr'o clipă gându 'l duce mii de veacuri înainte ;
Soarele, ce azi e mândru, el îl vede trist și roș,
Cum se'nchide ca o rană printre nori întunecoși,
Cum planeții toți îngheață și s'asvârl rebeli în spaț,
Ei, din frânele luminii și a soarelui scăpați ;
Iar catapeteasma lumii în adânc s'au înegrit,
Ca și frunzele de toamnă toate stelele-au perit.
Timpul mort și'ntinde trupul și devine veșnicie,
Căci nimic nu se întâmplă în întinderea pustie,
Și în noaptea neființei totul cade, totul tace,
Căci în sine împăcată reîncep'eterna pace...

.

Începând la talpa însăș' a mulțimii omenești
Și suind în susul scării pân' la frunțile crăești.
De-a vieței *lor* enigmă îi vedem pe toți munciiți,
Făr' a ști să spunem care ar fi mai nenorociți...
Unul e în toți, tot astfel precum *una* e în toate ;
De asupra tuturor se ridică cine poate,
Pe când alții stând în umbră și cu inima smerită,

Neștiuți se pierd în taină ca și spuma nezărită ;
Ce-o să-i pese soartei oarbe ce vor *ei* sau ce gândesc?...
Ca și vântu 'n valuri trece peste traiul omenesc.

Fericească-l scriitorii, toată lumea recunoască-l...
Ce-o să aibă din acestea pentru *el* bătrânul dascăl ?
Nemurire, se va zice. Este drept că viața 'ntreagă,
Ca și edera de-un arbor, de-o idee i se leagă.
«De-oiu muri — își zice'n sine — al meu nume o să'l poarte
«Secoiii din gură 'n gură și l-or duce mai departe
«De apururi, pretutindeni ; în ungherul unor crieri
«Și-or găsi, cu al meu nume, adăpost a mele scrieri!»

O sărmane ! ții tu minte câte 'n lume-ai auzit,
Ce-ți trecu pe dinainte, câte singur ai vorbit ?
Prea puțin ; pe ici, pe colo de imagini o fâșie,
Vre o urmă de gândire, vre un petec de hârtie.
Și când propria ta viață singur n'o știi pe de rost,
O să'și bată alții capul s'o pătrunză cum a fost ?

Poate vr'un pedant cu ochii cei verzui, peste un veac,
Printre tomuri brăcuite așezat și el, un brac,
Aticismul limbei tale o să'l pună la cântari,
Colbul ridicat din carte'ți l'o suflă din ochelari
Și te-o strânge 'n două șiruri, așezându-te la coadă,
In vr'o notă prizărită sub o pagină neroadă.

Poți zidi o lume 'ntreagă, poți s'o sfarmi... orice ai spune
Peste toate o lopată de țărână se depune.
Mâna care-a dorit scepтрul universului și gânduri
Ce-au coprins tot universul, încap bine 'n patru scânduri.
Or să vie pe-a ta urmă în convoi de 'nmormântare,
Splendid ca o ironie, cu priviri nepăsătoare...
Iar deasupra tuturor va vorbi vr'un mititel,
Nu slăvindu-te pe tine — lustruindu-se pe el
Sub a numelui tău umbră: iată tot ce te așteaptă.
Ba să vezi... posteritatea este încă și mai dreaptă.

Neputând să te ajungă, crezi c'or vrea să te admire?
Vor aplaudă de sigur biografia subțire,
Care s'o 'ncercă s'arate că n'ai fost vr'un lucru mare,
C'ai fost om cum sunt și dâșii... Măgulit e fiecare
Că n'ai fost mai mult ca dânsul. Și prostatecele nări
Și le umflă ori și cine în savante adunări,
Când de tine se vorbește. S'a 'nțeles de mai 'nainte
C'o ironică grimasă să te laude 'n cuvinte.
Astfel încăput pe mâna a oricărui, te vor drege,
Rele-or zice că sunt toate câte nu vor înțelege...
Dar, afară de acestea, vor căta vieței tale
Să-i găsească pete multe, răutăți și mici scandale...
Astea toate te apropie de dâșii... Nu lumina
Ce în lume-ai revărsat-o, ci păcatele și vina,
Oboseala, slăbiciunea, toate relele ce sunt
Într'un mod fatal legate de o mână de pământ,
Toate micile mizerii unui suflet chinuit

Mult mai mult îi vor atrage de cât tot ce ai gândit.

.
Între ziduri, printre arbori ce se scutură de floare.
Cum revarsă luna plină liniștita ei splendoare!
Și din noaptea amintirii mii de doruri ea ne scoate;
Amorțită li-i durerea, le simțim ca 'n vis pe toate,
Căci în propria-ne lume ea deschide poarta 'ntrării
Și ridică mii de umbre după stinsul lumânării...
Mii pustiuri scânteiază sub lumina ta fecioară,
Și câți codri-ascund în umbră strălucire de izvoară!
Peste câte mii de valuri stăpânire: ta străbate,
Când plutești pe mișcătoarea mărilor singurătate,
Și pe toți ce 'n astă lume sunt supuși puterii sorții!
Deopotrivă-i stăpânește raza ta și geniul morții!

1881, Febr. 1, «Conv. lit».

SCRISOAREA II

De ce pana mea rămâne în cerneală, mă întrebi?
De ce ritmul nu m'abate cu ispita-i de la trebi?
De ce dorm, îngrămădite între galbenele file,
lambii suitori, trocheii, săltărețele dactile?
Dacă tu știaî problema astei vieți cu care lupt,
Ai vedea că am cuvinte pana chiar să o fi rupt.
Căci întreb, la ce-aș începe să încerc în luptă dreaptă
A turna în formă nouă limba veche și 'nțeleaptă?
Acea tainică simțire, care doarme 'n a mea harfă,
În cuplete de teatru s'o desfac ca pe o marfă?
Sau cu sete să cat forma ca să poată să le 'ncapă,
Să le scriu, cum cere lumea, vr'o istorie pe apă?!

Însă tu îmi vei răspunde, că e bine ca în lume
Prin frumoasă stihuire să pătrunză al meu nume,
Să-mi atrag luarea-aminte a bărbaților din țară,

Să-mi dedic a mele versuri — la cucoane bunăoară,
Și desgustul meu din suflet să'l împac prin a mea minte.

Dragul meu, cărarea asta s'a bătut de mai 'nainte.
Noi avem în veacul nostru acel soi de ciudat de barzi,
Care 'ncearcă prin poeme să devie cumularzi;
Închinând ale lor versuri la puternici, la cucoane,
Sunt cântați în cafenele și fac zgomot în saloane;
Iar cărările vieții fiind grele și înguste,
Ei 'ncearcă să le treacă prin protecție de fuste,
Dedicând broșuri la dame, a căror bărbați ei speră
C'ajungând cândva miniștri le-or deschide carieră.

De ce nu voi pentru nume, pentru glorie să scriu?
Oare glorie să fie a vorbi într'un pustiu?
Azi, când patimilor proprii muritorii toți sunt robi,
Gloria-i închipuirea ce o mie de neghiobi
Idolului lor închină, numind mare pe-un pitic
Ce-o beșică e, de spumă, într'un secol de nimic.

Incordă-voi a mea liră să cânt dragostea? Un lanț
Ce se 'mparte cu frăție între doi și trei amanți!
Ce? să 'ngâni pe-o coardă dulce, că de voie te-ai adaos
La cel cor ce'n operetă e condus de Menelaos?
Azi adeseori femeea, ca și lumea, e o școală,
Unde 'nveți numai durere, înjosire și spoială;
La aceste acadêmii de științi a zinei Vineri
Tot mai des se perindează și din tineri în mai tineri.

Tu le vezi primind elevii cei imberbi în a lor clas,
Până când din școala toată o ruină a rămas.

Vai! tot mai gândești la anii, când visam în acadèmii,
Ascultând pe vechii dascăli cârpocind la haina vremii,
Ale clipelor cadavre din volume stând s'adune
Și 'n a lucrurilor peteci căutând înțelepciune?
Cu murmurele lor blânde, un izvor de *horum-harum*,
Câștigând cu clipoceală *nervum rerum gerendarum*,
Cu evlavie adâncă ne 'nvârteau al minții scripet,
Legănând când o planetă, când pe-un rege din Egiptet.

Parcă-l văd pe astronomul cu al negurii repaos,
Cum ușor, ca din cutie, scoate lumile din haos
Și cum neagra veșnicie ne-o întinde și ne 'nvață.
Că epocile se 'nșiră ca mărgelile pe ață.
Atunci lumea 'n căpățină se 'nvârtea ca o morișcă
De simțeam, ca Galilei, că comedia se mișcă.

Amețit de limbe moarte, de planeți, de colbul școlii,
Confundam pe bietul dascăl cu un craiu mâncat de molii
Și privind păinjișiul din tavan, de pe pilastri,
Ascultam pe craiul Ramses și visam — la ochi albaștri...
Și pe margini de caete scriam versuri dulci, de pildă
Către vre-o trandafirie și sălbatică Clotildă.
Îmi plutea pe dinainte cu al timpilor amestec
Ba un soare, ba un rege, ba alt animal domestic,
Scârțierea din condee dădea farmec astei liniști,

Vedeam valuri verzi de grâne, undoiarea unei iniști,
Capul greu cădea pe bancă, piereau toate 'n infinit....
Când sună.. știam că Ramses trebuia să fi murit.

Atunci lumea cea gândită pentru noi avea ființă,
Și din contra, cea a avea ne părea cu neputință.
Azi abia vedem ce stearpă și ce aspră cale este
Cea ce poate să convie unei inime oneste.
Iar în lumea cea comună *a visă* e un pericol,
Și de ai cumva iluzii, ești pierdut și ești ridicol.

Și de-aceea de-azi nainte poți să nu mă mai întrebi,
De ce ritmul nu m'abate cu ispita-i dela trebi,
De ce dorm, îngrămădite între galbenele file,
Iambii suitori, trocheii, săltărețele dactile...
De-oi urmă să scriu în versuri, teamă-mi e ca nu cumva
Famenii din ziua de-astăzi să mă'nceap'a lăuda.
Dacă port cu ușurință și cu zimbet a lor ură,
Laudele lor de sigur m'ar mâhni peste măsură.

1881, Aprilie 1, Conv lit».

SCRISOAREA III

Un sultan, dintre aceia ce domnesc peste vr'o limbă
Ce, cu-a turmelor pășune, a ei patrie și-o schimbă,
La pământ dormea, ținându-și căpătâiu mâna cea dreaptă
Dară ochiu 'nchis afară, înlăuntru se deșteaptă.
Vede, cum din ceruri luna lunecă și se coboară
Și s'apropie de dânsul preschimbată în fecioară.
Inflorea cărarea ca de pasul blândeii primăveri;
Ochii ei sunt plini de umbra tăinuitelor dureri;
Codrii se înfiorează de atâta frumusețe,
Apele 'ncrețesc în tremur străveziile lor fețe,
Pulbere de diamante cade fină ca o bură,
Scânteind plutea prin aer și pe toate din natură,
Și prin mândra fermecare sun' o muzică de șoapte
Iar pe ceruri se înalță curcubeiele de noapte...
Ea, șezând cu el alături, mâna fină i-o întinde,
Părul ei cel negru 'n valuri de mătase se desprinde:
— «Las' să leg a mea viață de a ta. În brațe-mi vino,

«Și durerea mea cea dulce cu durerea ta alin-o...
«Scriș în cartea vieții este și de veacuri și de stele
«Eu să fiu a ta stăpână, tu stăpân vieții mele».

Și cum o privea Sultanul, ea se întunecă.. dispăre ;
Iar din inima lui simte un copac cum că răsare,
Care crește într'o clipă ca în veacuri, mereu crește,
Cu-a lui ramuri peste lume, peste mare se lățește,
Umbra lui cea uriașă orizontul îl cuprinde
Și sub dânsul universul într'o umbră se întinde ;
Iar în patru părți a lumii vede șiruri munții mari,
Atlas, Caucaz, Taurul și Balcanii seculari.
Vede Eufratul, Tigris, Nilul, Dunărea bătrână ;
Umbra arborelui falnic peste toate e stăpână.
Astfel Asia, Europa, Africa cu-a ei pustiiuri
Și corăbiile negre legănându-se pe râuri,
Valurile verzi de grâne legănându-se pe lanuri,
Mările țărnuitoare și cetăți lângă limanuri,
Toate se întind nainte-i... Ca pe-un uriaș covor
Vede țară lângă țară și popor lângă popor.
Ca prin neguri alburie se strevăd și se prefac
În întinsă 'mpărăție sub o umbră de copac.

Vulturii porniți la ceruri, pân' la ramuri nu ajung :
Dar un vânt de biruință se pornește îndelung
Și lovește rânduri, rânduri în frunzișul sunător.
Strigăte de Allah ! Allah ! se aud pe sus prin nor.

Zgomotul creștea ca marea turburată și înaltă,
Urlete de bătălie s'alungau după olaltă;
Însă frunzele-ascuțite se îndoaie după vânt
Și deasupra Romei nouă se înclină la pământ.

Se cutremură Sultanul... se deșteaptă... și pe cer
Vedea luna ce plutește peste plaiul Eschișer;
Și privește trist la casa Șeihului Edebali.
După gratii de fereastră o copilă el zări
Ce-i zâmbește, mlădioasă ca o creangă de alun:
E a Șeihului copilă, e frumoasa Malcatun.
Alunci el pricepe visul că-i trimis dela Profet,
Că pe-o clipă se 'nălțase chiar în raiu la Mahomet,
Că din dragostea-i luminează un imperiu se va naște,
Ai căruia ani și margini numai cerul le cunoaște.

Visul său se 'nfiripează și se 'ntinde vulturește,
An cu an împărăția tot mai largă se sporește,
Iară flamura cea verde se înalță an cu an,
Neam cu neam urmându-i zborul și sultan după sultan.
Astfel țară după țară drum de glorie-i deschid...
Până 'n Dunăre ajunge furtunosul Baizid...

La un semn, un țărnam de altul legând vas de vas se leagă
Și în sunet de fanfare trece oastea lui întregă.
Ieniceri, copii de suflet ai lui Allah și Spahii

Vin de 'ntunecă pământul la Rovine în câmpii ;
Răspândindu-se în roiuri, întind corturile mari —
Numa 'n zarea depărtată sună codrul de stejari.

Iată vine-un sol de pace c'o năframă 'n vârful de băț.
Baizid privind la dânsul, îl întreabă cu dispreț :

— «Ce vrei tu?»

— «Noi? Bună pace! Și de n'o fi cu bănat,
Domnul nostru-ar vrea să vadă pe măritul împărat».

La un semn deschisă-i calea, și s'apropie de cort
Un bătrân atât de simplu după vorbă, după port.

— «Tu ești Mircea?»

— «Da 'mpărate!»

— «Ai venit să mi te 'nchin

Să nu schimb a ta coroană într'o ramură de spini?».

— «Orice gând ai, împărate, și ori cum vei fi sosit,

Cât suntem încă pe pace, eu îți zic: Bine-ai venit!

Despre partea închinării însă. Doamne, să ne ierți;

Dar acu vei vrea cu oaste și război ca să ne cerți,

Ori vei vrea să fac întoarsă de pe-acuma a ta cale,

Să ne dai un semn și nouă de mila Măriei-Tale —

De-o fi una, de-o fi alta: ce e scris și pentru noi,

Bucuroși le-om duce toate, de e pace, de-i război».

— «Cum? când lumea mi-e deschisă, a privi gândești că pot

«Ca întreg Aliotmanul să se 'mpedice de-un ciot?

«O, tu nici visezi, bătrâne, câți în cale mi s'au pus!

«Toată floarea cea vestită a întregului Apus,
 «Tot ce stă în umbra Crucii, împărați și regi s'adună
 «Să dea piept cu uraganul ridicat de Semi-lună ;
 «S'a 'mbrăcat în zale lucii cavalerii dela Malta,
 «Papa cu-a lui trei coroane, puse una peste alta,
 «Fulgerele adunat-au contra fulgerului, care
 «În turbarea-i furtunoasă, a cuprins pământ și mare ;
 «N'au avut decât cu ochiul ori cu mâna semn a face,
 «Și Apusul își împinse toate neamurile 'ncoace ;
 «Pentru-a crucii biruință se mișcară râuri-râuri
 «Ori din codrii răscolite ori stârnite din pustiuri,
 «Zguduind din pace-adâncă ale lumii începuturi,
 «Înegrind tot orizontul cu-a lor zeci de mii de scuturi ;
 «Se mișcau îngrozitoare ca păduri de lănci și săbii,
 «Tremură înspăimântată marea de-ale lor corăbii !...
 «La Nicopole văzut-ai câte tabere s'au strâns
 «Ca să stee înainte-mi ca și zidul neînvins ;
 «Când văzui a lor mulțime câtă frunză, câtă iarbă,
 «Cu o ură neîmpăcată mi-am șoptit atunci în barbă :
 «Am jurat ca peste dânșii să trec falnic fără păs,
 «Din pistolul dela Roma să dau calului ovăs !...
 «Și de crunta-mi vijelie tu te aperi c'un toiag ?
 «Și purtat de biruință, să mă 'mpedic de-un moșneag ?»
 — «De-un moșneag, da, Împărate ! Căci moșneagul ce privești,
 «Nu e om de rând, el este Domnul Țării-Românești !
 «Eu nu ți-aș dori vreodată să ajungi să ne cunoști !
 «Nici ca Dunărea să 'nece spumegând a tale oști,
 «După vremuri mulți veniă, începând cu acel oaspe
 «Ce din vechi se pomenește, cu Dariu al lui Istaspe ;

«Mulți durară, după vremuri, peste Dunăre vr'un pod,
«De-au trecut cu spaima lumii și mulțime de norod;
«Împărați, pe care lumea nu putea să-i mai încapă,
«Au venit și 'n țara noastră de-au cerut pământ și apă. —
«Și nu voiu ca să mă laud, nici că voi să te 'nspăimânt:
«Cum veniră, se făcură toți o apă ș'un pământ.
«Te fălești că înainte-ți răsturnat-ai val vârtej
«Oștile leite 'n zale de împărați și de viteji?
«Tu te lauzi că Apusul înainte ți s'a pus?
«Ce-i mână pe ei în luptă, ce-a voit acel Apus?
«Laurii voiau să-i smulgă de pe fruntea ta de fier,
«A credinței biruință câtă orice cavaler.
«Eu? îmi apăr sărăcia, și nevoile și neamul!
«Și de-aceea tot ce mișcă 'n țara asta, râul, ramul,
«Mi-e prieten numai mie, iară ție dușman este;
«Dușmănit vei fi de toate fără a prinde chiar de veste.
«N'avem oști, dară iubirea de moșie e un zid
«Care nu se 'nfiorează de-a ta faimă, Baiazid!»

Și abia plecă bătrânul... Ce mai freamăt, ce mai zbucium!
Codrul clocoti de zgomot și de arme și de bucium,
Iar la poala lui cea verde mii de capete pletoase,
Mii de coifuri lucitoare ies din umbra 'ntunecoasă.
Călăreții umplu câmpul și roesc după un semn
Și în caii lor sălbatici bat cu scările de lemn,
Pe copite iau în fugă fața negrului pământ,
Lânci scântee lungi în soare, arcuri se întind în vânt,
Și ca nouri de aramă și ca ropotul de grindeni

Orizontu 'ntunecându-l vin săgeți de pretutindenii
Vâjâind ca vijelia și ca plesnetul de ploae...
Urlă câmpul și de tropot și de strigăt de bătae.
În zadar strigă 'mpăratul ca și leul în turbare,
Umbra morții se îniinde tot mai mare și mai mare:
În zadar flamura verde o ridică în spre oaste,
Căci cuprinsă-i de peire și în față și în coaste,
Căci se clatină rărîte șiruri lungi de bătălie,
Cad Arabii ca și pâlcuri risipite pe câmpie,
 'n genunchi cădeau pedestri, colo caii se răstoarnă,
Cad săgețile în valuri care șueră, se toarnă,
Și lovind în față, 'n spate, ca și crivățul și gerul.
Pe pământ lor li se pare că se nărue tot cerul...
Mircea însuși mână 'n luptă vijelia 'ngrozitoare,
Care vine, vine, vine, calcă totul în picioare,
Durduind soseau călării ca un zid înalt de sulii,
Printre cetele păgâne trec rupându-și large uliți,
Risipite se 'mprăștie a dușmanilor șireaguri,
Și, gonind biruitoare, tot veneau a țării steaguri,
Ca potop ce prăpădește, ca o mare turburată...
Peste-un ceas păgânătatea e ca pleava vânturată,
Acea grindin' oțelită în spre Dunăre o mână,
Iar în urma lor se 'ntinde falnic armia română.

Pe când oastea se aşază, iată soarele apune,
Voind creștetele 'nalte ale țării să 'ncunune
Cu un nimb de biruință; fulger lung încremenit
Mărginește munții negri în întregul asfințit,

Pân' ce izvorăsc din veacuri stele una câte una
Și din neguri dintre codri tremurând s'arată luna :
Doamna mărilor și-a nopții, varsă liniște și somn.
Lângă cortu-i unul dintre fii falnicului Domn
Stă zimbind de-o amintire, pe genunchi scriind o carte
S'o trimiță dragei sale dela Argeș mai departe :

«De din vale de Rovine
«Grăim, Doamnă, către Tine
«Nu din gură, ci din carte,
«Că ne ești așa departe.
«Te-am rugă, mări, rugă
«Să-mi trimiți prin cineva
«Ce-i mai mândru 'n valea Ta:
«Codrul cu poenele,
«Ochii cu sprincenele ;
«Că și eu trimete-voiu
«Ce-i mai mândru pe la noi :
«Oastea mea cu flamurile,
«Codrul și cu ramurile,
«Coifu 'nalt cu penele.
«Ochii cu sprincenele.
«Și să știi că's sănătos,
«Că, mulțămind lui Cristos,
«Te sărut, Doamnă, frumos».

.

 De-aşa vremi se'nvredniciră cronicarii şi rapsozii...
 Veacul nostru ni-l umplură saltimbancii şi Irozii...
 În izvoadele bătrâne pe eroi mai pot să caut —
 Au cu lira visătoare ori cu sunete de flaut
 Pot să'ntâmpin patrioţii ce-au venit de-atunci încolo ?
 Înaintea acestora tu ascunde-te, Apolo !
 O eroi ! care'n trecutul de măriri vă adumbriseţi.
 Aţi ajuns acum de modă de vă scot din letopiseţi
 Şi, cu voi drapându-şi nula, vă citează toţi nerozii,
 Mestecând veacul de aur în noroiul greu al prozii...
 Rămâneţi în umbră sfântă, Basarabi şi voi Muşatini,
 Descălecători de ţară, dătători de legi şi datini,
 Ce cu plugul şi cu spada aţi întins moşia voastră
 Dela munte pân' la mare şi la Dunărea albastră !

Au *prezentul* nu ni-i mare ? N'o să-mi deie ce-o să cer ?
 N'o să aflu între-ai noştri vre un falnic juvaer ?
 Au la Sybaris nu suntem lângă capiştea spoelii,
 Nu se nasc glorii pe stradă şi la uşa cafenelii ?
 N'avem oameni ce se luptă cu retoricele sulii
 În aplausele grele a canaliei de uliţi,
 Panglicari în ale ţării care joacă ca pe funii,
 Măşti cu toate de renume din comedia minciunii ?
 Au de *patrie*, *virtute* nu vorbeşte liberalul

De ai crede că viața-i e curată ca cristalul ?
Nici visezi că înainte-ți stă un stâlp de cafenele.
Ce își râde de-aste vorbe îngânându-le pe ele.
Vezi colo pe uriciunea fără suflet, fără cuget,
Cu privirea 'mpăroșată și la fălci umflat și buget,
Negru, cocoșat și lacom, un izvor de șiretlicuri,
La tovarășii săi spune veninoasele-i nimicuri —
Toți pe buze au virtute, iar în ei moredă calpă.
Quintesență de mizerii dela creștet până'n talpă !
Și d'asupra tuturor oastea să și-o recunoască,
Își aruncă pocitura bulbucății ochi de broască...
Dintr'aceștia țara noastră își alege astăzi solii !
Oameni vrednici ca să șază în zidirea sfintei Golii
În cămași cu mâneci lunge și pe capete scufie,
Ne fac legi și ne pun biruri, ne vorbesc filosofie.
Patrioții ! Virtuozii, ctitori de așezăminte,
Unde spumegă desfrâul în mișcări și în cuvinte,
Cu evlavie de vulpe, ca în strane, șed pe locuri
Și aplaudă frenetic schime, cântice și jocuri...
Și apoi în sfatul Țării se adun să se admire,
Bulgăroi cu ceafa groasă, grecotei cu nas subțire —
Toate mutrele acestea sunt pretinse de Roman,
Toată greco-bulgărima e nepoata lui Traian !
Spuma asta 'nveninată, astă plebe, ăst gunoi.
Să ajung'a fi stăpână și pe țară și pe noi ?
Tot ce'n țările vecine e smintii și stârpitură,
Tot ce-i însemnat cu pata putrejunii de natură,
Tot ce e perfid și lacom, tot Fanarul, toți iloții,
Toți se scurseră aicea și formează patrioții,

Încât fonfii și flecarii, găgăuții și gușații,
Bâlbâiți cu gura strâmbă, sunt stăpânii astei nații !

Voi sunteți urmașii Romei ? Niște răi și niște fameni !
Î-e rușine omenirii să vă zică vouă oameni !
Și această ciumă 'n lume și aceste creaturi
Nici rușine n'au să iee în smintitele lor guri
Gloria neamului nostru spre-a o face de ocară,
Indrăznesc ca să rostească pân' și numele tău... țară !

La Paris, în lupanare de cinisme și de lene,
Cu femeile-i pierdute și 'n orgiile-i obscene,
Acolo v'ați pus averea, tinerețele la *stos* ;
Ce a scos din voi Apusul, când nimic nu e de scos ?
Ne-ați venit apoi, drept minte, o sticlută de pomadă,
Cu monoclu 'n ochi, drept armă bețișor de promenadă,
Veștejiți fără de vreme, dar cu creier de copil,
Drept știință'având în minte vre un vals de Bal-Mabil,
Iar în schimb cu-averea toată vr'un papuc de curtezană.
O, te-admir, progenitură de origine romană !

Și acum priviți cu spaimă fața noastră sceptic rece,
Vă mirați, cum de minciuna astăzi nu vi se mai trece ?
Când vedem că toți aceia, care vorbe mari aruncă,
Numai banul îl vânează și câștigul fără muncă,
Azi când fraza lustruită nu ne poate înșela,

Astăzi alții sunt de vină, domnii mei, nu este-așa ?
Prea v'ați arătat arama, sfâșiind această țară,
Prea făcurăți neamul nostru de rușine și ocară,
Prea v'ați bătut joc de limbă, de străbuni și obicei,
Ca să nu s'arate-odată, ce sunteți : niște mișei !
Da, câștigul fără muncă, iată singura pornire ;
Virtutea e-o nerozie, geniul ? o nefericire !

Dar lăsați măcar strămoșii ca să doarmă'n colb de cronici
Din trecutul de mărire v'ar privi cel mult ironici !
Cum nu vii tu, Țepeș-Doamne, ca punând mâna pe ei,
Să-i împarți în două cete : în smintiți și în mișei,
Și în două temniți large cu de-a sila să-i aduni,
Să dai foc la pușcărie și la casa de nebuni !

1881, Mai 1, «Conv. lit.»

SCRISOAREA IV

Stă castelul singuratic, oglindindu-se în lacuri,
Iar în fundul apei clare doarme umbra lui de veacuri,
Se înalță în tăcere dintre rariștea de brazi
Dând atâta întunec rotitorului talaz ;
Prin ferestrele arcate după geamuri se văd numa
Lungi perdele încrețite care scânteie ca bruma.

Luna tremură pe codri, se aprinde, se mărește,
Muchi de stâncă, vârf de arbor ea pe ceruri zugrăvește,
Iar stejarii par o strajă de giganți ce-o înconjoară,
Răsăritul ei păzindu-l ca pe o tainică comoară.

Numai lebedele albe, când plutesc încet din trestii,
Domnitoare peste ape, oaspeți liniștei acestii,
Cu aripele întinse se mai scutură și-o tae
Când în cercuri unduioase, când în brazde de văpae ;

Papura se mișcă 'n freamăt de al undelor cutreer,
Iar în iarba înflorită somnoros suspin' un greer —
E atâta vară 'n aer, e atât de dulce zvonul...

Singur numai cavalerul suspinând privea balconul
Ce 'ncărcat era cu frunze, de îi spânzur prin ostrețe
Roze roșie de Șiras și liane 'n fel de fețe;
Respirarea cea de ape îl îmbată, ca și sara;
Peste farmecul naturei dulce-i picură ghitara:

«O, arată-mi-te iară 'n haina lungă de mătăasă,
«Care pare încărcată de o pulbere-argintoasă.
«Te-aș privi o viață 'ntreagă în cununa ta de rază,
«Pe când mâna ta cea albă părul galben îl netează.
«Vino! Joacă-te cu mine... cu norocul meu... mi-aruncă
«De la sânul tău cel dulce, floarea veștedă de luncă,
«Ca pe coardele ghitarei răsunând încet să cadă...
«Ah! E-atât de albă noaptea, parc'ar fi căzut zăpadă.
«Ori în umbra parfumată a budoarului să vin
«Să mă 'mbete acel miros de la pânzele de in;
«Cupidon, un paj șăgalnic, va ascunde cu-a lui mână
«Vioriul glob al lampei, mlădioasa mea stăpână!»

Și uscat foșni mătasa pe podele, între glastre,
Între rozele de Șiras și lianele albastre —
Dintre flori copila râde și se 'nclină peste gratii,

Ca un chip ușor de inger e-arătarea adoratii ;
Din balcon i-arunc'o roză și, cu mâinile la gură,
Pare că îl dojenește când șoptește cu căldură ;
Apoi iar dispare 'n luntru, auzi pasuri ce coboară....
Și eșind pe ușă iute, ei s'au prins de subsuoară ;
Braț de braț pășesc alături... le stă bine la olaltă,
Ea frumoasă și el tânăr, el înalt și ea înaltă.
Iar din umbra de la maluri se desface-acum la larg
Luntrea cu-ale ei vintrele spânzurate de catarg
Și încet înaintează în lovire de lopeți,
Legănând atâta farmec și atâtea frumuseți...

Luna, luna iese 'ntreagă, se înalț' așa bălae
Și din țărni în țărni durează o cărare de văpae
Ce pe-o repede 'nmiire de mici unde o așterne
Ea, copila cea de aur, visul negurei eterne ;
Și cu cât lumina-i dulce tot mai mult se lămurește,
Cu-atât valurile apei, cu-atât țărniul parcă crește ;
Codrul pare tot mai mare, parcă vine mai aproape
Dimpreună cu al lunei disc, stăpânitor de ape.
Iară tei cu umbra lată și cu flori până 'n pământ
Înspre apa 'ntunecată lin se scutură de vânt,
Peste capul blond al fetei sboară florile ș'o plouă,
Ea se prinde de grumazu-i cu mânuțele-amândouă
Și pe spate-și lasă capul : «Mă uimești, dacă nu mântui ;
«Ah, ce fioros de dulce de pe buza ta cuvântu-i !
«Cât de sus ridici acuma în gândirea ta pe-o roabă,

«Când durerea ta din suflet este singura-mi podoabă.
 «Și cu focul blând din glasu-ți tu mă dori și mă cutremuri
 «De îmi pare o poveste de amor din alte vremuri ;
 «Visurile tale toate, ochiul tău atât de tristu-i,
 «Cu-a lui umed' adâncime toată mintea mea o mistui..
 «Dă-mi-i mie, ochii negri... nu privi cu ei în laturi,
 «Căci de noaptea lor cea dulce veșnic n'o să mă mai sature.
 «Aș orbi privind într'inșii... O ascultă numa 'ncoace,
 «Cum la vorbă mii de valuri stau cu stelele proroace,
 «Codrii negri aiurează și izvoarele albastre
 «Povestesc ele 'n de ele numai dragostele noastre,
 «Șiul ceferii ce tremur așa reci prin negre ceteni,
 «Tot pământul, lacul, cerul, toate, toate ni's prieteni..
 «Ai putea să lepezi cârma și lopetile să lepezi,
 «După propria lor voe să ne ducă unde repezi :
 «Căci ori unde, numai ele ar dori ca să ne poarte,
 «Pretutindeni fericire — de'i viață, de e moarte»,

Fantazie, fantazie ! Când suntem numai noi singuri,
 Ce ades mă porți pe lacuri și pe mare și prin crânguri !
 Unde ai văzut vr'odată aste țări necunoscute ?
 Când se petrecur' aceste ? La o mie patru sute ?
 Azi n'ai chip în toată voia în privirea-i să te pierzi,
 Cum îți vine, cum îți place pe copilă s'o desmierzi,
 După gât să-i așezi brațul, gură 'n gură, piept la piept,
 S'o întrebi numai cu ochii : Mă iubești tu ? spune drept !

Aș! Abia ți-ai întins mâna, sare ivărul la ușă.
E-un congres de rubedenii, vre un unchiu, vre o mătușă.
Iute capul într'o parte și te uiți în jos smerit...
Oare nu-i în lumea asta vr'un ungher pentru iubit?
Și ca mumii egiptene stau cu toții 'n scaun țepeni,
Tu, cu mâinile 'nclătate, mai cu degetele depeni,
Mai sucești vre o țigară, numeri fire de musteți
Și 'n probleme culinare te încerci a fi isteț.
Sunt sătul de-așa viață... nu sorbind a ei pahară,
Dar mizeria aceasta, proza asta e amară...
Să sfințești cu mii de lacrimi un instinct atât de van,
Ce le-abate și la paseri de vreo două ori pe an?...
Nu trăiți voi, ci un altul vă inspiră, — el trăește,
El cu gura voastră râde, *el* se încântă, *el* șoptește,
Căci a voastre vieți cu toate sunt ca undele ce curg,
Veșnic este numai râul: râul este Demiurg.
Nu simțiți c'amorul vostru e-un amor străin? Nebuni!
Nu simțiți că 'n proaste lucruri voi vedeți numai minuni!
Nu vedeți c'acea iubire serv'o cauză din natură?
Că e leagăn unor viețe ce semințe sunt de ură?
Nu vedeți că răsul vostru e în fiii voștri plâns,
Că-i de vină cum că neamul Cain încă nu s'a stâns?
O, teatru de păpușe!... zvon de vorbe omenеști!
Povestesc ca papagalii mii de glume și povești
Fără ca să le priceapă... După ele un actor
Stă de vorbă cu el însuși, spune zeci de mii de ori
Ce-a spus veacuri dup'olaltă, ce va spune veacuri încă,
Pân' ce soarele s'o stingă în genunea cea adâncă.
Ce? Când luna se strecoară printre nouri, prin pustii

Tu cu lumea ta de gânduri după ea să te ații ?
Să aluneci pe poleiul de pe ulițele ninse,
Să privești prin lucii geamuri la luminele aprinse,
Și s'o vezi înconjurată de un roi de pierde-vară,
Cum zâmbește tuturoră cu gândirea ei ușoară ;
S'auzi zornetul de pinteni și foșnirile de rochii,
Pe când ei sucesc mustața, iară ele fac cu ochii ?
Când încheie cu-o privire amoroasele 'nțelegeri,
Cu ridicula-ți simțire tu la poarta ei să degeri ?
Pătimaș și îndărătnic s'o iubești ca un copil,
Când ea-i rece și cu toane ca și luna lui April ?
Încleștând a tale brațe toată mintea să ți-o pierzi ?
Dela creștet la picioare s'o admiri și s'o desmierzi
Ca pe-o marmură de Paros sau o pânză de Correggio..
Când ea-i rece și cochetă ? — Ești ridicol, înțelegi-o.

Da... visam odinioară pe acea ce m'ar iubi ;
Când aş sta pierdut pe gânduri, peste umăr mi'ar privi..
Aș simți-o că-i aproape, și aş ști c'o înțeleg..
Din sărmana noastră viață am dură roman întreg..
N'o mai caut.. Ce să caut ? E acelaș cântec vechi,
Setea liniștei eterne, care 'mi sună la urechi ;
Dar organele 's sfărmate, și 'n strigări iregulare
Vechiul cântec mai pătrunde cum în nopți izvorul sare.
P'ici pe colo mai străbate câte-o rază mai curată
Dintr'un *Carmen saeculare* ce 'l visai și eu odată :
Altfel șueră și strigă, scapără și rupt răsună,
Se împing tumultuoase și sălbatece pe strună.

Și în gându-mi trece vântul, capul arde pustiit,
Aspru, rece sună cântul cel etern neisprăvit...

Unde's șirurile clare din viață-mi să le spun...
Ah ! organele 's sfărmate și maestrul e nebun !

1881, Sept, 1 «Conv. lit.»

SCRISOAREA V

— DALILA —

Biblia ne povestește de Samson, cumcă muierea,
Când dormea, tăindu-i părul, i-a luat toată puterea
De l-au prins apoi dușmanii, l-au legat și i-au scos ochii,
Ca dovadă de ce suflet stă în piepții unei rochii...
Tinere, ce plin de visuri urmărești vre o femeie,
Pe când luna, scut de aur, strălucește prin alee
Și pătează umbra verde cu misterioase dungi,
Nu uită că doamna are minte scurtă, haine lungi.
Te îmbeți de feeria unui mândru vis de vară,
Care'n *tine* se petrece... Ian întreab-o bunăoară —
O să-ți spue de panglice, de volane și de mode,
Pe când inima ta bate'n ritmul sfânt al unei ode...
Când cochetă de-al tău umăr și se razimă copila,
Dac'un demon ai în suflet, te gândește la Dalila.

E frumoasă, se 'nțelege... Ca copiii are haz,
Și când râde, face încă și gropițe în obraz,

Și gropițe face 'n unghiul ucigașei sale guri
Și la degetele mânei și la orice 'ncheieturi :
Nu e mică, nu e mare, nu-i subțire, ci 'mplinită
Încât ai ce strânge 'n brațe — numai bună de iubită ;
Tot ce-ar zice, i se cade, tot ce face-i șade bine,
Și o prinde orice lucru, căci așa se și cuvine ;
Dacă vorba-i e plăcută, și tăcerea-i încă place,
Vorba zice : «*fugi încolo*», râsul zice : «*vino 'ncoace!*»
Umblă parcă amintindu-și vre-un cântec, — alintată,
Parcă iar fi tot a-lene și s'ar cere sărutată,
Și se 'nalță din călcâie să-ți ajungă pân'la gură,
Dăruind c'o sărutare acea tainică căldură
Ce n'o are decât numai sufletul unei femei...
Câtă fericire crezi tu c'ai găsi în brațul ei !
Te-ai însenina văzându-i rumenirea din obraji,
Ea cu toane, o crăiasă, iar tu tânăr ca un paj ;
Și adânc privind în ochii-i, ți-ar părea cumcă înveți
Cum viața preț să aibă și cum moartea s'aibă preț,
Și înveninat de-o dulce și fermecătoare jale,
Ai vedea în ea crăiasa lumii gândurilor tale,
Așa că, închipuindu-ți lăcrămoasele ei gene,
Ți-ar părea mai mândră decât Venus Anadyomene,
Și în haosul uitării, oricum orele alerge,
Ea din ce în ce mai dragă ți-ar cădea pe zi ce merge.

Ce iluzii ! Nu 'nțelegi tu din a ei căutătură,
Că deprindere, grimasă, este zâmbetul pe gură.
Că întreaga-i frumusețe e în lume de prisos,

Și că sufletul ți-l pierde fără de nici un folos ?
În zădar boltita liră ce din șapte coarde sună,
Tânguirea ta de moarte în cadențele-i adună ;
În zădar în ochi avea-vei umbre mândre din povești,
Precum iarna se așează flori de ghiață pe ferești, —
Când în inimă e vară ; înzădar o rogi : «Consacră-mi !»
Creștetul cu-alelui gânduri, să-l sfințesc cu-ale mele lacrimi !»
Ea nici poate să'nțeleagă, că nu *tu* o vrei... că 'n tine
E un demon ce'nsetează după dulcile-i lumine,
C'acel demon plânge, râde, neputând s'auză plânsu-și,
Că o vrea... spre a se'nțelege în sfârșit pe sine însuși,
Că se zbate ca un sculptor fără brațe și că geme
Ca un maestru ce-asurzește în momentele supreme,
Pân'a nu ajunge 'n culmea dulce-i muzice de sfere
Ce-o aude cum se naște din rotire și cădere.
Ea nu știe c'acel demon vrea să aibă de model
Marmura-i cu ochii negri și cu glas de porumbel.
Și că nu-i cere drept jertfă pe-un altar înalt să moară,
Precum în vechimea sfântă se junghiau odinioară
Virginile ce stătură sculptorilor de modele,
Când tăiau în marmor chipul unei zine după ele.

S'ar pricepe pe el însuși acel demon... S'ar renaște,
Mistuit de focul propriu, el atunci s'ar recunoaște,
Descifrând a sale patimi și amoru-i, cu nesațiu
El ar frânge 'n vers adonic limba lui ca și Horațiu,
Ar atrage 'n visu-i mândru a izvoarelor murmururi,
Umbra umedă din codri, stelele ce ard de-apururi,
Și 'n acel moment de taină, când s'ar crede că-i ferice,

Poate-ar 'nvià în ochiu-i ochiul lumei cei antice
Și cu patimă adâncă ar privi-o s'o adore,
Dela ochii ei cei tineri mântuirea s'o implore ;
Ar voi în a lui brațe să o țină în veci de veci,
Dezghețând cu sărutarea-i raza ochilor ei reci ;
Căci de piatră de-ar fi, încă s'a 'ncălzì de-atât amor,
Când căzându-i în genunche, iar vorbi tânguitor,
Fericirea înecându-l, el ar sta să 'nebunească
Ca'n furtună lui de patemi și mai mult să o iubească.
Știe oare ea că poate ca să-ți dea o lume 'ntreagă
C'aruncându-se în valuri și cercând să te 'nțeleagă
Ar umple-a ta adâncime cu luceferi luminoși ?

Cu zimbiri de curtezană și cu ochi bisericoși,
S'ar preface că pricepe. Măgulite toate sunt
De-a fi umbra frumuseții cei eterne pe pământ.
O femei între flori zi-i și o floare 'ntre femei...
Ș'o să-i placă... Dar o pune să aleagă între trei
Ce-o 'nconjoară, toți zicând că o iubesc — cât de naivă,
Vei vedea că deodată ea devine pozitivă.
Tu cu inima și mintea poate ești un paravan
După care ea atrage vre un june curtezan
Care intră ca actorii cu păscioru-i mărunțel
Lăsând val de mirodenii și de vorbe după el,
O chiorește cu lornionul, butonat cu o garofă,
Operă croitorească și în spirit și în stofă ;
Poate că-i convin tuspatru craii cărților de joc
Și'n cămara inimioarei i-aranjează la un loc.

Și când dama cochetează cu privirele-i galante,
Impărțind ale ei vorbe între-un craiu bătrân ș'un fante,
Nu-i minune ca simțirea-i să se poată înșelă,
Să confunde-un crai de pică cu un crai de mahală...
Căci cu dorul tău demonic va vorbi calugărește,
Pe când craiul cel de pică de s'arată pieptu-i crește,
Ochiul înghețat i-l umplu gânduri negre de amor
Și de-odată e vioae, stă picior peste picior,
Ș'acel sec, în judecata-i e cu duh și e frumos...

A visă că adevărul sau alt lucru de prisos
E în stare ca să schimbe în natur' un fir de păr,
Este piedica eternă ce-o punem la adevăr.
Așa dar când plin de visuri urmărești vre o femeie,
Pe când luna, scut de aur, strălucește prin alee
Și pătează umbra verde cu fantasticele-i dungi,
Nu uită că doamna are minte scurtă, haine lungi.
Te îmbeți de feeria unui mândru vis de vară,
Care'n *tine* se petrece... Iar întreab-o bunăoară,
Ș'o să-ți spuie de panglice, de volane și de mode,
Pe când inima ta bate'n ritmul sfânt al unei ode...
Când vezi piatra ce nu simte nici durerea și nici mila —
De ai inimă și minte, feri în lături, e Dalila !

1881—1882; publicată în 1890, Febr. 1, in «Conv. lit.»

LUCEAFĂRUL

A fost odată ca 'n povești,
A fost ca nici odată
Din rude mari împărătești
O prea frumoasă fată.

Și era una la părinți
Și mândră 'n toate cele,
Cum e Fecioara între sfinți
Și luna între stele.

Din umbra falnicelor bolți
Ea pasul și'l îndreaptă
Lângă fereastră, unde 'n colț
Luceafărul așteaptă.

Privea în zare, cum pe mări
Răsare și străluce,
Pe mișcătoarele cărări
Corăbii negre duce.

Îl vede azi, îl vede mâni,
Astfel dorința-i gata ;
El iar privind de săptămâni,
Îi cade dragă fața.

Cum ea pe coate-și răzima
Visând ale ei tâmple,
De dorul lui și inima
Și sufletu-i se împle.

Și cât de viu s'aprinde el
În ori și care sară
Spre umbra negrului castel,
Când ea o să-i apară !

Și pas cu pas pe urma ei
Alunecă 'n odae,
Țesând cu recile-i scânteii
O mreajă de văpae.

Și când în pat se 'ntinde drept
Copila să se culce.
I-atinge mânilor pe piept,
I 'nchide geana dulce.

Și din oglindă luminiș
Pe trupu-i se revarsă,
Pe ochii mari, bătând închiși,
Pe fața ei întoarsă.

Ea îl privea cu un suris,
El tremurâ 'n oglindă,
Căci o urmă adânc în vis
De suflet să se prindă.

Iar ea vorbind cu el în somn,
Oftând din greu, suspină:
«O dulce-al nopții mele Domn,
«De ce nu vii tu? Vină!

«Cobori în jos, luceafăr blând,
«Alunecând pe-o rază.
«Pătrunde 'n casă și în gând
«Și viața-mi luminează!»

El ascultă tremurător,
Se aprindea mai tare
Și s'aruncă fulgerător,
Se cufundă în mare;

Și apa unde-a fost căzut,
În cercuri se rotește,
Și din adânc necunoscut
Un mândru tânăr crește.

Ușor el trece ca pe prag
Pe marginea ferestii
Și ține 'n mână un toiag
Încununat cu trestii.

Părea un tânăr Voevod
Cu păr de aur moale:
Un vânător giulgiu se 'ncheie nod
Pe umerele goale.

Iar umbra feții străvezii
E albă ca de ceară —
Un mort frumos cu ochii vii
Ce scânteie 'n afară.

— «Din sfera mea venii cu greu
«Ca să-ți urmez chemarea,
«Iar cerul este tatăl meu,
«Și mumă-mea e marea.

«Ca în cămara ta să vin,
«Să te privesc de-aproape,
«Am coborât cu-al meu senin
«Și m'am născut din ape.

«O vin'odorul meu nespus
«Și lumea ta o lasă;
«Eu sunt luceafărul de sus,
«Iar tu să-mi fii mireasă.

«Colo 'n palate de mărgean
«Te-oiu duce veacuri multe,
«Și toată lumea în ocean
«De tine o s'asculte».

— «O, ești frumos cum numa'n vis
«Un înger se arată,
«Dară pe calea ce-ai deschis
«N'oi merge niciodată;

«Străin la vorbă și la port
«Lucești fără' de viață
«Căci eu sunt vie, tu ești mort,
«Și ochiul tău mă 'nghiață

Trecu o zi, trecură trei,
Și iarăș, noaptea, vine
Luceafărul deasupra ei
Cu razele-i senine ;

Îa trebuî de el în somn
Aminte să-și aducă,
Și dor de-al valurilor Domn
De inim'o apucă :

— «Cobori în jos, luceafăr blând,
«Alunecând pe-o rază,
«Pătrunde 'n casă și în gând
«Și viața-mi luminează!»

Cum el din cer o auzi,
Se stinse de durere,
Iar ceru 'ncepe a roti
În locul unde piere.

În aer rumene văpăi
Se 'ntind pe lumea 'ntreagă
Și din a haosului văi
Un mândru chip se 'nceagă.

Pe vițele-i negre de păr
Coroana-i arde pare,
Venea plutind în adevăr,
Scăldat în foc de soare.

Din negru giulgiu se desfășor
Marmoreele brață,
El vine trist și gânditor.
Și palid e la față ;

Doar ochii mari și minunați
Lucesc adânc, chimerici,
Ca două patimi fără saț
Și pline de 'ntuneric.

— «Din sfera mea venii cu greu
«Ca să te-ascult ș'acuma,
«Și soarele e tatăl meu,
«Iar noaptea 'mi este muma.

«O vin' odorul meu nespus,
«Și lumea ta o lasă ;
«Eu sunt luceafărul de sus,
«Iar tu să-mi fii mireasă.

«O vin', în părul tău bălai
«S'anin cununi de stele,
«Pe-a mele ceruri să răsai
«Mai mândră decât ele !»

— «O, ești frumos, cum numa'n vis
«Un demon se arată ;
«Dară pe calea ce-ai deschis
«N'oiu merge niciodată !

«Mă dor de crudul tău amor
«A pieptului meu coarde,
«Și ochii mari și grei mă dor,
«Privirea ta mă arde !»

— «Dar cum ai vrea să mă cobor ?
«Au nu 'nțelegi tu oare,
«Cum că eu sunt nemuritor
«Și tu ești muritoare ?»

— «Nu caut vorbe pe ales,
«Nici știu cum aş începe ;
«Deși vorbești pe înțeles,
«Eu nu te pot pricepe.

«Dar dacă vrei cu crezământ
«Să te 'ndrăgesc pe tine,
«Tu te coboară pe pământ,
«Fii muritor ca mine».

— «Tu'mi ceri chiar nemurirea mea
«În schimb pe-o sărutare ?
«Dar voi să știi asemenea,
«Cât te iubesc de tare.

«Da, mă voi naște din păcat
«Primind o altă lege :
«Cu veșnicia sunt legat,
«Ci voi să mă deslege».

Și se tot duce... S'a tot dus
De drag'unei copile,
S'a rupt din locul lui de sus
Pierind mai multe zile.

În vremea asta Cătălin,
Viclean copil de casă,
Ce umple cupele cu vin
Mesenilor la masă,

Un paj ce poartă pas cu pas
A 'mpărătesei rochii,
Băiat din flori și de pripas,
Dar îndrăzneț cu ochii,

Cu obrăjei ca doi bujori
De rumeni, bată-i vina,
Se furișează pânditor
Privind la Cătălina.

— «Dar ce frumoasă se făcu
«Și mândră, arz'o focul !
«Ei, Cătălin ! acu-i acu
«Ca să-ți încerci norocul» !

Și 'n treacăt o cuprinse lin
Într'un ungher de grabă.
— «Da ce vrei, mări Cătălin !
«la las', cată-ți de treabă».

— «Ce voi? Aș vrea să nu mai stai
«Pe gânduri totdeauna,
«Să râzi mai bine și să-mi dai
«O gură, numai una».

— «Dar nici nu știu măcar ce-mi ceri,
«Dă-mi pace, fugi departe!
«O, de luceafărul din ceriu
«M'a prins un dor de moarte!»

— «Dacă nu știi, ți-aș arăta
«Din bob în bob amorul,
«Ci numai nu te mâniă,
«Și stăi cu binișorul ;

«Cum vânătoru 'ntinde 'n crâng
«La păsărele lațul,
«Când ți-oiu întinde brațul stâng,
«Să mă cuprinzi cu brațul ;

«Și ochii tăi nemișcători
«Sub ochii mei rămâie ;
«De te înalț de subsuori,
«Te 'nalță din călcâie ;

«Când fața mea se pleacă 'n jos,
«In sus rămâi cu fața,
«Să ne privim nesățios
«Și dulce toată viața ;

«Și ca să-ți fie pe deplin
«Iubirea cunoscută,
«Când sărutându-te mă 'nclin,
«Tu iarăș mă sărută».

Ea-l ascultă pe copilaș
Uimită și distrasă,
Și rușinos și drăgălaș
Mai nu vrea, mai se lasă.

Și-i zice 'ncet : «Încă de mic
«Te cunoșteam pe tine,
«Și guraliv și de nimic
«Te-ai potrivi cu mine...

«Dar un luceafăr, răsărit
«Din liniștea uitării,
«Dă orizon nemărginit
«Singurătății mării ;

«Și tainic genele le plec,
«Căci mi le umple plânsul,
«Când ale apei valuri trec
«Călătorind spre dânsul ;

«Lucește c'un amor nespus
«Durerea să-mi alunge,
«Dar se înalță tot mai sus
«Ca să nu-l pot ajunge.

«Pătrunde trist cu raze reci
«Din lumea ce-l desparte...
«În veci îl voi iubi și 'n veci
«Va rămânea departe...

«De-aceea zilele îmi sunt
«Pustii ca niște stepe ;
«Dar nopțile 's de-un farmec sfânt
«Ce nu-l mai pot pricepe».

— «Tu ești copilă, asta e...
«Hai, ș'om fugi în lume,
«Doar ni s'or pierde urmele
«Și nu ne-or ști de nume ;

«Căci amândoi vom fi cuminți,
«Vom fi voioși și teferi,
«Vei pierde dorul de părinți
«Și visul de luceferi.»

Porni luceafărul. Creșteau
In cer a lui aripe,
Și căi de mii de ani treceau
In tot atâtea clipe.

Un cer de stele dedesubt,
De-asupra-i cer de stele, —
Părea un fulger ne ntrerupt,
Rătăcitor prin ele.

Și din a haosului văi,
Jur împrejur de sine,
Vedea ca 'n ziua cea-dintăi,
Cum izvorau lumine,

Cum, izvorînd, îl incunjor
Ca niște mări, de-a 'notul...
El zboară, gând purtat de dor,
Pân' pierie totul, totul ;

Căci unde-ajunge, nu-i hotar,
Nici ochiu spre a cunoaște,
Și vremea 'ncearcă în zadar
Din goluri a se naște.

Nu e nimic, și totuș e
O sete care-l soarbe,
E un adânc, asemenea
Uitării celei oarbe.

— «De greul negrei veșnicii,
«Părinte, mă desleagă,
«Și laudat pe veci să fii
«Pe-a lumii scară 'ntreagă ;

«O cere-mi, Doamne, ori-ce pret,
«Dar dă-mi o altă soarte,
«Căci tu izvor ești de vieți
«Și dătător de moarte ;

«Reia-mi al nemuririi nimb
«Și focul din privire,
«Și pentru toate dă-mi în schimb,
«O oară de iubire...

«Din haos, Doamne-am apărut
«Și m'aș întoarce 'n haos...
«Și din repaos m'am născut,
«Mi-e sete de repaos.»

— «Hyperion, ce din genuni
«Răsai c'o 'ntreagă lume,
«Nu cere semne și minuni
«Care n'au chip și nume.

«Tu vrei un om să te socoți,
«Cu ei să te asameni?...
«Dar piară oamenii cu toți,
«S'ar naște iarăși oameni.

«Ei numai doar durează 'n vânt
«Deșerte idealuri, —
«Când valuri află un mormânt,
«Răsar în urmă valuri ;

«Ei doar au stele cu noroc
«Și prigoniri de soarte ;
«Noi nu avem nici timp, nici loc,
«Și nu cunoaștem moarte.

«Din sânul veşnicului ieri
«Trăeşte azi ce moare,
«Un soare de s'ar stinge 'n ceriu,
«S'aprinde iarăş soare

«Părând pe veci a răsări,
«Din urmă moartea-l paşte,
«Căci toţi se nasc spre a muri,
«Şi mor spre a se naşte.

«Iar tu, Hyperion, rămâi
«Ori unde ai apune...
«Tu eşti din forma cea dintâi,
«Eşti veşnică minune.

«Vrei să dau glas acelei guri,
«Ca după ei cântare
«Să se ia munţii cu păduri
«Şi insulele 'n mare ?

«Vrei poate 'n faptă să arăţi
«Dreptate şi tărie ?
«Ți-aş da pământul în bucăţi
«Să-l faci împărăție.

«Îți dau catarg lângă catarg
«Oștiri spre a străbate
«Pământu 'n lung și marea 'n larg,
«Dar moartea, nu se poate...

«Și pentru cine vrei să mori ?
«Intoarce-te, te 'ndreaptă
«Spre-acel pământ rătăcitor
«Și vezi ce te așteaptă».

* * *

În locul lui menit din ceriu
Hyperion se 'ntoarsă
Și, ca și 'n ziua cea de ieri,
Lumina și-o revarsă.

Căci este sară 'n asfințit
Și noaptea o să 'nceapă,
Răsare luna liniștit
Și tremurând din apă.

Și umple cu-ale ei scânteii
Cărările din crânguri..
Sub sirul lung de mândri tei
Ședeau doi tineri singuri.

— «O lasă-mi capul meu pe sin,
«Iubito, să se culce,
«Sub raza ochiului senin
«Și negrăit de dulce ;

«Cu farmecul luminii reci
«Gândirile străbate-mi,
«Revarsă liniște de veci
«Pe noaptea mea de patemi.

«Și de asupra mea rămâi
«Durerea mea de-o curmă,
«Căci ești iubirea mea dintâi
«Și visul meu din urmă».

Hyperion vedea de sus
Uimirea 'n a lor față ;
Abia un braț de gât i-a pus,
Și ea l-a prins în brață...

Miroase florile-argintii
Și cad, o dulce ploae,
Pe creștetele-a doi copii
Cu plete lungi, bălae.

Ea îmbătată de amor
Ridică ochii, vede
Luceafărul și 'ncetișor
Dorințele-i încrede :

— «Cobori în jos, lucefăr blând,
«Alunecând pe-o rază,
«Pătrunde 'n codru și în gând,
«Norocu-mi luminează !»

El tremură ca alte dăți
În codri și pe dealuri,
Călăuzind singurătăți
De mișcătoare valuri ;

Dar nu mai cade ca 'n trecut
În mări din tot înaltul :
— «Ce-ți pasă ție, chip de lut,
«Dac' oiu fi eu sau altul ?

«Trăind în cercul vostru strimt,
 «Norocul vă petrece —
 «Ci eu în lumea mea mă simt
 «Nemuritor și rece».

1882, Aprilie 10.

Într-o notă pe marginea unei dintre variantele
 «Luceafărului», rămasă în colecția de manuscrise a Academiei
 Române, Eminescu ne-a tălmăcit el însuși înțelesul
 poeziei sale. «În descrierea unui voiaj în țările române,
 scrie Eminescu, gerinaul K. povestește legenda Luceafărului.
 Aceasta e povestea. Iar înțelesul alegoric ce i-am dat
 este că, dacă geniul nu cunoaște nici moarte și nimic
 lui scapă de simpla uitare, pe de altă parte însă, pe
 pământ, nu e capabil a feni pe cineva, nici capabil
 de a fi feniș. El nu are moarte, dar nu are nici noroc.»

Luceafărul de Tudor Viann, în revista Gândirea
 anul 1929 pag. 389.

(x) R. Kunisch, Bukarest und Stambul, Skizzen aus Ungarn,
 Rumänien und der Türkei, 1861.

Sonă Bănuș: Frământări (în Eminescu și în Radu
 Rouethi Roman. Lit.-pop.)

Fata din grădina de aur (Luceafărul)

Vezi și art. lui Tudor Viann din Revista de filosofie
 1929 nr. 3.

GLOSSĂ

*Vreme trece, vreme vine,
Toate's vechi și nouă toate ;
Ce e rău și ce e bine,
Tu te 'ntreabă și socoate ;
Nu speră și nu ai teamă ;
Ce e val, ca valul trece ;
De te 'ndeamnă, de te chiamă.
Tu rămâi la toate rece.*

Multe trec pe dinainte,
În auz ne sună multe.
Cine ține toate minte
Și ar sta să le asculte ?
Tu așează-te de-oparte,
Regăsându-te pe tine,
Când cu zgomote deșarte
Vreme trece, vreme vine.

Nici încline a ei limbă
Recea cumpăn' a gândirii
În spre clipa ce se schimbă
Purtând masca fericirii,
Ce din moartea ei se naște
Și o clipă ține poate ;
Pentru cine le cunoaște,
Toate 's vechi și nouă toate.

Privitor ca la teatru
Tu în lume să te 'nchipui :
Joace unul și pe patru,
Totuși tu ghici-vei chipu-i.
Și de plânge, de se ceartă,
Tu în colț petreci în tine
Și 'nțelegi din a lui artă,
Ce e rău și ce e bine.

Văitorul și trecutul
Sunt a filei două fețe,
Are 'n capăt începutul,
Cine știe să le 'nvețe.
Tot ce-a fost ori o să fie,
În prezent le-avem pe toate.
Doar de-a lor zădărnice
Te întreabă și socoate.

Căci acelorași mijloace
Se supun câte există,
Și de mii de ani încoace
Lumea-i veselă și tristă ;
Alte măști, aceiași piesă,
Alte guri, aceiași gamă,
Amăgit atât de-adesă,
Nu speră și nu ai teamă.

Nu speră când vezi mișeei
La izbânzi făcându-și punte,
Te-or întrece nătărăii
De ai fi cu stea în frunte.
Teamă n'ai ; cătă-vor iarăș
Între ei a se întrece,
Nu te prinde lor tovarăș :
Ce e val, ca valul trece.

Cu un cântec de sirenă
Lumea 'ntinde lucii mreje ;
Ca să schimbe-actorii 'n scenă,
Te momeste în vârtej.
Tu pe-alături te strecoară,
Nu băgă nici chiar de seamă
Din cărarea ta afară
De te 'ndeamnă, de te chiamă.

De te-ating, să feri în laturi,
De hulesc, să taci din gură;
Ce mai vrei cu-a tale sfaturi,
Dacă ştii a lor măsură?
Zică toţi ce vor să zică,
Treacă 'n lume cine-o trece :
Ca să nu 'ndrăgeşti nimică,
Tu rămâi la toate rece.

*Tu rămâi la toate rece,
De te 'ndeamnă, de te chiamă ;
Ce e val, ca valul trece,
Nu speră şi nu ai teamă.
Te întreabă şi socoate,
Ce e rău şi ce e bine ;
Toate's vechi şi nouă toate :
Vreme trece, vreme vine.*

1884, Ian. 1. «Conv. lit.»

O D Ă

(În metru antic.)

Nu credeam să 'nvăţ a muri vr'odată,
Pururi tânăr, înfăşurat în manta-mi,
Ochii mei 'nălţam visători la steaua
Singurătăţii.

Când de-odată tu răsărişi în cale-mi,
Suferinţă tu, dureros de dulce...
Până 'n fund băui voluptatea morţii,
Ne 'ndurătoareo !

Jalnic ard de viu chinuit ca Nessus,
Ori ca Hercul înveninat de haina-i,
Focul meu a-l stinge nu pot cu toate
Apele mării.

De-al meu propriu vis mistuit mă vaiet,
Pe-al meu propriu rug mă topesc în flăcări...
Pot să mai re'nviu luminos din el ca
Pasărea Phoenix ?

Piară-mi ochii turburători din cale,
Vino iar în sân, nepăsare tristă,
Ca să pot muri liniștit, pe mine
Mie redă-mă !

1884, Ian. 1 «Conv. lit.»

CRITICILOR MEI

Multe flori sunt, dar puține
Rod în lume or să poarte;
Toate bat la poarta vieții,
Dar se scutur multe moarte.

E ușor a scrie versuri,
Când nimic nu ai a spune,
Înșirând cuvinte goale
Ce din coadă au să sune.

Dar când inima-ți frământă
Doruri vii și patimi multe,
Ș'a lor glasuri a ta minte,
Stă pe toate să le-asculte :

Ca și flori în poarta vieții,
Bat la porțile gândirii,
Toate cer intrarea 'n lume
Și veșmintele vorbirii.

Pentru-a tale proprii patimi
Pentru propria-ți viață,
De-unde iei judecătorii,
Ne 'ndurații ochi de ghiață ?

Ah ! atuncea ți se pare,
Că pe cap îți cade cerul :
Unde vei găsi cuvântul
Ce exprimă adevărul ?

Critici voi, cu flori deșarte,
Care roade n'ați adus, —
E ușor a scrie versuri,
Când nimic nu ai de spus.

1884, Febr. 1, «Conv. lit».

SE BATE MIEZUL-NOPTII

Se bate miezul nopții în clopotul de-aramă
Și somnul, vameș vieții, nu vrea să-mi iee vamă.
Pe căi bătute-adesea vrea moartea să mă poarte,
S'asemăn între-olaltă viață și cu moarte ;
Ci cumpăna gândiri'mi și azi nu se mai schimbă,
Căci între amândouă stă neclintita limbă.

1884, Febr. 1 «Conv. lit.»

CU MANE ZILELE-ȚI ADAOGI

Cu mâne zilele'ți adaogi,
Cu ieri viața ta o scazi,
Și ai cu toate astea 'n față
De-apururi ziua cea de azi.

Când unul trece, altul vine
În astă lume a-l urma ;
Precum când soarele apune,
El și răsare unde-va.

Se pare cum că alte valuri
Cobor mereu pe-acelaș vad,
Se pare cum că-i altă toamnă
Și 'n veci aceleași frunze cad.

Naintea nopții noastre umblă
Crăiasa dulcii dimineți ;
Chiar moartea însăși e-o părere
Și un visternic de vieți.

Din ori-ce clipă trecătoare
Ăst adevăr îl înțeleg,
Că sprijine vecia 'ntreagă
Și 'nvârte universu 'ntreg

De-aceea zboare anu-acesta
Și se cufunde în trecut,
Tu ai ș'acum comoara 'ntreagă
Ce 'n suflet pururi ai avut.

Cu mâne zilele-ți adaogi,
Cu ieri viața ta o scazi,
Având cu toate astea 'n față
De-apururi ziua cea de azi.

Priveliștele sclipitoare
Ce 'n repezi șiruri se diștern,
Repaosă nestrămutate
Sub raza gândului etern.

1884, Febr. 1 «Conv. lit.»

TA TVAM ASI¹⁾

Fiică gîngăşă de rege, cînd în haina ta bogată
Treci în faeton de gală şi te mlădii zâmbitoare
Cum din frunzele 'nfoiate rîde proaspătă o floare,
Toată lumea ce te vede e de tine 'nseninată.

Zbori cu şase cai ca vîntul şi răsai ca Aurora,
Cu căciulele în mînă şi cu gurile căscate,
Oamenii salută 'n cale pămînteasca zeităte !
Tu te 'nchini. Te simţi născută spre norocul tuturor.

¹⁾ «*Aceasta eşti tu*» : principiul identităţii în filosofia indică, din care s'a inspirat mult Eminescu.

Dar deodată în mulțime tu fixezi ochiul tău mare,
De o umbră 'nfiorată e gândirea ta cuprinsă...
O femeie de pe stradă și-a nălțat privirea-i stinsă
În spre tine... fără ură, făr'amor, fără pă sare.

Tu ? Unde te-apropii, codrul se preface în grădină,
Intristarea 'n bucurie, bucuria 'n fericire...
Secolii coroanei tale cu regală strălucire
Pot să scoată grâu din pietre și palate din ruină.

Ea ? născută 'ntr'o cămară, în mizerie obscură,
N'auzi nici glas de mumă, nici a preoților psalme...
S'a lreziț c= comedianții cum jucă bătând din palme,
Pe-a pierzării căi părinții o 'ndreptară și-o vândură.

* * *

Ea ? De-o intră în templu, sub negre boltituri
Al morții spirit doară îl simte în tăcere,
Căci nu 'nțelege blândul cuvânt de mângâiere
Din paginele unse a sfintelor scripturi.

Ce 'nseamn' acele candeli ce ard în orice colț
Sub chipuri mohorite cu-adânci și slabe fețe,
Ce 'nseamn'acea cântare, pătrunsă de blândețe
Ce umple tânguioasă puternicele bolți ?

*Rugămu-ne 'ndurărilor
Luceafărului mărilor :
Din valul ce ne bântue,
Înaltă-ne, ne mântue,
Privirea adorată
Asupră-ne coboară,
O maică prea curată
Și pururea fecioară,
Marie !*

Răpită de duiosul organelor avânt,
Pe cartea cea de rugă alunec'a ta dreaptă,
Iar ochii tăi cei umezi la ceruri se îndreaptă...
Ea ?... cade în mulțime cu fața la pământ.

* * *

De-ai muri, copil de rege, de-ale florilor miroasă,
Ca de marmură un înger sub boltirile înalte,
Pe un catafalc depusă... un popor ar plânge 'ncalte,
După sufletul tău duice, după sfânta cea frumoasă.

Ea ? Dacă va cădea moartă într'o noapte de beție
Prin ciocnire de pahare și prin danțuri desfrânate...
Vre un cioclu de pe uliți va 'ncărcă-o-atunci în spate,
Dară nici în moartea însăși liniște nu va să-i fie.

Nu. Nici maiestatea morții nu sfințește pe sărac...
Căci scheletu-acela care a purtat ast'avuție
De amar și de durere, preparat de-anatomie
Va face-un pedant dintr'insul... Iar în urmă, într'un sac,

Va fi aruncat în groapa cea comună. O scânteie
Ce-a perit fără de urmă. Și cu toate astea-i semeni
Ca și lacrima cu roua. Parc'ați fi surori de gemeni:
Două vieți în două inimi, dar o singură femeie.

1879 — 1883.

V I A Ț A

Când aud vre-o dată un rotund egumen,
Cu foalele 'ncinse și obrazul rumen,
Povestind că viața e calea durerii
Și că pocăința urmează plăcerii, —
Mă întreb : Acesta poate ca să știe
Cum este viața, cum cată să fie ?

Noaptea scânteiază, cu-a ei mii de stele
Varsă raze slabe pasurilor mele.
Ulicioara-i strimță și din ziduri vechi
Vorbe, răs și plânset sună în urechi ;
Glasuri rătăcite trec prin geamuri sparte
Și prin uși deschise, prin zidiri deșarte.

Colo lângă lampă, într'un mic ietac
Vezi o fată, care pune ață'n ac;
Fața ei e slabă, de-o paloare crudă,
Ochii ei sunt turburi, pleoapele asudă,
Degetele repezi poartă acul fin...
Ea își coase ochii într'un tort de in.
Vânăță-i e buza, lipsită de sânge,
Ochiul ei cel turbur nu mai poate plânge.

La ce oare dânsa s'a născut în lume,
O sărmană frunză, pe oceanu'n spume;
O sărmană umbră, orfană și slabă
De care'n mulțime nimene nu 'ntreabă?
Din zori până'n noapte neagră și târzie
O vezi printr'o albă perdea străvezie
Cum mereu lucrează... ș'abea pâne goală,
Frig și insomnie, lacrimi și boală!
Tot ce 'n astă lume mai poate pricepe.
E că de'ncetează lucrul, foamea ncepe.

Negustoru-și pune pânzele 'nainte
Lucrul scump și harnic unor ceasuri sfinte;
El are brilante pe degete groase,
Din nopțile celor care pâna-i coase;
Desface Ducesei c'o galantă grabă,
Ce-i cusut în lacrimi de o mână slabă:
Pânze moi în care se țesură zile,
Vederea și somnul sărmanei copile;

Albe ca zăpada pe când cade 'n fulgi,
Dar, cum sunt cușute, sunt bune de giulgiu.

Când îți trec prin minte acestea, copilă,
Te uiți în oglindă și îți plângi de milă;
Vrei s'o vezi chiar bine, s'o ții bine minte
Pe nefericita dulce și cuminte,
Făr' de nici un razim, care nu așteaptă
Decât moartea care singură e dreaptă...

În această viață de mizerii plină
Singura-i amică este o albină.
Rătăcită — ce știi cum — în strada veche,
Glasul îi pătrunse la a ei ureche;
Deschizând fereastra, să intre o lasă.
Între flori să doarmă și să-i stea în casă.
Se iubiră cele două proletare:
O insect'umană una zburătoare.
Fata stând pe gânduri, vesela albină
Cu galanterie de buze-i s'adină,
Ca și când i-ar zice: «Au nu știi tu oare,
«Cumcă a ta gură-i cea mai dulce floare?
«Căci tu ești frumoasă, chiar ca și o sfântă,
«Ochiul tău cel dulce și umbrît mă'ncântă!»

* * *

Într'o zi copila moare: se'nțelege
Moartea numai știe mânilă să lege.
În sicriu au pus'o. Fața ei cea trasă
Era adâncită, însă tot frumoasă;

I-au pus flori pe frunte... Corpul ei cel fin,
Ce nobil transpare din giulgiul de in!
Fereastra-i deschisă, primăvara plină
Pătrunde printr'însa; dar biata albină
În câmp nu mai fuge, c'împrejur se poartă,
Incunjură capul și gurița moartă;
Ea zboară aproape și tot mai aproape.
Și vrea cu amica-i deodată s'o 'ngroape.

Deci când mi se 'ntâmplă s'aud un egumen
Cu foalele 'ncinse și obrazul rumen,
Povestind că viața e calea durerii
Și că pocăința urmează plăcerii, —
Mă întreb: Acesta poate ca să știe
Cum este viața, cum cată să fie?

1879—1883; publicată mai întâiu în 1889, August, «Fântâna Blanduziei», (n-rul 27).

STELELE 'N CER

Stelele 'n cer,
De-asupra mărilor,
Ard depărtărilor,
Până ce pier.

După un semn,
Clătind catargele,
Tremură largele
Vasele de lemn

Niște cetăți
Plutind pe marele
Și mișcătoarele
Pustietăți.

Stol de cocori
Apucă'n 'ntinsele
Și necuprinsele
Drumuri de nori.

Zboară ce pot,
Ș'a lor întrecere
Veșnică trecere —
Asta e tot...

Până nu mor,
Pleacă-te îngere
La trista-mi plângere
Plină de-amor.

Nu e păcat
Ca să se lepede
Clipa cea repede
Ce ni s'a dat?

Floare de crâng,
Astfel viețile
Și tinerețile
Trec și se sting.

Ori-ce noroc
Și'ntinde aripile,
Gonit de clipele
Stării pe loc.

1879—1883, publicată mai întâiu în 1889, August, «Fântâna Blanduziei» (n-ru 28).

Poezii în formă populară

REVEDERE

Codrule, codruțele,
Ce mai faci drăguțele ?
Că de când nu ne-am văzut,
Multă vreme a trecut,
Și de când m'am depărtat,
Multă lume am umblat.

— Ia, eu fac ce fac de mult :
Iarna viscolu 'l ascult,
Crengile-mi rupându-le,
Apele-astupându-le,
Troenind cărările
Și gonind cântările.

Și mai fac ce fac de mult,
Vara doina mi-o ascult :

Pe cărarea spre isvor
Ce le-am dat-o tuturor,
Umplându-și cofeile,
Mi-o cântă femeile.

— Codrule cu râuri line,
Vremea trece, vremea vine :
Tu din tânăr precum ești,
Tot mereu întinerеști.

— Ce mi-i vremea când de veacuri
Stele-mi scântee pe lacuri !
Că de-i vremea rea sau bună,
Vântu-mi bate, frunza-mi sună,
Și de-i vremea bună, rea,
Mie-mi curge Dunărea.
Numa omu-i schimbător,
Pe pământ rătăcitor.
Iar noi locului ne ținem,
Cum am fost, așa rămânem :
Marea și cu râurile,
Lumea cu pustiurile,
Luna și cu soarele,
Codrul cu izvoarele.

1879, Oct. 1, «Conv. lit».

CE STA VÂNTUL

Ce stă vântul să tot bată
Prin frunza de tei uscată
Și frângându-și ramurile
Să lovească geamurile ?
Iară tu de ce suspini,
Când privești peste grădini ?
Nu mai sta de tot oftă
Și în gând nu mă muștră,
Că atunci te voi uita,
Când nu s'or mai arată
Lângă mare râurile,
Lângă drum pustiurile,
Luna și cu soarele
Și'n codru izvoarele.
Vei avea de suspinat,
Când vei ști că te-am uitat ;

Când vei sta ca să mă'ngropi
Pe cărarea dintre ploi
Ș'atunci vântul o să bată
Prin frunza de tei uscată,
Scuturând'o, risipind'o,
De ți s'o urî privind'o.

1879—1883.

D O I N A

De la Nistru pân' la Tisa
Tot Românul plânsu-mi-s'a
Că nu mai poate străbate,
De-atâta străinătate.
Din Hotin și pân' la mare
Vin muscalii de-a călare,
De la mare la Hotin
Mereu calea ne-o ațin ;
Din Boian la Vatra-Dornii
Au umplut omida cornii
Și străinul te tot paște,
De nu te mai poți cunoaște.
Sus la munte, jos pe vale,
Ș'au făcut dușmanii cale,
Din Sătmar până 'n Săcele
Numai vaduri ca acele.

Vai de biet Român săracul!
Indărăt tot dă ca racul,
Nici îi merge, nicise ndeamnă
Nici îi este toamna toamnă,
Nici e vară vara lui,
Și-i străin în țara lui.
De la Turnu 'n Dorohoi
Curg dușmanii în puhoi
Și s'așează pe la noi ;
Și cum vin 'cu drum de fier,
Toate cântecele pier ;
Zboară paserele toate
De neagra străinătate ;
Numai umbra spinului
La ușa creștinului.
Își desbracă țara sânul,
Codrul — frate cu Românul —
De secure se tot pleacă
Și izvoarele îi seacă —
Sărac în țară săracă !

Cine-au îndrăgit străinii,
Mâncă-i-ar inima câinii,
Mâncă-i-ar casa pustia,
Și neamul nemernicia !

Ștefane, Măria Ta,
Tu la Putna nu mai sta,

Las' Archimandritului
Toată grija schitului,
Lasă grija Sfinților
În seama părinților,
Clopotele să le tragă
Ziua'ntreagă, noaptea'ntreagă,
Doar s'a 'ndură Dumnezeu,
Ca să'ți mântui neamul tău !

Tu te'nalță din mormânt,
Să te-aud din corn sunând
Și Moldova adunând,
De-i sună din corn odată,
Ai s'aduni Moldova toată,
De-i sună de două ori.
Îți vin codrii 'n ajutori,
De-i sună de-a treia oară,
Toți dușmanii or să piară
Din hotară în hotară —
Îndrăgi-i-ar ciorile
Și spânzurătorile !

1883, Iulie, 1 «Conv. lit».

CE TE LEGENI CODRULE

Ce te legeni codrule,
Fără ploae, fără vânt,
Cu crengile la pământ ?

— De ce nu m'aş legănă,
Dacă trece vremea mea ?
Ziua scade, noaptea creşte
Şi frunzişu-mi se răreşte ;
Bate vântul frunza 'n dungă
Cântăreşii mi'i alungă ;
Bate vântul dintr'o parte
Iarna-i ici, vara-i departe.
Şi de ce să nu mă plec,
Dacă paserile trec ?

Peste vârf de rămurele
Trec în stoluri rândurele,
Ducând gândurile mele
Și norocul meu cu ele,
Se tot duc pe rând, pe rând
Zarea lumii 'ntunecând ;
Și se duc ca clipele,
Scuturând aripile,
Și mă lasă pustiit
Veștejit și amorțit,
Și cu doru-mi singurel,
De mă 'ngân numai cu el !

1884. Febr. 1, «Conv. lit».

LA MIJLOC DE CODRU DES

La mijloc de codru des
Toate paserile ies
Din hugeac de aluniș
La voiosul luminiș,
Luminiș de lângă baltă,
Ce prin trestia înaltă
Lin se leagănă din unde
Și'n adâncu-i se pătrunde
Și de lună și de soare
Și de paseri călătore ;
Și de lună și de stele
Și de zbor de rândunele
Și de chipul mândrii mele.

1884 Febr. 1, «Conv. lit».

Traduceri

FOAIA VEȘTEDĂ

(UP LENAU)

Vântu-o foae veștedă
Mi-a adus mișcând fereasta...
Este moartea ce-mi trimite
Fără plic scrisoarea-aceasta.

Voiu păstră-o, voiu întinde-o
Între foile acele
Ce le am din alte timpuri
De la mâna dragei mele...

Cum copacu-și uită foaia
Ce pe vânt mi-a fost trimisă,
Astfel ea uitat-a poate
Aste foi de dânsa scrise.

Vorbele iubirii moarte
Vinovate-mi stau de față,
Dovedite de minciună
Cer să sting a lor viață :

Dulcea lor zădărnicie
Nu mă 'ndur s'o pun pe foc,
De și-mi stau atât de triste
Că nu pot muri de loc.

Voiu păstră întreg amarul
Și norocul ăstor foi,
În durerea vechei pierderi
Recitindu-mă 'napoi.

Numai vestea blând'a morții
Foaia tristă le-am adaos :
Moartea vindec' ori-ce rană,
Dând la patime repaos.

1879, Oct. 1, «Conv. lit».

M Ă N U Ș A

(DUPĂ SCHILLER)

Lâng'a leilor grădină regele Francisc așteaptă,
Ca să vadă cum s'o 'ncinge între fiare lupta dreaptă.
Împrejur cei mari ai țării și ai sfatului s'adună
Pe balconul nalt se'nșiră dame'n veselă cunună.

Regele dă semn cu mâna, sare-o poartă din țâțane
Și un leu iese în față, cumpătat, cu pasuri line,
Mut se uită împrejur și; cască lung și a lui coamă
Scuturând-o, își întinde mușchii și s'așează jos.

Regele un semn mai face, se deschide-o altă poartă.
Și dintr'însa se repede
C'un sălbatec salt un tigru, care când pe leu îl vede
Muge tare.

Coadă roată o 'nvârtește,
Scoate limba,
Sperios însă pe leu într'un cerc îl ocolește,
Sforăe înverșunat,
Apoi mormăind se 'ntinde,
Lângă el.

Regele mai face-un semn.
Și pe două porți deschise
Se azvârl' doi leoparzi,
Ce cu pofta inimoasă de-a luptă se și aruncă
Peste tigrul.
Dar acesta îi apucă în cumplitele lui ghiare, —
Leul muge,
Se ridică în picioare,
Fiarele se 'nfiorează,
Și 'mprejur, arzând de dorul de-a se sfâșia 'ntre ele,
Se așează.

O frumoasă mână scapă de pe margine de-altan
O mânășe, drept la mijloc între tigrul și 'ntre leu :
Iar o damă, Cunigunda, zise-atunci, bătându-și joc,
Cavalerului Delorges ;
«Dacă amorul ți-i fierbinte cum te juri în ori-ce oară,
Să te văd,
Mergi, mânășă de-mi ridică !»

Cavaleru-aleargă, iute se coboară
În grozava prejurime, calcă sigur, fără frică,
Din mijlocu-acestor monștri
Cu-a lui degete 'ndrăznește el mănua de-o ridică.

Cu mișcare și cu groază
Damele și cavalerii l-au privit,
Însă foarte liniștit
El mănua o aduce înapoi.
De-a lui laudă e plină ori-ce gură,
Cunigunda îl privește cu o gingașă căldură
Ce-i promite că norocu-i e aproape. —
Dar mănua el în față i-o aruncă :
«Doamna mea, o mulțămire ca aceasta n'o mai voi !»
Și-o lăsa numai decât.

1881, 1--15 Nov. (nr. 17 și 18), «Amicul Familiei».

SERENADA

(DUPĂ V. HUGO)

Când tu dormi lină, pură,
Sub ochiul meu umbros,
Suflarea ta murmură
Cuvânt armonios,
Pe corp ne-acoperită,
Lipsindu-ți vălul tău,
O dormi, o dormi, iubită,
O dormi, o dormi mereu !

Când râzi, pe a ta gură
Amorul a descins,
Ori-ce preputură
De-odată s'a și stins :

Zâmbirea ta-i ferită
De ori-ce euget rău,
O râzi, o râzi, iubită,
O râzi, o râzi, mereu !

Când tu cânți alintată,
Pe brațele-mi la sin,
Auzi cum câte-odată
Gându-mi răspunde lin ;
Cântul tău resuscită,
O zi din traiul meu,
O cânt'a mea iubită,
O cântă dar mereu !

1892, Martie 1, «Conv. lit.»

NOTE

N O T E

- La moartea lui Aron Pumnul*, p. 35—36 : Broșura : «Lacrimioarele invaetaeceilor gimnaesiaști de'n Cernaueți la mormintul prea iubitului lor profesoriu Arone Pumnul raepaeusat într'a 11/24 Ianariu 1866, Cernăuți, 1866»; p. 4; e semnată «M. Eminovicîu, [olev] privatist». Textul de aici e după originalul din Ms. Ac. Rom. 2259, f. 33 v. cu data de «1866», pusă de poet.
- La Heliade*, p. 37—38; Vezi și Ms. Ac. Rom. 2259, f. 39, text îndreptat pe alocurea după cel din «Familia», precum arată însemnarea poetului care indică numărul din «Familia» în care s'a publicat poezia.
- Visuri trecute*, p. 39—41 : Textul de-aici l-am dat după originalul din Ms. Ac. Rom. 2259, ff. 7—9 v.; acolo titlul e «Amicului Filimonu Iia» și data pusă de poet («1866 Noemb.»)
- La moartea Principelui Știrbei*, p. 42—43 : Are data morții Prințului Știrbei. Ms. Ac. Rom. 2259 f. 247; poezia e tipărită în foi volante și poartă iscălitura autografă a lui Eminescu.
- Din străinătate*, p. 44—46 : Vezi o variantă în Ms. Ac. Rom. 2259, ff. 37—38, unde poetul indică data de «[18]65».
- De-aș avea...*, p. 51—52 : Textul de aici e după Ms. Ac. Rom. 2259, f. 30, unde poetul pune data de : «Sept. [18]65».
- O călărire în zori*, p. 53—57 : Vezi o variantă în Ms. Ac. Rom. 2259, ff. 35, v. — 37 cu data lui Eminescu : [18]66».
- La o artistă*, p. 58—60 : In Ms. Ac. Rom. 2259, f. 3, v. textul identic intru toate al acestei poezii : e pusă de Eminescu data «1866, Oct.»
- Amorul unei marmure*, p. 61—63 : Ms. Ac. Rom. 2262, f. 1, variantă.
- Junii corupți*, p. 64—67 : După textul din Ms. Ac. Rom. 2259, ff. 9 v. — 11 v. cu data pusă de Eminescu «[18]66, Decembrie».
- Inger de pază*, p. 77 : Vezi strofa întâi de Ms. Ac. Rom. 2259, f. 27.
- Noaptea*, p. 78—79 : După Ms. Ac. Rom. 2259, f. 34, cu data «1870» pusă de Eminescu : în Ms. Ac. Rom. 2257, f. 179, textul perfect identic.
- Floare albastră*, p. 80—83 : Vezi în Ms. Ac. Rom. 2259, ff. 204—205, textul identic al primelor cinci strofe.
- Făt-Frumos din Tei*, p. 84—89 : In ediția Șaraga a poeziilor lui Eminescu textul e publicat după un manuscris care se spune că e în posesiunea editorului;

unele din deosebirile față de textul din «Conv. lit.», fiind superioare le-am introdus și aici. In Ms. Ac. Rom., 2283, ff. 81—84, se cuprinde o variantă fragmentară a textului, cu unele strofe asemănătoare, dar cu cele mai multe ștersse de poet.

Dorința, p. 90—91: Variantă în Ms. Ac. Rom. 2255, f. 315, cu data pusă de Eminescu: «10 Mart. [18]76»: foia, scrisă caligrafic, cu îndreptări ulterioare, a fost trimisă poetei Veronica Micle și e înapoiată poetului la dorința lui cu câteva rânduri franțuzești pe contrapagină, datate de poetă: «27 Iunie 1880»; altă var. ant., cu textul foarte apropiat, în Ms. Ac. Rom. 2283, ff. 33-34.

Crăiasa din Povești, p. 92—93: Ms. Ac. Rom. 2283, ff. 35—36, textul identic; în Ms. Ac. Rom. 2285, ff. 137 cp.—138 variantă primitivă, neîncheată, cu strofe asemănătoare, unele identice, datând de prin anii 1873—1874.

Lacul, p. 94—95; Ms. Ac. Rom. 2283, f. 95, contrapagină, cu unele deosebiri absolut neesențiale.

Povestea Teiului, p. 96—100: Variantă, cu cele mai multe strofe identice, dar vădit anterioară, cu numeroase ștersături și îndreptări, în Ms. Ac. Rom. 2306, ff. 75—81.

Povestea Codrului, p. 101—104: In Ms. Ac. Rom. 2262, f. 204, textul identic, al celor dintâi trei strofe; Ms. Ac. Rom. 2283, ff. 67—71, cp. variantă completă cu cele mai multe strofe identice.

Singurătate, p. 105—107: Ms. Ac. Rom. 2280, ff. 17—18, variantă anterioară, cu două strofe mai mult pe care le-am adăos aici pentru interesul lor literar.

Venere și Madonă, p. 108—110: După Ms. Ac. Rom. 2259 f. 38, unde poetul pune data «[18]69». §

Melancolie, p. 111—112: In Ms. Ac. Rom., 2276 bis, ff. 21 cp.—2', variantă anterioară, cu textul aproape identic, afară de mici deosebiri și de unele versuri eliminate din textul publicat.

Departa sunt de tine, p. 113—114: Ms. Ac. Rom. 2283, ff. 92—93, variantă, în strofe scurte de câte 4 versuri, dar cu unele rânduri identice.

Egiptul, p. 115—119: Ms. Ac. Rom. 2257, ff. 90—92 și ff. 94—95, acelaș text, cu mici deosebiri inferioare; în Ms. Ac. Rom. 2259, ff. 87 cp.—89, cp. textul aproape identic, puținele impresii mai plastice le-am introdus și aici.

Călin, p. 120—131: Ms. Ac. Rom. 2283, ff. 23—32, variantă anterioară, cu cele mai multe versuri asemănătoare, dar cu deosebiri, toată e ștersă în urmă de poet, ca semu că a revenit asupra-i, de sigur în textul publicat; în Ms. Ac. Rom. 2262, ff. 105 cp.—109, variantă mai veche, neîncheată pe deplin.

Strigoi, p. 132—149: In Ms. Ac. Rom. 2262, ff. 164—166, pe amândouă paginile, ff. 170—171 și cp., ff. 175—177, pe amândouă paginile, se cuprinde o variantă cu unele strofe deosebite, cu multe ștersături și îndreptări, care-i vădit un conceput anterior și neîncheat. Titlul variantei e «*Strigoiul*»!

Epigoni, p. 150—155: Ms. Ac. Rom. 2257, ff. 71—73, acelaș text, cu îndreptări, dar cu multe deosebiri, dintre cari singura esențială și superioară e: «*peste adevărul gol*» (în loc de «pe cadavrul trist și gol») dela sfârșitul strofei a 17-a, de care am ținut seamă, căci pune în lumină mai clară ideea.

- Mortua est !*, p. 156—159 : Vezi variantele anterioare și inferioare în Ms. Ac. Rom. 2259, ff. 1—2 și ff. 18 ep.—20 ep. amândouă datate de poet «1866, Octombrie».
- Cugetările sărmanului Dionis*, p. 161—163 ; se cuprind în nava cu acelaș titlu. În Ms. Ac. Rom. 2284, f. 17 ep.—19 se află o variantă, vădit anterioară cu unele deosebiri, a strofelor 5—10, 12—14 și 16, unele împrăștiute, fără legătură între ele. în Ms. Ac. Rom. 2290, ff. 62—64, variantă anterioară, ștearsă, cu puține deosebiri, incompletă, cu titlu «*Sărmanul poet*».
- Inger și Demon*, p. 164—170 : în Ms. Ac. Rom. 2259, ff. 27 ep.—28, variantă anterioară și inferioară a celor 11 strofe dela început, formând o poezie întreagă, datată de Eminescu : «1869 Dec.» Cele patru strofe dela p. 168, care nu se găsesc în «Conv. lit.» le-am luat — pentru cuprinsul lor filosofic, nu pentru forma care-i imperfectă — după ediția Șaraga, al cărei editor posedă manuscrisul.
- Împărat și Proletar*, p. 171—181 : în Ms. Ac. Rom. 2285, ff. 100—104, textul identic — afară de unele deosebiri neînsemnate — ale strofelor 1—15 și 21—32, sub titlu «*Umbre pe pânza vremii*» și cu multe alte strofe șterse ; este vădit o variantă anterioară ; în Ms. Ac. Rom. 2259, ff. 170 ep.—172, variantă fragmentară, tot anterioară și mai puțin încheiată decât cealaltă ; în Ms. Ac. Rom. 2290, ff. 75—76, variantă a strofelor 24—28 și o strofă necunoscută, aruncată din fugă ; în Ms. Ac. Rom. 2262, f. 43 textul celor cinci strofe de la sfârșit.
- Pașul Cupidon*, p. 185—187 : în Ms. Ac. Rom. 2262 f. 89, ep. crâmpete dintr-o variantă cu totul deosebită și anterioară ; altă variantă, mai dezvoltată, dar cu totul deosebită în acelaș Ms. f. 63.
- O rămăi*, p. 188—189 : în Ms. Ac. Rom. 2289 f. 53, variantă la strofele 1 și 6—7, ștearsă de poet ; în Ms. Ac. Rom. 2261 f. 141 ep., variantă anterioară, cu prea puține deosebiri neesențiale, ștearsă cu creionul.
- Atât de fragedă*, p. 190—192 : Ms. Ac. Rom. 2279 ff. 71—73, textul identic aproape, în acelaș Ms. ff. 60—61, variantă incompletă, iar la f. 13, fragment, al părții începătoare. în versuri lungi ; în Ms. Ac. Rom. 2263, f. 27, pe amândouă paginile, o variantă completă ca strofe, dar anterioară și inferioară.
- Freumăt de codru*, p. 193—195 : în Ms. Ac. Rom. 2279, ff. 66—69, text identic ; în Ms. Ac. Rom. 2283, ff. 49—50, variantă anterioară, incompletă, cu unele strofe deosebite.
- Lasă-ți lumea ta uitată*, p. 196—198 : în Ms. Ac. Rom. 2276, ff. 34—36, textul identic cu prea puține deosebiri neesențiale ; în Ms. Ac. Rom. 2260, ff. 208—209, textul aproape identic al primelor opt strofe ; în Ms. Ac. Rom. 2261, ff. 22—24 variantă incompletă cu prea puține deosebiri neesențiale ; acelaș Ms. ff. 247—249 și 251—256, altă variantă cu multe ștersături ; în Ms. Ac. Rom. 2262, f. 213 altă variantă la câteva strofe ; în Ms. Ac. Rom. 2261, f. 310, textul identic al strofelor 8, 9, 10 ; în Ms. Ac. Rom. 2282, ff. 13—14, text identic, dar incomplet.
- Somnoroase Păsărele*, p. 199—200 : în Ms. Ac. Rom. 2277, f. 90, textul identic, în dreptat peste o variantă ; la f. 95 acelaș Ms. textul identic ulterior, fără

nici o îndreptare sau ştersătură; în Ms. Ac. Rom. 2261, f. 309, textul identic complet.

Şi dacă ramuri bat în geam, p. 201: În Ms. Ac. Rom. 2277, f. 123, două concepte anterioare şterse, cu textul aproape identic, fără nici o deosebire esenţială; în Ms. Ac. Rom. 2261, f. 322, textul aproape identic şi complet. În «Fântâna Blanduziei», nr. 2 seria II (8—15 Oct., 1889), autograful unei variante anterioare, cu unele mici deosebiri. În «Familia», 1883, Nov. 13, variantă inferioară.

Peste vârfuri, p. 202: În Ms. Ac. Rom. 2283, ff. 100—102, cp. invers, textul identic; în Ms. Ac. Rom. 2253, f. 114 şi în Ms. Ac. Rom. 2262, f. 93, acelaş text, cu prea puţine deosebiri neesenţiale; în Ms. Ac. Rom. 2282 f. 104 cp. şi f. 140 cp., variantă la primele 2 strofe.

Diana, p. 203—204: În Ms. Ac. Rom. 2279, ff. 34—35, textul identic, cu prea puţine deosebiri neesenţiale, al strofelor 1 şi 3—4; în Ms. Ac. Rom. 2261, f. 161, text complet, aproape identic, cu prea puţine deosebiri fără importanţă

Sara pe deal, p. 205—206: În Ms. Ac. Rom. 2289, f. 84, jos şi cp., apoi ff. 217—218, acelaşi text fără nici o deosebire esenţială, dar cu două strofe mai mult care sunt adăugate aici; în Ms. Ac. Rom. 2290, ff. 60—61, variantă anterioară cu o strofă mai puţin; în «Fântâna Blanduziei», nr. dela 3—10, Dec. 1880, e publicat acelaş text.

La steaua..., p. 207—208: În Ms. Ac. Rom. 2275 bis f. 72, variantă anterioară, cu corectări deosebiri şi cu multe îndreptări şi ştersături; în Ms. Ac. Rom. 2270, f. 68 cp. şi f. 60, variante anterioare, cu unele deosebiri, având patru strofe, dintre care 2, 3, 4 aproape identice cu 1, 2, 3 din textul publicat; strofa ultima din acesta lipseşte; în acelaş Ms. f. 70 cp., altă variantă în aceleaşi condiţii; în acelaş Ms. f. 72 cp. şi f. 73, alte două variante paralele, neînchegate în acelaş Ms. f. 162, variantă cu multe ştersături şi îndreptări neînchegată; în acelaş Ms. f. 163, variantă mai nouă cu deosebiri, dar şi cu strofa ultimă a textului publicat.

Kamadeva, p. 209—210: În Ms. Ac. Rom. 2262, f. 140, cp.; variantă anterioară fără strofa 4; în Ms. Ac. Rom. 2278, f. 53, variantă anterioară, neînchegată; în Ms. Ac. Rom. 2262, f. 66, variantă anterioară, cu deosebiri în unele strofe.

Între păsări, p. 211—212: În Ms. Ac. Rom. 2289, f. 87 cp.; şi 88, variantă anterioară cu prea puţine deosebiri în primele trei strofe şi cu strofa din urmă incompletă; în Ms. Ac. Rom. 2261, f. 279, textul complet, identic.

Fragment, p. 213: În Ms. Ac. Rom. 2289, f. 54, variantă anterioară cu puţine deosebiri; în Ms. Ac. Rom. 2261, f. 230, textul complet, identic.

Pe aceeaşi ulicioară, p. 214—215: În Ms. Ac. Rom. 2289, ff. 48—50, variantă incompletă, anterioară, cu multe ştersături; textul poartă titlul «*Plimbări noaptea*».

Nu mă înţelegi, 216—218: În «Albumul literar» al societăţii studenţilor «Unirea» dar numai fragmentar, cu întâiele două pasaje, cum s'a reproduş apoi în toate ediţiile; aci se dă poezia completă după originalul din Ms. Ac. Rom. 2261, ff. 228—231. În acelaş Ms. ff. 29—30 şi 32—37, variantă anterioară, mult mai dezvoltată, dar neînchegată şi având versuri utilizate de poet ulterior

în poezii ale sale din cele mai cunoscute: în Ms. Ac. Rom. Rom. 2282, ff. 6—9 textul identic, afară de prea mici deosebiri, dar incomplet.

De câte ori iubit, p. 219: În Ms. Ac. Rom. 2279, f. 232, acelaș text, cu o expresie mai plastică în versul 2, introdusă și aici; în Ms. Ac. Rom. 2279, f. 10, variantă anterioară.

Despărțire, p. 220—221: În Ms. Ac. Rom. 2279, ff. 84—86, textul foarte apropiat, cu puține deosebiri; acelaș Ms. ff. 93—94, cuprinde textul identic, afară de versurile cele patru din urmă. În Ms. Ac. Rom. 2260, f. 233—234, variantă anterioară, cu unele deosebiri; în Ms. Ac. Rom. 2259, ff. 357—358 și ff. 359—361, variante anterioare, fragmentare; în Ms. Ac. Rom. 2308, ff. 60—61, variantă anterioară, în strofe scurte, de 4 rânduri, incompletă, cu titlul «Cântecul unui mort»; în Ms. Ac. Rom. 2277 f. 41 și f. 40 ep., variantă cu multe ștersături; în Ms. Ac. Rom. 2261, ff. 57—59, variantă anterioară, în strofe de câte 4 rânduri scurte, cu numeroase deosebiri.

O mamă... p. 222—223: În Ms. Ac. Rom. 2262, f. 211, ep. acelaș text, cu prea puține deosebiri neesențiale; în Ms. Ac. Rom. 2276 f. 46 concept anterior, dar cu textul identic, datat de poet: «1 Ianuarie 1880».

Mai am un singur dor, p. 224—225: În Ms. Ac. Rom. 2261, ff. 308—309, textul identic cu strofa penultimă care de sigur din eroare lipsește în «Conv. lit.»: în Ms. Ac. Rom. 2261, f. 115, variantă anterioară cu mici deosebiri, vădit transcrisă, în strofe de câte 4 rânduri, ștersă pe de-a întregul; în acelaș Ms. f. 117 și ep., altă variantă anterioară, cu deosebiri și de formă.

Variantă, p. 227—228: În Ms. Ac. Rom. 2260, ff. 186—187, trei variante paralele: în Ms. 2261, ff. 236—237, altă variantă; în Ms. 2262, f. 21, altă variantă; în Ms. 2276, f. 40, o variantă sub titlul caracteristic «*Dorința unui Dac*»; în Ms. Ac. Rom. 2277, ff. 59—63 și în Ms. Ac. Rom. 2279 f. 3 ep.—4 f. 97, f. 99, f. 107 ep., ff. 121 ep.—122, f. 124, variante fragmentare cu multe ștersături. Toate se deosebesc între ele și de textul publicat aici, prin felurite combinații de strofe și de versuri.

Altă variantă, p. 229—231: În Ms. Ac. Rom. 2260, ff. 265—269, variantă cu textul identic, afară de mici deosebiri; în Ms. Ac. Rom. 2261, ff. 323—324, textul perfect identic, șters pe de-a întregul; în Ms. Ac. Rom. 2282, f. 101, variantă cu textul cunoscut, afară de mici deosebiri, dar cu altă ordine a versurilor.

Altă variantă, p. 232—233; Ms. Ac. Rom. 2261, ff. 112 pe amândouă paginile textul identic scris caligrafic, fără nici o îndreptare; în Ms. Ac. Rom. 2261, ff. 236—237, variantă anterioară, cu unele strofe în altă ordine, dar cu textul în cea mai mare parte identic; în Ms. Ac. Rom. 2282, ff. 56—58, textul identic cu șters turi și prea puține deosebiri neesențiale; în acelaș Ms. f. 100, variantă cu textul identic, afară de mici deosebiri, dar cu versurile în altă ordine.

Din valurile vremii, p. 234—235: În Ms. Ac. Rom. 2279 f. 96, variantă anterioară deosebită, cu multe ștersături și îndreptări; în Ms. Ac. Rom. 2261, f. 278, altă variantă anterioară, cu îndreptări ulterioare.

S'a dus amorul, p. 230—238: În Ms. Ac. Rom. 2260, ff. 189—191, variantă anterioară, cu ștersături și îndreptări, dar cu cele mai multe strofe și versuri identice

iar celelalte fără deosebiri esențiale: în Ms. Ac. Rom. 2261, ff. 217—218, variantă foarte apropiată: în acelaș Ms. ff. 302—304 altă variantă, în acelaș condiții, dar cu mai multe îndreptări și ștersă în întregime de poet; în Ms. Ac. Rom. 2277, ff. 75—81 și 83 repetite variante fragmentare, cu mare parte din strofe șterse, iar restul identice ori incomplete; în Ms. Ac. Rom. 2261, ff. 118—119 și f. 120, alte variante anterioare, cu multe ștersături și îndreptări, dar cu textul complet și identic, afară de unele deosebiri. În «Familia», 1883, Aprilie 24, variantă inferioară, cu deosebiri de versuri și altă ordine a strofelor.

Pe lângă ploii fără soț... p. 239—241: în Ms. Ac. Rom. 2261, ff. 327—329, textul identic afară de unele deosebiri în strofa ultimă; în Ms. Ac. Rom. 2277, ff. 121 și 120 cp. variantă anterioară, cu multe îndreptări și reveniri, dar cu cele mai multe strofe și versuri identice. În «Familia», 1883, August 28 text identic.

Adio, p. 242—244: în Ms. Ac. Rom. 2277, f. 113, variantă anterioară cu multe îndreptări și deosebiri neesențiale în câteva strofe; ultima strofă lipsește; în Ms. Ac. Rom. 2261, ff. 320—321, variantă anterioară, completă, cu câteva strofe șterse, neînchegată definitiv în altă ordine, dar cu textul în cea mai mare parte identic. În «Familia», 1883, Iunie 5, variantă inferioară.

Te duci, p. 245—247: în Ms. Ac. Rom. 2279, ff. 77—79, variantă anterioară, cu îndreptări și ștersături, dar cu textul complet și aproape identic, fără deosebiri esențiale; în acelaș Ms. ff. 15 și 57—58, variantă fragmentare, în acelaș condiții, abia unor strofe singuratice, dela început și sfârșit; în Ms. Ac. Rom. 2301, f. 82, variantă anterioară cu multe ștersături, neînchegată dar caracteristică pentru tonul strofelor din urmă care-i un amestec de nepăsare crudă, de violență și induioșare; fragment cu strofe identice, altele șterse și în Ms. Ac. Rom. 2261, ff. 43—44; în acelaș Ms. ff. 47—49 altă variantă completă, cu textul aproape identic și fără deosebiri esențiale.

De-or trece anii, p. 248—249: în Ms. Ac. Rom. 2261, f. 207, variantă completă, anterioară, cu unele deosebiri; în Ms. Ac. Rom. 2277, f. 81 cp., variantă mai nouă, cu textul aproape identic al poeziei publicate, iar la f. 82, acelaș Ms. altă variantă scrisă de două ori, paralel, și completată în a doua transcriere, apropiindu-se tot mai mult de varianta dela f. 81 cp.; în Ms. Ac. Rom. 2261, f. 301, variantă cu textul aproape identic, dar multe versuri șterse și înlocuite, totuși fără deosebiri esențiale.

Ce e amorul, p. 250—251: în Ms. Ac. Rom. 2260, f. 211, textul aproape identic, cu două trei deosebiri neesențiale și inferioare; în Ms. Ac. Rom. 2277, f. 114, altă variantă, cu textul identic afară de prea puține deosebiri neesențiale iar la f. 115, acelaș Ms., variantă, completă, aproape identică, dar ștersă de poet; în Ms. Ac. Rom. 2261, ff. 320—321, variantă anterioară, cu unele strofe șterse, dar cu textul complet și identic, afară de prea puține deosebiri neesențiale. În «Familia», 1883 Iulie 17, variantă inferioară.

Când amintirile, p. 252—253: în Ms. Ac. Rom. 2277, ff. 104 și 106, textul aproape identic, fără nici o deosebire esențială; în Ms. Ac. Rom. 2261, ff. 313—314 textul identic. În «Familia», 1883, Mai 15, variantă inferioară.

- Din noaptea*, p. 254—255: În Ms. Ac. Rom. 2260, f. 190, textul aproape identic, cu prea puține deosebiri, neesențiale; în Ms. Ac. Rom. 2270, f. 87, textul complet identic, afară de câteva deosebiri neesențiale, vădit transcris fără nici o îndreptare.
- De ce nu-mi vii*, p. 256—257: În Ms. Ac. Rom. 2260, f. 259; Ms. 2262, ff. 298—299, și Ms. 2275 bis., f. 70, variante anterioare, neînchegate, incomplete, cu multe deosebiri inferioare; în Ms. Ac. Rom. 2261, f. 292 ep. și 293, altă variantă completă, dar tot anterioară, deosebită în multe versuri și inferioară.
- Apari să dai lumină*, p. 258—261: În Ms. Ac. Rom. 2260, f. 98, textul identic, cu prea puține deosebiri, ale strofelor 4, 5 și 6; în același Ms. f. 55, textul identic al strofelor 7, 8, 9, cu prea puține deosebiri, superioare, pe care le-am introdus; în același Ms. f. 99, textul aproape identic al strofei penultima și o variantă la strofa ultimă, cu deosebiri dintre cari am introdus pe cele superioare; în același Ms., f. 97 și ff. 243—246, variante ale câtorva strofe izolate, unele șterse de poet, altele cu textul identic al poeziei publicate; în Ms. Ac. Rom. 2276, ff. 164—170, textul aproape identic a diferite strofe răslețe, între cari și strofele 1, 2 și 3; în Ms. Ac. Rom. 2282 ff. 70—73, variantă anterioară, neînchegată, cu ștersături, având textul complet, aproape identic, dar cu strofele în altă ordine.
- Afară-i toamnă*, p. 262: În Ms. Ac. Rom. 2260, f. 238, variantă anterioară, cu textul identic, afară de prea puține deosebiri inferioare; în Ms. Ac. Rom. 2261, f. 139, variantă anterioară, cu deosebiri în unele versuri; în Ms. Ac. Rom. 2279, f. 1, variantă cu prea puține deosebiri neesențiale, ștearsă de poet; în Ms. Ac. Rom. 2268, f. 14, variantă neînchegată, cu crâmpene de versuri asemănătoare.
- Sunt anti la mijloc*, p. 263: În Ms. Rom. 2260, f. 236, textul, foarte îngrijit scris, e identic, afară de unele deosebiri superioare introduse aici; în Ms. Ac. Rom. 2261, f. 138, variantă anterioară, deosebită mai ales în versurile din ultimele două strofe și ștearsă de poet; în Ms. Ac. Rom. 2259 f. 323 și f. 329 variante anterioare, cu unele deosebiri.
- Când însuși glasul*, p. 264: În Ms. Ac. Rom. 2260, f. 235, textul identic, afară de mici deosebiri în primele versuri ale strofei I; în același Ms., f. 19, variantă mai veche, dar foarte apropiată de textul definitiv și fără nici o deosebire de relevat; în Ms. Ac. Rom. 2261, f. 143, variantă cu puține deosebiri; în Ms. Ac. Rom. 2269, f. 68, variantă anterioară, deosebită în formă și chiar în fond, cu ultimele două strofe dela sfârșitul sonetului «Ori câte stele».
- Iubind în taină*, p. 265—266: În Ms. Ac. Rom. 2281, f. 72, textul perfect identic scris caligrafic; în Ms. Ac. Rom. 2261, f. 141 ep. variantă anterioară cu unele deosebiri inferioare; la f. 142, același Ms., altă variantă anterioară cu unele îndreptări și deosebiri neesențiale; în Ms. Ac. Rom. 2306, f. 9, variantă anterioară cu multe îndreptări și puține deosebiri.
- Trecut-au anii*, p. 267: În Ms. Ac. Rom. 2260, f. 150, textul perfect identic, scris fără nici o îndreptare; în același Ms., f. 237, variantă anterioară cu ștersături, îndreptări și unele versuri deosebite, iar la f. 149, altă variantă, mai veche, dar foarte apropiată de cealaltă; în Ms. Ac. Rom. 2261 f. 93 și f. 257

alte variante, cu prea puține deosebiri neesențiale; în Ms. Ac. Rom. 2276, f. 93 cp., variantă cu unele deosebiri.

S'a stins viața, p. 268: În Ms. Ac. Rom. 2260, ff. 143 și 144, variante anterioare cu multe deosebiri; în acelaș Ms. f. 151, variantă mai depărtată, ștersă de poet; în Ms. Ac. Rom. 2251, f. 144, variante anterioare, cu unele deosebiri mai ales în primele două strofe; în acelaș Ms. f. 266, text identic cu cel publicat în ultimele două strofe, iar în cele dintâi cu unele deosebiri de variantă vădit anterioară; în acelaș Ms. ff. 268—269, alte două variante, mai depărtate; în Ms. Ac. Rom. 2272, f. 142 variantă cu mențiunea «imitație»; în acelaș Ms. f. 193, altă variantă cu indicația: «după G. Cerris»; în Ms. Ac. Rom. 2279, f. 95, variantă mai apropiată de textul publicat, dar cu destule deosebiri; în Ms. Ac. Rom. 2283; f. 41, altă variantă, cu apropieri de textul publicat: în Ms. Ac. Rom. 2285, ff. 15 și 196, variante neînchegâte cu unele versuri asemănătoare; în Ms. Ac. Rom. 2261, f. 250, altă variantă anterioară.

Ori câte stele, p. 269—270: După nota d-lui Maiorescu, din acelaș număr al «Conv. lit.», textul datează de pe la 1880; în Ms. Ac. Rom. 2282, f. 78, textul foarte apropiat, în primele două strofe aproape identic; în Ms. Ac. Rom. 2276, f. 82, textul aproape identic, afară de prea puține deosebiri neesențiale, iar în Ms. Ac. Rom. 2261, f. 25 textul perfect identic.

Pe un album, p. 271—272: În Ms. Ac. Rom. 2260, f. 248, textul identic, cu prea puține deosebiri dintr-o redactare vădit anterioară; în Ms. Ac. Rom. 2289, ff. 10—11, variantă ulterioară abia deosebită într'un cuvânt două; în Ms. Ac. Rom. 2261, f. 281, textul scris îngrijit, perfect identic cu cel publicat; în acelaș Ms. f. 141, variantă anterioară, cu deosebiri în strofele cele două dintâi și cu titlu «Sauve qui peut»; altă variantă, anterioară, incompletă, cu ștersături, având acelaș titlu franțuzesc, în Ms. Ac. Rom. 2306, f. 63.

Rugăciunea unui Dac, p. 273—275: În Ms. Ac. Rom. 2260, 229—231, textul perfect identic, scris cu îngrijire; titlul e «*Nirvana*», adăos peste titlul «Rugăciunea unui Dac»; în Ms. Ac. Rom. 2206, ff. 67—68, variantă anterioară fără titlu cu puține deosebiri inferioare.

Scrisoarea I, p. 276—282: În Ms. Ac. Rom. 2276, ff. 48—51 și 53—54, variantă anterioară, neîncheată definitiv, cu versul în 14 silabe, dar cu textul aproape identic, afară de unele părți mai puțin dezvoltate și de lipsuri în părțile de la început și sfârșit; în Ms. Ac. Rom. 2272, ff. 50—60, textul perfect identic, cu mici deosebiri superioare introduse aici, și aproape fără nici-o îndreptare, vădit copiat după un concept definitiv; în Ms. Ac. Rom. 2278, ff. 36 cp.—45, prea interesant concept primitiv al întregii satire, XXIV de cânturi, cu reveniri și îndreptări ulterioare; în Ms. Ac. Rom. 2290, ff. 47—49, concept vechiu de pe la 1872—1874, la partea I, cuprinzând cosmogonia și concepția pesmistă de viață și lume: în Ms. Ac. Rom. 2262, f. 116, alt fragment vechiu, deosebit, la partea cosmogonică; în Ms. Ac. Rom. 2306, f. 67, alt fragment la aceeași parte, cu unele versuri trecute în «Rugăciunea unui Dac».

Scrisoarea II, p. 283—286: În Ms. Ac. Rom. 2261, ff. 102—109, textul identic, scris

caligrafic, cu prea puține deosebiri neesențiale, anterioare și inferioare ; în Ms. Ac. Rom. 2282, f. 18—24, alt text identic și complet, cu mai puține deosebiri, dar cu părți din «Scrisoarea IV», ștersse de poet ; în Ms. Ac. Rom. 2260, f. 53, textul celor din urmă opt versuri cu vre-o două deosebiri, neesențiale ; în Ms. Ac. Rom. 2260, ff. 167—172, variantă anterioară, transcrisă pe contrapagină, cu multe deosebiri în partea dela început, care-l mai dezvoltată, încolo cu textul identic dela versul 13 înainte : în Ms. Ac. Rom. 2256, ff. 57—54 și 51 cp. altă variantă, anterioară și inferioară, mai dezvoltată, la început și cu multe deosebiri ; în Ms. Ac. Rom. 2268, ff. 23—23, fragment anterior la câteva versuri din partea despre «acel soiu ciudat de barzi» ; în același Ms. ff. 24—25, fragment șters, în strofe de câte 3 rânduri scurte, al părții cu amintirile dela universitate, având hazlii note personale mai precise, și adresându-se prietenului și colegului de studii d. Chibici Răvneanu.

Scrisoarea III, p. 287—298 : În «Ms. Ac. Rom. 2260, f. 83—96, paginile de Eminescu 1—14, variantă anterioară a părții întâi, cu îndreptări, ștersături, deosebiri dar cu cele mai multe versuri identice ; în Ms. Ac. Rom. 2282, ff. 38—55, sub titlul «*Patria și patrioții*», textul complet, cu multe ștersături și îndreptări, dar identic, afară de prea puține deosebiri neînsemnate ; în Ms. Ac. Rom. 2276, ff. 103—105, fragment la partea care cuprinde visul lui Belazid, în altă redactare, cu totul deosebită ; în același Ms. ff. 129 cp.—130, variantă la răvașul către domniță ; în Ms. Ac. Rom. 2260, f. 103, variantă fragmentară la versurile despre liberali, interesantă pentru alcătuirea și fondul politic contemporan al satirilor ; în Ms. Ac. Rom. 2261, ff. 86—39 variantă anterioară, la partea II, interesantă numai pentru fondul social și politic ; în Ms. Ac. Rom. 2268, ff. 16—19, ff. 27—28 și ff. 30 cp.—31, crâmpeie de versuri, multe personale (contra poetului Petrino), din satira despre greco-bulgarime ; în Ms. Ac. Rom. 2280, ff. 19—23, crâmpeie de satiră personală contra lui V. A. Ureche.

Scrisoarea IV, p. 299—305 : În Ms. Ac. Rom. 2276, ff. 82 cp. și 83—96, variantă anterioară, cu îndreptări, ștersături, părți suprimate în textul publicat și deosebiri, neînchegată definitiv, dar cu textul complet și în cea mai mare parte identic ; în Ms. Ac. Rom. 2282, ff. 25—36, variantă ulterioară, cu îndreptări și ștersături, dar cu textul complet și perfect identic, afară de unele erori în textul publicat pe care le-am rectificat ; în Ms. Ac. Rom. 2283, f. 42, variantă fragment a sfârșitului, în strofe scurte de 4 rânduri ; în Ms. Ac. Rom. 2278, ff. 27—28, variantă anterioară, în strofe de 4 rânduri scurte, a scenei familiare, din partea II, având forma unei poezioare independente, cu data : «28 Aug 876 noaptea» ; în Ms. Ac. Rom. 2256, f. 51 cp. invers, variantă-fragment la versurile : «Da, visam odinioară», împreună cu versurile din *Scrisoarea II* : «Tot mai gândesc la anii...» ; în Ms. Ac. Rom. 2268, f. 26, variantă, în strofe de câte 4 rânduri scurte, la aceleași versuri («Da, visam...»).

Scrisoarea V (Dalila), p. 306—310 : În Ms. Ac. Rom. 2277, ff. 53—58, variantă anterioară cu multe îndreptări și ștersături neînchegată definitiv, dar cu textul

în cea mai mare parte identică, afară de prea puține versuri; în Ms. Ac. Rom. 2282, ff. 84—90, variantă ult. rioară, cu foarte multe îndreptări și ștersături, dar cu textul identic, având unele deosebiri și versuri pe care le-am introdus aici; poetul însuși își intitulează poezia: «*Scrisoarea V.*»; în Ms. Ac. Rom. 2268, ff. 35—36, crâmpoie de versuri aruncate cu creionul, variantă la satirizarea femeii; în «Fântâna Blanduziei», nr. 10, seria II, d la 3—10 Dec. 1889, s'a publicat un fragment neîncheiat, cu unele deosebiri inferioare, al «Balilei», până la versul: «Ca o vrea spre a se înțelege în sfârșit pe sine însuși».

Luceafărul p. 311—331, publicat mai întâiu în «Almanachul Societății Academice social-literare România-Jună» la 1883 Aprilie; reproduș în «*Conv. lit.*, 1883, August 1.—În Ms. Ac. Rom. 2275 bis, ff. 39—66, variantă anterioară cu multe îndreptări și unele strofe șterse, dar cu textul celor mai multe strofe aproape identic și complect afară de ultima strofă; în Ms. Ac. Rom. 2277, ff. 131—141, variantă anterioară, cu oarecare deosebiri, a părți i întâi până la: «În vremea asta Cătălin...», iar în acelaș Ms. ff. 126—131, textul neîncheiat al părții a doua, cu multe strofe șterse și îndreptări, reveniri și deosebiri; în Ms. Ac. Rom. 2 61. ff. 3 1—312 și f. 326 și în Ms. 2276 ff. 203 ep.—208. variante la strofe răzlețe din partea ultimă, cu ștersături, îndreptări, reveniri; în Ms. Ac. Rom. 2 61, ff. 198—212, sub titlul «*Legenda Luceafărului*», textul complect și identic, afară de 2—3 deosebiri neesențiale, scris mai îngrijit, cu îndreptări peste celelalte variante și dat: «*Aprilie 10—1889*»; în Ms. Ac. Rom. 2262, ff. 195—197, ff. 201—203 și f. 206 variantă anterioară la strofe răzlețe, cu foarte multe îndreptări, ștersături, reveniri și deosebiri; în Ms. Ac. Rom. 2288, ff. 11—12, variantă la câteva strofe răzlețe dela ură, cu îndreptări; în Ms. Ac. Rom. 2283, ff. 43 ep. și 44—45 variantă cu ștersături și îndreptări, la strofe răzlețe; în Ms. Ac. Rom. 2266, ff. 20—21, a te strof răzlețe, cu textul identic, printre care și strofele 2 și 3 din «La steaua».

Glossa, p. 332—335: În Ms. Ac. Rom. 2361, ff. 214—216, variantă anterioară și inferioară, cu acelaș titlu, având unele asemănări și foarte multe deosebiri; în Ms. Ac. Rom. 2362, f. 18, sub titlul «*En spectateur*», variantă mai apropiată de textul publicat, dar cu unele deosebiri și neîncheată; în Ms. Ac. Rom. 2276, bis, ff. 64—66, variantă cu deosebiri în fond și formă, a strofelor 2—10; în Ms. Ac. Rom. 2275 bis, ff. 67—69, variantă, mai nouă, cu foarte multe aropieri, dar neîncheată definitiv, având numeroase ștersături și îndreptări; în Ms. Ac. Rom. 2279, ff. 5—9, variantă strofelor 2—12, cu cele mai multe versuri identice, dar pe alocurea în altă ordine, neîncheată definitiv; în Ms. Ac. Rom. 2282, ff. 79—83, variantă ulterioară celeilalte, cu titlul «*Glossa*» și cu textul aproape identic, afară de prea puține deosebiri neesențiale; în acelaș Ms. ff. 103—105 textul perfect identic, cu unele deosebiri superioare introduse aici, pentru că este vădit varianta definitivă deși e ștersă pe de-a întregul; în acelaș Ms. ff. 106—108, variantă cu multe deosebiri în fond și formă, cu numeroase îndreptări și

ștersăuri pe de-a întregul; în Ms. Ac. Rom. 2289, ff. 43—46, varianță cu deosebiri în fond și formă a strofelor 3, 4, 6, 7, 8, 9, 10, în ordinea aceasta.

Odd (în metru antic) p. 336—337: În Ms. Ac. Rom. 2260, ff. 270, 271, variantă cu unele îndreptări și ștersăuri, dar cu textul complet și identic; în Ms. Ac. Rom. 2277, ff. 22—23, numeroase încercări metrice și strofe izolate, cu multe ștersături, îndreptări, reveniri; în același Ms. ff. 41—46, variantă anterioară cu textul complet, foarte apropiat, dar cu mai multe strofe eliminate de poet în textul ulterior, din Ms. Ac. Rom. 2270, ff. 270—271; în Ms. Ac. Rom. 2282, ff. 91—92, variantă ultimă, definitivă, scrisă foarte îngrijit, fără nici o îndreptare, cu textul perfect identic.

Criticilor mei, p. 338—339: În Ms. Ac. Rom. 2283, ff. 37—39, textul perfect identic, complet, scris foarte îngrijit, fără nici o îndreptare, afară de două strofe șters-neînchegate, și mici deosebiri superioare, introduse aici; în Ms. Ac. Rom. 2263, f. 106, jos, variantă anterioară, neînchegată, cu unele reveniri, dar cu textul aproape identic, afară de puține deosebiri neesențiale.

Se bate miezul-noptii, p. 340: În Ms. Ac. Rom. 2260, f. 2117, textul perfect identic, scris foarte îngrijit, fără nici o îndreptare.

Cu mâne zilele-ți adaugi p. 341—342: În Ms. Ac. Rom. 2260, ff. 37—38 cp., variantă cu ștersături și îndreptări, având textul complet și identic, afară de prea puține deosebiri neesențiale și de o strofă primă care lipsește în textul publicat după variantă definitivă, fără nici o îndreptare, scrisă foarte îngrijit, cu textul perfect identic și complet, din același Ms. ff. 239—240; strofa începătoare din varianta Ms. Ac. Rom. 2260, ff. 37—38 cp., explică o parte din fondul religios în sufletul lui Eminescu:

«De ce muștrăm Dumnezeua
 «Cu al gândirii noastre chaos,
 «Când tot ce naște, fuge, pierе
 «E'n ochii Domnului repaos.

Ta tram asi, p. 343—346: publicată fragmentar, numai «Rugăciunea» în 1893, *Iulie 1*, «Conv. lit.»; pentru înțelegerea ei deplină și pentru interesul filosofic-social o publicăm aici întregă după Ms. Ac. Rom. 2260, ff. 196—200, paginate de Eminescu 1—5, textul identic, transcris cu îngrijire, fără de îndreptări, afară de câteva ștersături ulterioare asupra cărora poetul n'a revenit cu înlocuirii, deci nu se pot socoti; în același Ms. f. 262, variantă la «Rugăciunea»; în Ms. Ac. Rom. 2276, ff. 76—80, variantă anterioară, cu ștersături îndreptări și deosebiri; în același Ms. f. 18, ff. 74—75, f. 77 cp. f. 81, f. 117, variantă la «Rugăciunea», cea de pe f. 81 în formă de *Sonet*; în Ms. Ac. Române 2285, ff. 105—107, cel dintâi concept, mult mai dezvoltat cu nume oase ștersături și deosebiri sub titlul «*Surori, Ta tram asi*» datând după scris de pe la 1873—1874; în Ms. Ac. Rom. 2290, ff. 73—74 variantă fragmentară a câtorva strofe tot de prin anul 1873—1874.

Viața, p. 347—350: În Ms. Ac. Rom. 2261, ff. 288 cp.—292, variantă cu îndreptări și ștersături, dar cu textul complet și identic, afară de prea puține deosebiri.

- Stelele 'n cer*, p. 351—353: În Ms. Ac. Rom. 2276, f. 142, textul complet, reproduș întocmai aici; în vol. de «*Poezii postume*, ed. nouă, 1908, pg. 114—115, e rău publicat textul în două poezii, pe când e una singură.
- Revedere*, p. 354—355: În Ms. Ac. Rom. 2283, f. 86, ep., invers, textul celor trei strofe dela început, cu oarecare deosebiri și lipsuri.
- Ce stă vântul...*, p. 356—357: inedită, dar încheată definitiv, sub titlul «*Doina*»; textul scris cu îngrijire, în Ms. Ac. Rom. 2260, f. 194; în acelaș Ms. f. 147, variantă anterioară, cu ștersături și îndreptări, dar cu textul identic; în Ms. Ac. Rom. 2262, f. 69, variantă mai veche, cu textul aproape identic, dar neîncheată, cu îndreptări și reveniri.
- Doina*, p. 358—60: În Ms. Ac. Rom. 2261, ff. 294—297, variantă cu îndreptări și ștersături, având textul identic, afară de unele versuri și deosebiri eliminate din textul publicat; în Ms. Ac. Rom. 2262, ff. 209—210, textul identic, fără nici o îndreptare; în acelaș Ms. ff. 210—211, textul identic, dar cu unele deosebiri inferioare de variantă vădit anterioară, transcrisă îngrijit după un alt concept; în Ms. Ac. Rom. 2276 bis, ff. 28—30, variantă anterioară, neîncheată, incompletă, cu multe deosebiri; în acelaș Ms., ff. 42—43 și f. 44, f. 117, variante anterioare, fragmentare, cu ștersături, îndreptări și versuri deosebite; în Ms. Ac. Rom. 2260, ff. 192 și 203, variantă a începutului, cu a mai mare parte ștersă; în Ms. Ac. Rom. 2307, pe scoarța din urmă, textul părții I, cu mici deosebiri, vădit transcris.
- Ce te legeni codrule*, p. 361—362: În Ms. Ac. Rom. 2261, f. 306, textul identic, afară de vre-o două deosebiri absolute neesențiale, fără nici o îndreptare, vădit copiat după alt text; în Ms. Ac. Rom. 2276, f. 17, variantă anterioară, incompletă; în acelaș Ms. ff. 20—21, variantă anterioară, cu prea puține deosebiri, dar cu versurile în altă ordine și cu ștersături, neîncheată definitiv; în acelaș Ms. f. 31, textul foarte îngrijit, fără nicio îndreptare, perfect identic, afară de vre-o două deosebiri superioare, introduse aici.
- La mijloc de codru des*, p. 363: În Ms. Ac. Rom. 2261, f. 305, textul identic, scris foarte îngrijit, fără nici o îndreptare; în Ms. Ac. Rom. 2276, f. 20, ep., variantă ulterioară, fără nici o îndreptare, cu vre-o două deosebiri superioare introduse aici; în acelaș Ms. ff. 21 și 22, variantă anterioară celei de la f. 20 ep.
- Foaea veștedă*, (după Lemau), p. 364—365: În Ms. Ac. Rom. 2261, ff. 55—56, sub titlul «*Foaea uscată*», variantă anterioară, completă, cu ștersături și deosebiri; în Ms. Ac. Rom. 2255, ff. 263—264, altă variantă, completă, dar cu multe ștersături și îndreptări; amândouă variantele au textul mare parte identic și au înlesnit rectificarea celui publicat în *Conv. lit.*
- Mănușa* (După Schiller), p. 366—368: După «*Schalk Bibliothek*», fascicula V, Lipsca editura Fr. Theil, cuprinzând traducerea poeziei în 12 limbi; în Bibl. Ac. Rom. și nici aiurea n'am găsit interesanta broșură. — În Ms. Ac. Rom. 2281, ff. 39—42 și f. 38, textul întâiului concept, cu oarecare deosebiri.

Indexatîn după mesele ce-am văzut la Dr. Leibovici:

- 1/ Floarea albăstrău-dele pag 80.
- 2/ Făt Frumos de fete pag 84.
- 3/ Pov. Teribila pag 96.

TABLA DE MATERII

TABLA DE MATERII

	Pag.
Introducere	1
EPOCA ÎNTĂIEI TINEREȚI 1865—1869	
Elegii și Ode.	
La moartea lui Aron Pumnul	35
La Heliade	37
Visuri trecute	39
La moartea principelui Știrbei	42
Cântece patriotice.	
Din străinătate	44
La Bucovina	47
Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie	49
Cântece de iubire și române.	
De-aș avea	51
O călărire 'n zori	53
La o artistă	58
Amorul unei marmure	61
Poezii sociale.	
Junii corupți	64
Poezii filosofice.	
Speranța	68
Misterele nopții	71

EPOCA TINEREȚII A DOUA

1870—1878

Pag.

Romanțe și cântece de iubire.

Inger de pază	77
Noaptea	78
Floare albastră	80
Făt-Frumos din tei } <i>cu întrerupții</i>	84
Dorința	90
Crăiasa din povești	92
Lacul	94
Povestea teiului (variantă) <i>cu întrerupții</i>	96
Povestea codrului	101
Singurătate	105

Elegii

Venere și Madonă	108
Melancolie	111
Departate sunt de tine	113

Poeme romantice.

Egiptul	115
Călin (file din poveste)	120
Strigoi	132

Poeme filosofice.

Epigonii	150
Mortua est	156
Cugetările sărmanului Dionis	160
Inger și demon	164
Împărat și proletar	171

EPOCA BARBĂȚIEL.

1879—1883

Romanțe și cântece de iubire.

Pajul Cupidon	185
O rămâi	188

	Pag.
Atât de fragedă	190
Freămăt de codru	193
Lasă-ți lumea ta uitată	196
Somnoroase păsărele	199
Și dacă ramuri bat în geam	201
Peste vârfuri	202
Diana	203
Sara pe deal	205
La steaua	207
Kamadeva	209
Intre paseri	211
Fragment	213
Elegii.	
Pe aceeași ulicioară	214
Nu mă înțelege	216
De câte ori iubito	219
Despărțire	220
O mamă	222
Mai am un singur dor	224
Variantă	227
Altă variantă	229
Altă variantă	232
Din valurile vremii	234
S'a dus amorul	236
Pe lângă plopii fără soț	239
Adio	242
Te duci	245
De-or trece anii	248
Ce e amorul	250
Când amintirile	252
Din noaptea	254
De ce nu-mi vii	256
Apari să dai lumină	258

Sonete.

Afară-i toamnă	262
Sunt ani la mijloc	263
Când însuși glasul	264
Iubind în taină	265
Trecut-au anii	267
S'a stins viața falnicei Veneții	268
Ori-câte stele	269
Pe un album	271

Poezii filosofice și sociale.

Rugăciunea unui Dac	273
Scrisoarea I	276
Scrisoarea II	283
Scrisoarea III	287
Scrisoarea IV	299
Scrisoarea V (Dalila)	306
Luceafărul	311
Glossă	332
Odă (în metru antic)	336
Criticilor mei	338
Se bate miezul-noptii	340
Cu mâne zilele și adaogi	341
Ta tvam asi (Rugăciune)	343
Viața	347
Stelele 'n cer	351

Poezii în formă populară.

Revedere	354
Ce stă vântul	356
Doină	358
Ce te legeni codrule	361
La mijloc de codru des	363

	Pag.
Traduceri.	
- Foae veștedă (după Lenau)	364
Mănușa (după Schiller)	366
Serenadă (după V. Hugo)	369
Adaos.	
Note	373

